

Maarit Pulkkinen

JNK13

NUORTEN KOKEMUKSIA
NUORISOTAKUUN
TOTEUTUMISESTA
KEMI-TORNIO -ALUEELLA

Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tammikuu 2015

KUVAILULEHTI

	Opinnäytetyön päivämäärä
Tekijä(t) Maarit Pulkkinen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma Yhteisöpedagogi (YAMK)
Nimeke Nuorten kokemuksia nuorisotakuun toteutumisesta Kemi-Tornio alueella	
Tiivistelmä Nuorisotakuu astui voimaan vuoden 2013 alusta. Nuorisotakuun toteutumista seuraavat suurella mielenkiinnolla nuorisoalan toimijat ja eri ministeriöt. Nuorisotakuun tavoitteena on nuorten syrjäytymisen ehkäisy sekä nuorten kiinnittyminen yhteiskuntaan. Tavoitteen toteuttamiseen käytettävissä olevia keinoja ovat koulutustakuu, nuorten aikuisten osaamisohjelma, työvoima- ja elinkeinopalvelut sekä kuntoutuspalvelut mukaan lukien kuntien sosiaali- ja terveyspalvelut sekä muut nuorten yksilölliset palvelut, kuten etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta. Tutkimus toteutettiin teemahaastattelemalla kymmentä nuorisotakuun kohderyhmään kuuluvaa nuorta Kemi-Tornio -alueella. Tutkimuksessa on käytetty laadullista eli kvalitatiivista tutkimusotetta. Tutkimus toteutettiin syksyn 2014 aikana. Tutkimukseen osallistuneet nuoret tavoitettiin pääasiassa alueen etsivän nuorisotyön avulla. Haastatteluun osallistuneet olivat 21 - 28-vuotiaita, joista naisia oli 6 ja miehiä 4. Tutkimuksen tarkoituksena oli vastata seuraaviin kysymyksiin: miten nuorten elämäntietämys on jäsentynyt ennen nuorisotakuun piiriin hakeutumista, miten nuoret ovat kokeneet nuorisotakuun toteutumisen omalla kohdallaan sekä miten nuorisotakuuta tulisi kehittää nuorten mielestä. Tutkimuksella saatiin tuloksia, jotka tukevat aiemmin tehtyjä tutkimuksia nuorisotakuusta. Näitä yhteneväisyyksiä olivat muun muassa nuorten tietämättömyys nuorisotakuun sisällöstä ja palveluiden mahdollisuuksista. Nuorten elämäntietämyksestä löytyi yhteneväisyyksiä ja varhaiseen puuttumiseen tuleekin kiinnittää entistä enemmän huomiota, jos nuorten syrjäytymistä halutaan ehkäistä ja elämäntietämyksensä edistää. Turvallisen kasvuympäristön takaaminen on nuoren itsetunnolle ja kehitykselle ensiarvoisen tärkeää. Lapsuus ja nuoruus luovat pohjan, josta aikuistuva nuori ponnistaa ja jonka avulla hänen mahdollisuutensa kiinnittyä yhteiskuntaan paranevat. Tutkimuksesta käy ilmi, että nuoret, joiden elämäntietämyksessä on puutteita, tarvitsevat entistä enemmän ja nopeammin yksilöllisiä palveluja, joita viranomaisten tulisi heille tarjota. Nuorten kokemukset etsivästä nuorisotyöstä olivat erinomaiset. Etsivän nuorisotyön työotteessa on paljon sellaista, jota myös muut nuorisotakuun toteuttajat voivat mallintaa. Asiakaspalvelun näkökulmasta nuorten parissa työskentelevien tulisi entistä enemmän ottaa huomioon nuori kokonaisuutena, jotta kynnys asioida viranomaisten kanssa madaltuisi.	
Asiasanat (avainsanat) Nuorisotakuu, nuorten kokemuksia nuorisotakuusta, nuorten syrjäytyminen	
Sivumäärä 84	Kieli Suomi
Huomautus (huomautukset liitteistä) 3	
Ohjaavan opettajan nimi Katja Komonen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Meri-Lapin kehittämiskeskus

DESCRIPTION

	Date of the bachelor's thesis
Author(s) Maarit Pulkkinen	Degree programme and option NGO and youth work Master of Humanities
Name of the bachelor's thesis Young People's Perceptions of the Implementation of the Youth Guarantee in the Kemi-Tornio Region	
Abstract Youth Guarantee came into force from the beginning of 2013. Youth work service organizations and different ministries follow the implementation of the youth guarantee with great interest. The objective of the youth guarantee is to prevent social exclusion and to integrate young people into the society. Available methods of implementing the guarantee include the educational guarantee, the skills programme for young adults, employment and economic development services (PET) for youth and rehabilitation services including municipal social and health care services as well as other individual services for young people such as youth outreach work and youth workshop activities. This study was conducted by interviewing ten young people, who belonged to the youth guarantee target group in the Kemi-Tornio region. Qualitative research methods were used in the study. Theme interviews were carried out during fall 2014. The participants of the study were mainly reached through the regional youth outreach work. Interviewed participants were 21-28 year old, of which 6 were women and 4 men. The objective of the study was to answer the following questions: how young people's course of life was structured before they applied to the youth guarantee, how young people have perceived the implementation of the youth guarantee and how the youth guarantee should be developed. The results of the study support the previous studies on youth guarantee. These similarities included, among other things, young people's lack of knowledge on the contents of the youth guarantee and the possibilities of the services. There were similarities in the life course of the young people. In order to prevent social exclusion of the young people and improve their life management skills, more intention should be drawn to early intervention. Guaranteeing a safe growth environment is vital for the self-esteem and development of the young people. Childhood and adolescence create a foundation from which young people can strive and improve their possibilities to integrate into the society. This study indicates that the young people who have limited life management skills, need more and more quickly individual services. These services should be provided by the authorities. Young people's perceptions of the youth outreach work were excellent. The approach to work of the youth outreach work has many features that other youth guarantee organizations could use as a model in their own work. From the customer service perspective, people working with the young people should pay more attention to the young person as a whole, in order to lower the barriers to interact with the authorities	
Subject headings, (keywords) Youth guarantee, young people's experiences of youth guarantee, the marginalization of youth	
Pages 84	Language Finnish
Remarks, notes on appendices 3	
Tutor Katja Komonen	Bachelor's thesis assigned by Sea Lapland Development Centre

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	4
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
2.1	Syrjäytyminen käsitteenä.....	6
2.2	Nuorten syrjäytyminen	9
2.3	Nuorisotakuu.....	14
2.3.1	Etsivä nuorisotyö	20
2.3.2	Kuntouttava työtoiminta	23
2.3.3	Nuorten työpajat syrjäytymisen ehkäisijöinä.....	25
2.3.4	Syrjäytymisen hinta	27
2.4	Aiemmat tutkimukset.....	31
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	35
3.1	Tutkimuskysymykset.....	35
3.2	Tutkimusmenetelmä	36
3.3	Aineistonkeruuprosessi.....	39
3.4	Aineisto ja analyysi.....	41
4	NUORTEN TAUSTA JA ELÄMÄNKULKU	45
4.1	Perhe ja lapsuus	45
4.2	Ammatillinen koulutus ja keskeytykset.....	52
5	NUORTEN KOKEMUKSET NUORISOTAKUUSTA JA PALVELUISTA	55
5.1	Nuorisotakuu nuoren näkökulmasta	55
5.1.1	Asiointi viranomaisten kanssa	63
5.1.2	Etsivän nuorisotyön merkitys	67
5.2	Nuorisotakuun ja palveluiden kehittäminen nuorten näkökulmasta.....	70
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	73

LIITTEET

- 1 Kuntouttavan työtoiminnan määritykset
- 2 Teemahaastattelurunko
- 3 Kirje etsivän nuorisotyön tekijöille

1 JOHDANTO

Kiinnostukseni nuoriin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin saivat minut valitsemaan opinnäytetyöni aiheeksi nuorisotakuun. Nuorisotakuu on kohtuullisen uusi asia, mutta sitä on käsitelty monessa eri tilanteissa ja julkaisuissa. Tutkimuksia siitä on kuitenkin vähän ja toivon, että tästä opinnäytetyöstä olisi hyötyä aiheen ja teeman ympärillä toimiville. Nuorisotakuun tuleminen tukemaan suomalaisen nuoren arkea oli odotettu muutos, jolla yhteiskunta pyrkii nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn, kuntoutukseen, heidän koulutustason korottamiseen sekä työllistymiseen. Nuorisotakuusta ja sen vaikutuksista kiistellään jo nyt, vaikka nuorisotakuu on ollut voimassa vain kaksi vuotta.

Nuorisotakuu tuli voimaan vuoden 2013 alusta. Sen tavoitteena on, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. (TEM 8/2012, 6.) Nuoret ovat työmarkkinoiden haavoittuvin ryhmä. Yhteiskunnan, työmarkkinoiden ja elinkeinoelämän muutokset, talouden nopeat suhdannevaihtelut, työmarkkinoiden korkeat osaamisvaatimukset ja kiristynvä kilpailu ovat olleet kasvattamassa omalta osaltaan nuorisotyöttömyyttä ja näin vaikeuttaneet nuorten yhteiskuntaan ja työelämään pitempiaikaista kiinnittymistä. (TEM 15/2014, 9.)

Nuorten syrjäytyminen, jonka ehkäisemiseen nuorisotakuulla pyritään, on puutetta sellaisista käyttäytymisistä ja itsekontrollia vakauttavista asioista, kuten koulutus, perhe, työ ja asunto. Syrjäytymiskeskusteluissa kuvataan lähinnä yksilöiden ja yhteisöjen murtumisen haitallisia seurauksia sen sijaan, kun pyrittäisiin ymmärtämään niitä poliittisia ja taloudellisia prosesseja, jotka tuottavat tällaisia ilmiöitä ja ovat riippuvaisia niistä. (Autio & Eräranta 2008, 11.) Syrjäytyminen on epämääräinen käsite, joka voidaan määritellä myös eri tavoilla ja jotka sisältävät piilotettuja tavoitteita, joiden avulla nuoria voidaan pyrkiä ohjaamaan käyttäytymään normien mukaisella tavalla. Syrjäytyminen koskee yksilöiden joukkoa, joiden yhdistävä piirre on koulutuksesta ja työelämästä pois oleminen. (Kiilakoski 2014, 25.)

Opinnäytetyössäni tutkin nuorten tietoisuutta nuorisotakuusta ja heidän elämänsä kulkua ennen nuorisotakuun toimenpiteisiin osallistumista. Halusin kartoittaa nuorten subjek-

tiivisia kokemuksia nuorisotakuusta ja viranomaisten kanssa työskentelystä. Lisäksi yhtenä tavoitteena opinnäytetyössäni oli saada nuorten kehittämisenäkemykset nuorisotakuuseen liittyen. Näihin tutkimuskysymyksiin pureuduin teemahaastattelemalla kymmentä nuorisotakuun kohderyhmään kuuluvaa nuorta Kemi-Tornio alueelta syksyn 2014 aikana. Haastattelemani nuoret tavoitin pääasiallisesti etsivän nuorisotyön kautta.

Paikallistasolla nuorisotakuun toteuttaminen on parhaimmillaan aitoon kumppanuuteen perustuvaa monialaista yhteistyötä, jonka toteutus ei saa jäädä yksin kuntien vastuulle. Nuorisotakuu ei kuitenkaan tavoita kaikkia. Mitkä asiat vaikuttavat siihen, ettei nuori ole nuorisotakuussa ilmoitettujen toimintojen piirissä? Tätä problematiikkaa tutkin ja selvitän haastattelemalla nuoria, jotka ikänsä, koulutustasonsa tai työttömyytensä vuoksi kuuluvat nuorisotakuun kohderyhmään. Uudistukseen ja tavoitteen saavuttamiseen on sijoitettu paljon rahaa ja nuorisotakuun tiedottamiseen ja markkinointiin tulee panostaa edelleen merkittävästi.

Opinnäytteessäni kuvaan nuorisotakuuta, sen syntyvaiheita, yhteistyöverkostoja sen ympärillä sekä sen toteutumista valtakunnallisesti ja erityisesti Kemi-Tornion seutukunnassa. Tutkimukseni keskiössä ovat erityisesti nuorten kokemukset nuorisotakuun toteutumisesta. Tutkin, miten nuoret ovat kokeneet nuorisotakuun toimenpiteet omalla kohdallaan ja onko näiden nuorten tilanteeseen löydettävissä joitain yhteisiä nimittäjiä. Tutkimukseni kohderyhmä sisälsi naisia ja miehiä, jotka olivat jossain vaiheessa elämänsä olleet omien sanojensa mukaan hukassa tai väliinputoajia. Tämän hetkinen tilanne heillä oli kuitenkin parempi, kuin pitkään aikaan.

Nuorisotakuu on tarjonnut nuorille erilaisia mahdollisuuksia, joihin he olivat tarttuneet, mutta joiden he eivät tiedostaneet olevan nuorisotakuun toimenpiteitä. Nuoret olivat kulkeneet monivaiheisen elämänsä aikana paikasta ja tilanteesta toiseen ja heidän arjen hallintataidot olivat monilta osin puutteelliset. Näihin puutteisiin he kokivat saaneensa tukea ja ohjausta etsivän nuorisotyön ja kuntouttavan työtoiminnan kautta. Ammatillaiset kuvaisivat tätä asiaa nuorten sosiaalisella vahvistamisella. Kuntouttavan työtoiminnan aikana nuoret pystyivät tekemään sellaisia toimintoja ja asioita, joihin heidän omat voimavarat riittivät. Tämä koettiin hyvin tärkeänä ja heitä eteenpäin vievänä asiana, mutta samalla se sai kritiikkiä ja osa nuorista nimittikin sitä orjatyövoimaksi.

Kiinnostukseni tutkimusaiheeseen lisääntyi nuorisotakuun ympärillä olevan ajankohtaisen ja kriittisen keskustelun myötä. Tätä keskustelua seurasin tiiviisti koko opinnäytetyöni ajan. Nyt kun kokemuksia nuorisotakuusta on kahden vuoden ajalta, niin toivon, että sen jatkuva kehittyminen mahdollistetaan jatkossakin yhteiskunnan rahoituksen turvin. Näyttää siltä, että työ on vielä kesken, mutta halukkuutta nuorisotakuun todelliseen onnistumiseen tuntuu edelleen olevan, sillä uusia lakimuutoksia on tulossa ja ne koskettavat myös nuorten palvelujen kehittämistä ja palvelujen saatavuutta. Kaiken uudistuksen keskellä olen toiveikas, että nuorisotyöllinen ote nuorten palveluissa säilyy ja se lisääntyy myös muiden viranomaisten keskuudessa.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Syrjäytyminen käsitteenä

Syrjäytymisen käsite on omaksuttu suomalaiseen keskusteluun 1970-luvulla ruotsalaisesta työmarkkinatutkimuksesta. Tällöin käsite liitettiin lähinnä työttömyyteen, työkyvyttömyyteen ja eläkkeelle siirtymiseen. Myöhemmin syrjäytymisen käsite on saanut uusia merkityksiä ja yleensä siihen liitetään huono-osaisuus ja sen kasautuminen (polarisoituminen). Syrjäytymisessä voi olla kysymys taloudellisesta, sosiaalisesta, sukupuolisesta, seksuaalisesta, rodullisesta tai uskonnollisesta syrjäytymisestä. Erityisesti puhutaan taloudellisesta ja sosiaalisesta syrjäytymisestä. Syrjäytymisen käsitteestä voidaan todeta kaksi asiaa: se on epäselvä ja lapsista puhuttaessa erittäin epäselvä. (Kuula 2000, 1; Taskinen 2001, 4-5.)

Syrjäytyminen on käsite, joka pitää määritellä, jotta syrjäytyneiden tunnistettavuus helpottuu. Kun käsite on määritelty, niin ongelmien ratkaiseminen ja tulkitseminen uudella tavalla on helpompaa. Käsitteet koostuvat useammista komponenteista ja käsitteen osasten avulla itse käsite voi avautua eri tavalla. Syrjäytymisen käsittekin voidaan purkaa osiinsa ja tutkia sen eri elementit, jotka syrjäytymiseen vaikuttavat. Määritelmä kuvaa nykytilannetta ja ohjaa poliittisia toimenpiteitä. Syrjäytyminen on epämääräinen käsite, joka voidaan määritellä myös eri tavoilla ja jotka sisältävät piilotettuja tavoitteita, joiden avulla nuoria voidaan pyrkiä ohjaamaan käyttäytymään normien mukai-

sella tavalla. Syrjäytyminen koskee yksilöiden joukkoa, joiden yhdistävä piirre on koulutuksesta ja työelämästä pois oleminen. Syrjäytyminen rakentuu aika suppeiden komponenttien eli osasten varaan. Näiden komponenttien avulla yhteiskunta voi erottaa syrjäytyneet, ei syrjäytyneistä. (Kiilakoski 2014, 25.)

Syrjäytyminen on puutetta sellaisista käyttäytymisistä ja itsekontrollia vakauttavista asioista, kuten koulutus, perhe, työ ja asunto. Osallisuus on taas niihin kuulumista. Syrjäytymiskeskusteluissa kuvataan lähinnä yksilöiden ja yhteisöjen murtumisen haitallisia seurauksia sen sijaan, kun pyrittäisiin ymmärtämään niitä poliittisia ja taloudellisia prosesseja, jotka tuottavat tällaisia ilmiöitä ja ovat riippuvaisia niistä. (Autio & Eräranta 2008, 11.)

Syrjäytymisen uhka koskettaa tänä päivänä koko väestöä. Syrjäytymistä tapahtuu erikäisten keskuudessa, myös ikääntyneiden. Erityisesti nuorten syrjäytyminen huolestuttaa poliittisia päättäjiä, kuntalaisia ja nuoria itseään. Nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa mielletään hänet yhteiskunnan palvelujen ulkopuolella eläväksi, ammattikouluttamattomaksi ja työttömäksi nuoreksi. Usein syrjäytynyt nuori mielletään nuoreksi, jolla elämäntilanne ei ole paras mahdollinen tai hänellä on puutteita arjen- tai elämänhallinnan kanssa. Toisaalta ehkä ammatti-ihmistenkin on helppo mennä käsitteen taakse, pohdittaen sen syvällisemmin, mitä syrjäytynyt nuori kulloisessakin tilanteessa tarkoittaa. Pitää muistaa, että lapsen ja nuoren kohdalla on kysymys yksilöstä, ainutlaatuisesta sellaisesta. He eivät ole homogeeninen ryhmä, joilla kaikilla ryhmän jäsenillä on samanlainen elämäntilanne ja samanlaiset tarpeet. (Ulvinen 2008.)

Ritva Kuula (2001) tuo esille väitöskirjassaan ”Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuoren syrjäytyminen”, että syrjäytymisen rinnakkaiskäsitteitä on leimaantuminen, jonka avulla selvitetään mitä, koulussa tapahtuu ja miten nuoret kokevat tämän elämänvaiheen. Sirpa Taskinen (2001, 5 - 6) taas toteaa, että jos syrjäytymiskäsitteen rinnakkaiskäsite on leimaantuminen, niin kuka tahansa lapsi tai nuori voidaan nimetä syrjäytyneeksi hänen poiketessa jotenkin joukosta. Tällöin syrjäytyneeksi nimitetään helposti lasta tai nuorta, joka on erilainen kuin muut. Hän ei esimerkiksi noudata kulttuurisia käyttämistapoja tai ei vastaa toivottua sosialisatioihannetta.

Syrjäytyminen käsitteenä kohosi jopa muotisanaksi 1990-luvulla. Nuorisotyöntekijät kohtasivat ilmiön varhaisessa vaiheessa ja huoli nuorten selviämisestä arjen haasteissa ja siinä tukemisessa muodostui yhdeksi heidän tehtäväalueeksi tuolloin yhä selvemmin. Nuorisotyöntekijät saivat mahdollisuuden tutustua Euroopan nuorisopolitiikkaan Suomen liittyttyä Euroopan Unioniin 1995. Tämän myötä mahdollistui myös erilaisten projektirahoituksen hakeminen Euroopan sosiaalirahastosta (ESR). EU:n valkoinen kirja ”EU:n nuorisopolitiikan uudet tuulet” nosti esille nuorten sosiaalisen syrjäytymisen ja syrjäytymisen torjunnan. EU:n valkoisen kirjan myötä myös syrjäytymisen ehkäisyn päämäärät levisivät laajasti nuorten parissa toimivien keskuudessa ja nämä tavoitteet otettiin huomioon hallitusohjelmassa ja sitä kautta myös kuntien talousarvioissa.

Nuorten syrjäytyminen on vakava ja todellinen ongelma. Syrjäytyneiksi luokiteltavien nuorten määrä vaihtelee keskustelijoista riippuen. Jotta ongelmaan pystyttäisiin puuttamaan tehokkaasti, on pystyttävä määrittelemään mahdollisimman tarkasti ketkä ovat syrjäytyneitä. Syrjäytymisen suurin riskiryhmä on myös tunnistettava. Syrjäytyminen on laava ilmiö, jolla tarkoitetaan usein laajaa psyykkisaineellista ongelmakokonaisuutta, henkistä putoamista yhteiskunnan normaalien käytäntöjen ulkopuolelle tai erilaista epäsosiaalista käyttäytymistä tai elämäntyylin valintaa. Syrjäytyneiksi luokitellaan sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä tutkintoa. (Myrskylän 2012, 2.)

”Työpaikat ovat avaintekijöitä, jotka auttavat nuoria löytämään paikkansa yhteiskunnassa, saavuttamaan taloudellisen riippumattomuuden ja toteuttamaan henkilökohtaiset tavoitteensa. Yhteiskuntaa, joka ei kykene tarjoamaan nuorille käytännön mahdollisuuksia työmarkkinoilla, uhkaa työttömyyden, syrjäytymisen ja sosiaalisen syrjäytymisen noidankehä. Antamalla nuorille mahdollisuus päästä työmarkkinoille lisää yhteiskunnallista vakautta, jota pidetään talouskasvun ja hyvinvoinnin perustana. Eräissä tapauksissa työttömyyttä pidetään jopa nuorten ihmisoikeuksien loukkauksena. Pääsy yleissivistävään ja ammatilliseen koulutukseen sekä tiedon ja neuvonnan saanti ovat keskeisiä edellytyksiä paitsi työpaikan löytymiselle ja työttömyydeltä välttymiselle myös hyvän ja tyydyttävän työn löytymiselle. Tämä ei sellaisenaan kuitenkaan riitä: muidenkin alojen, esimerkiksi terveyden, perheen, sosiaalisten oikeuksien ja syrjinnän alan kysymysten ratkaisut on otettava huomioon. Myös niiden merkitys on suuri nuorten sosiaalisessa sopeutumisessa.” (EU:n valkoinen kirja 2001, 37.)

Aiemmassa syrjäytymiskeskustelussa syrjäytyminen nähtiin osana laajempaa prosessina. Korostettiin, että syrjäytymistä voi tapahtua useilla eri ulottuvuuksilla. Syrjäytyminen voitiin määritellä esimerkiksi prosessiksi, jossa yksilö alkaa kadottaa tuntuman koulutuksesta, työelämästä, hyvinvointipalveluista, demokraattisesta päätöksenteosta tai sosiaalisista suhteista. Tässä määritelmässä syrjäytyminen oli monisyinen tapahtumaketju. Se ei liittynyt pelkästään yksilön suhteisiin työhön ja koulutukseen, vaan se sisälsi myös yksityiselämää koskevia asioita. Samalla korostui syrjäytymisen prosessuaalinen luonne, sen ajallinen ulottuvuus. Määritelmä mahdollisti sen, että ihmiselämä nähtiin monisyisemmin kuin nykyään. Ihminen, joka oli läsnä työelämässä, saattoi olla syrjäytynyt toisilla elämäalueilla. Vastaavasti työtön saattoi olla vahvasti läsnä muilla elämäalueilla, tai koulutuksessa oleva ystäväton ja rahaton nuori saattoi olla vahvasti syrjäytymisuhan alla. (Kiilakoski 2014, 25.) Muun muassa ulkopuolella jäävien ryhmällä Myrskylä (2011, 13) tarkoittaa koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolella eläviä, mutta toteaa, etteivät kaikki ulkopuolella olevat ole syrjäytymisuhan alaisia. Ulkopuolella olevat voivat hoitaa omia lapsiaan tai vanhempiaan, valmentautua pääsykokeisiin tai toimia ns. kolmannella sektorilla.

2.2 Nuorten syrjäytyminen

Myrskylän (2012) analyysin mukaan vuonna 2010 syrjäytyneitä 15–29 -vuotiaita nuoria oli yhteensä noin 51 300. Tämä on noin 5 % kaikista tähän ikäryhmään kuuluvista nuorista. Syrjäytyneistä nuorista työttömiä työnhakijoita oli 18 800 ja muita työvoiman ulkopuolisia 32 500. Syrjäytymisen kovassa ytimessä on 32 500 ulkopuolista nuorta, jotka eivät ole rekisteröityneet edes työttömiksi työnhakijoiksi. He ovat nuoria, jotka eivät näy missään tilastoissa. Kukaan ei tarkkaan tiedä, keitä he ovat ja mitä he tekevät. Yhteiskunnalla on ulkopuolisten nuorten paikantamisella kiire ja tähän tarpeeseen yhteiskunta on lähtenyt kehittämään entistä tehokkaampia toimenpiteitä. Koulutus on ensisijainen keino ehkäistä nuorten syrjäytymistä ja nostaa heitä takaisin työmarkkinoille.

Suomessa on vuosittain n. 10 % koulutuksellisesti syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Tämä on iso luku, vuositasolla se tarkoittaa n. 6000 nuorta. Mistä sitten syrjäytyminen alkaa ja toisaalta tuottaako koulu itse syrjäytymistä? Syrjäytyminen voi alkaa myös koulun ulkopuolelta tai se voi johtua lapsesta tai nuoresta itsestään esimerkiksi hänen välinpitämättömästä elämänsenteestaan. Äärimmäisen merkittävässä roolissa lapsen ja

nuoren hyvinvoinnin kannalta on elämänhallinta tai sen heikentyminen. (Ulvinen 2008.) Tämä on asia, johon me aikuiset voidaan halutessamme vaikuttaa. Elämänhallinta tai sen mureneminen ei tapahdu hetkessä, vaan se on prosessin tuotosta. Jokainen lapsi ja nuori tarvitsee elämänsä aikana kannustusta, tukemista ja kehumista, mutta myös rajoja, jotta hän kykenee rakentamaan hyvää itsetuntoa.

Ulkopuolisiksi tai työttömiksi päätyneistä nuorista 80 % ei myöhemminkään suorita perusastetta korkeampaa tutkintoa. Mitä kauemmin nuori on syrjäytynyt, sitä epätodennäköisempää on koulutukseen sijoittuminen ja tutkinnon suorittaminen. Vieraskielisistä kouluttamattomista nuorista joka kolmas on syrjäytynyt – kantaväestöön kuuluvista syrjässä on joka kahdeksas. Akuutein syrjäytymisongelma on miehillä, jotka ovat vieraskielisiä ja pelkän perusasteen koulutuksen varassa. Syrjäytyneistä nuorista lähes neljäs on maahanmuuttajataustan omaavia. Hakeutuakseen työelämään, koulutukseen tai työttömiksi työnhakijoiksi maahanmuuttotaukaiset tarvitsevat kieli- ja pohjakoulutusta. Suomessa syntyneillä vaikeudet ovat pienempiä. Yleisestä mielikuvasta poiketen nuorten syrjäytyminen on lisääntynyt viime vuosina vain vähän ja syrjäytyneiden nuorten määrä on pysynyt suhteellisen tasaisena. Syrjäytyneet nuoret eivät aina ole samoja nuoria, vaan osa heistä siirtyy työelämään ja koulutukseen, mutta aina tulee myös uusia nuoria tilalle, jotka elävät syrjäytymisen vaaravyöhykkeellä. Pysyviä syrjäytyneitä nuoria on noin 40 %. Yhteiskunnallisten järjestelmien ja palvelujen ulkopuolella eläminen on ongelmallista, koska se viivyyttää nuorten siirtymistä työelämään. Ulkopuolella olo herättää ympäristön huolta, pitkittyessään se voi leimata koko nuoren elinikää. (Myrskylä 2012, 2 – 9.)

Ritva Kuula (2000, 1) tuo esille väitöskirjassaan, että suurimassa vaarassa ovat syrjäytymiseen ne oppilaat, joiden kulttuurinen tausta ei ole koulun sosiaalistamistavoitteiden mukaista. Kuulan mukaan koulu ei ole kyennyt katkaisemaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten elämänsuuntaan johtanutta trendiä. Kuula jatkaa, että peruskoulun yläasteella nuoren sosiaalistamisen ja elämänhallintataitojen opettamisen pitäisi olla osana koulun pedagogiikkaa. Hänen tutkimus nostaa esille kysymyksen, miten koulu kohtaa syrjäytymisvaarassa olevat oppilaat ja mikä on erityisopettajan rooli kouluyhteisössä sekä oppilaan auttajana. Koulut tarvitsevat erityisopettajia ja pienempiä ryhmäkokoja, mutta erityisopettajia ei ole tarpeeksi pystyäkseen vastamaan erilaisten koululaisten tarpeisiin.

Koulutuksen yksi tärkeä tehtävä on nuoren sosiaalistaminen. Sosialisatiota taas pidetään kasvatusta laajempänä käsitteenä, joka tarkoittaa sekä sosiaalistumista että sosiaalistamista. Sosialisatiossa on kysymys yhteiskunnan vaikutuksesta yksilön persoonallisuuteen, jolla tarkoitetaan yksilön kehitystä yhteiskunnan jäseneksi. Kysymyksessä on yksilön ja ympäristön välisestä vuorovaikutussuhteesta. Kouluvuodet ovat nuoren elämässä sosialisatiota kannalta tärkeitä identiteetin muodostumisen ja opiskelumotivaation kannalta. (Kuula 2000, 11–12.) Suomalainen koulujärjestelmä on monella tapaa tehokas, mutta se ei ole turvassa arvostelulta. Traagiset koulusurmat vuosina 2007 ja 2008 ovat horjuttaneet uskoamme yhteiskunnan rakenteisiin ja palvelujärjestelmiin. Kouluja ei tule syyllistää Jokelan ja Kauhajoen tapahtumiin niiden tapahtumapaikasta huolimatta. Näiden nuorten miesten, jotka väkivallan keinoin aiheuttivat paljon surua monille, tilanteisiin olisi pitänyt puuttua jo paljon aikaisemmin. Surullisten tapausten taustoihin saattoi vaikuttaa se, että näitä miehiä yhdisti koulukiususattuna oleminen.

Nuorten parissa työskentelevät aikuiset haluavat auttaa nuoria. Koulu nuorten toiminta- ja oppimisympäristönä on merkittävässä asemassa nuorten hyvinvoinnin edistäjänä. Laajempaan keskusteluun voidaan lisätä kysymys, mikä on koko koulun henkilökunnan rooli oppilaan auttajana. Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää toiminnan painotusta ehkäisevään ja yhteisölliseen työhön sekä ongelmien syntymisen ehkäisyyn ja varhaisen tuen turvaamiseen sitä tarvitseville. Opiskeluhoito tuo lain myötä myös psykologi- ja kuraattoripalvelut laajemmin toiselle asteelle. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.) Nämä sekä muut opiskeluhoitoa vahvistavat uudistukset tulevat tarpeeseen ja ovat mukana mahdollisuuksien joukossa, joilla syrjäytymistä koulumaailmassa ehkäistään. Toisaalta huomioon tulee ottaa myös koulun resurssit vastata oppilaiden hätään ja tarpeisiin. Haluan korostaa myös meidän jokaisen henkilökohtaisen vastuun ottamista lasten ja nuorten asioiden suhteen. He ovat meidän tulevaisuutemme.

Nuorten elinoloja ja elämäntapoja koskeva mahdollinen ”kaksinapaistuminen” eli polarisoituminen on teema, joka on viimeaikoina herättänyt paljon keskustelua politiikassa, mediassa kuin eri tutkimuksissakin. Käsitys nuorten polarisaatiosta ilmenee enimmäkseen näin: Enemmistö nuorista voi hyvin, käyttäytyy ja tulee toimeen kohtuullisen hyvin tai jopa entistä paremmin. Sen sijaan osalla nuoria on yhä enemmän erilaisia ongelmia, pahoinvointia sekä vahingollista käyttäytymistä. Ongelmat ilmenevät nuorten erityispalveluiden ruuhkautumisena, vanhempien päihteiden käytön ja köyhyyden

kasvuna, nuorten omina elämäntapa- ja terveysongelmina sekä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäämisenä (Autio & Eräranta 2008, 8). Annan Jylhä (2007) kuvaa nuorten polarisaatiota artikkelissaan Koulutuspolulta poikkeavat – nuorten syrjäytymisen työpajakouluttajan näkökulmasta seuraavaa: Polarisoituminen liittyy yhä kiinteämmin suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuuden näkyymiin. Polarisoituminen tuntuu vahvistuvan erityisesti työmarkkinoilla ja koulutuksessa. Suuri haaste onkin ehkäistä jyrkkää kahtiajakautumista ja sen seurauksena syntyvää syrjäytymistä. Nykyiset työmarkkinat tuntuvat olevan ammattikouluttamattomien nuorten ulottumattomissa. Nuori on voinut syystä tai toisesta jäädä ammatillisen koulutuksen ulkopuolelle eikä hänellä ole ammatillista tutkintoa. Näin ollen työmarkkinoilla ei ole hänelle mitään käyttöä ja hän joutuu työttömäksi. Taloudelliset ja sosiaaliset tekijät ajavat yhä syvemmälle sohvan pohjalle.

Nuorten pitkittyneeseen työttömyyteen liittyy vahva syrjäytymisen riski. Syrjäytyneisyys ja ulkopuolisuus ovat käsitteitä, joilla ei ole tarkkaa yksilöityä sisältöä. Syrjäytymisellä voidaan tarkoittaa työmarkkinoiden tai koulutuksen ulkopuolella olemista tai syrjäytymistä yhteiskunnasta. Ulkopuolisia, niin sanottuja NEET-nuoria (Not in Employment, Education or Training), pidetään usein syrjäytyneinä, vaikka määritelmä kertoo vain sen, että kyseiset nuoret ole tutkimushetkellä työssä, opiskelemassa tai harjoittelussa. Arviot syrjäytyneiden tai ulkopuolella olevien nuorten määrästä Suomessa vaihtelevat tutkimuksen ja määritelmän mukaan välillä 10 000 – 57 700. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 8/2014, 11.)

Pekka Myrskylän tutkimuksessa (12/2011) Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella kerrotaan, että pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevan nuoren riski kuulua ”ulkopuolella olevien” ryhmään on lähes kolminkertainen verrattuna ammatillisen keskiasteen koulutuksen saaneisiin. Myrskylä on tutkinut 18 – 29-vuotiaiden nuorten tilannetta. Myös nuorten työttömyyden riski on suurinta perusasteen suorittaneilla. Peruskoulun varassa olevien ulkopuolisuusriski kasvaa 20. ikävuoteen saakka ja alkaa sen sitten hitaasti laskea. Keskiasteen suorittaneiden työttömyysriski on noin puolet perusasteen työttömyysriskistä ja keskiasteen ulkopuolisuusriski on vajaa neljäsosa peruskoulun suorittaneiden riskistä. Näistä ulkopuolisista ja työttömistä, joilla ei ole 25-vuotiaana perusasteen jälkeistä tutkintoa tai kesken olevia opintoja näyttää tutkimuksen mukaan 90 % jäävän ilman jatkokoulutusta. Jos opiskelua ei aloita nuorena, tulee sen

aloittaminen myöhemmin yhä epätodennäköiseksi. Koulutustason kohoaminen vähentää ulkopuoliseksi tai työttömäksi joutumisen riskiä huomattavasti. (Myrskylä 2011, 9, 12.)

Aho ja Vehviläinen (1997) sekä Kallunki ja Kangaskesti (1997) ovat tutkimuksissaan osoittaneet, että koulutuksen pidentymisen ja laajentumisen myötä Suomeenkin on syntymässä koulutuksen alaluokka (underclass), jota on katsottu yhdistävän ”halu elää ilman koulua”. Uusi alaluokka on muodostunut sukupolvesta, jonka jäsenillä on periaatteessa yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset kouluttautumismahdollisuudet. Osa nuorista ei kuitenkaan pysty saamaan koulutuksesta riittävästi irti, vaan he ajautuvat koulutuksen ulkopuolelle jo varhaisessa vaiheessa ja joutuvat epäedulliseen asemaan nykyisessä koulutuksen ja erityisesti tutkintotodistuksen tärkeyttä korostavassa yhteiskunnassa. (Komonen 2001, 19.)

Työryhmän raportissa (TEM 8/2012) kerrotaan vuonna 2012 Suomessa olevan 110 000 20 - 29-vuotiasta ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Heistä suurin osa on miehiä. Raportissa todetaan toisen asteen tutkinnon puuttumisen olevan merkittävin yksittäinen tekijä työelämän ja yhteiskunnan syrjäytymisessä. Ilman toisen asteen tutkintoa olevia nuoria on noin 40 000, joista täysin tilastojen ulkopuolisia eli ”kadonneita ja tippuneita” on noin 25 000. Nämä nuoret muodostavat ”syrjäytyneiden nuorten kovan ytimen”, koska he eivät ole koulutuksessa, työelämässä tai edes työnhakijoina. Yhdessä tekeminen tuottaa tuloksia –loppuraportissa kerrotaan, että vuonna 2013 joulukuussa alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli noin 44 000 ja vastavalmistuneista 25 – 29-vuotiaista oli lähes 3 300 työttöminä työnhakijoina. Nuorten työhön ja kouluun kiinnittämättömyys aiheuttaa nuorille myös sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia. Asunnottomuus, mielenterveys- ja päihdeongelmat jättävät nuoriin pitkäkestoisen vaikutuksen. (TEM 15/2014, 9.)

Tammikuussa 2011 voimaan tulleessa nuorisolain muutoksessa kunnat velvoitetaan tekemään monialaista viranomaistyötä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Koulutuksen järjestäjille on tullut lakisääteisiä velvoitteita luovuttaa tiedot salassapitosäädöksistä huolimatta, mikäli alle 25-vuotias tuen tarpeessa oleva nuori keskeyttää opinnot ammatillisessa koulutuksessa tai lukiokoulutuksessa ja nuori on ilman jatkosuunnitelmia. (Nuorisolaki 20.8.2010/693.)

Nuoret ovat työmarkkinoiden haavoittuvin ryhmä. Yhteiskunnan, työmarkkinoiden ja elinkeinoelämän muutokset, talouden nopeat suhdannevaihtelut, työmarkkinoiden korkeat osaamisvaatimukset ja kiristynvä kilpailu ovat olleet kasvattamassa omalta osaltaan nuorisotyöttömyyttä ja näin vaikeuttaneet nuorten yhteiskuntaan ja työelämään pitempiaikaista kiinnittymistä. Lama heijastelee aina nopeimmin nuorten elämään ja sillä on näin myös pitkäaikaiset vaikutukset. Työttömäksi joutuminen tai työttömyyden pitkeytyminen on merkittävä riski ja voi johtaa pahimmassa tapauksessa nuoren työelämästä ja yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Huono-osaisuuden kasautuessa myös ylisukupolvien syrjäytymisen riski voi kasvaa. Näihin olosuhteisiin ja näiden asioiden tiedostamiseen syntyi nuorisotakuu poikkihallinnollisessa yhteistyössä ja nuorten hyvinvointi keskiössä. (Työ- ja elinkeinoministeriö, jatkossa TEM 15/2014, 9.)

2.3 Nuorisotakuu

Keskeisinä toimina nuoriin kohdistuneen aktiivisen työvoimapolitiikan toteutuksessa 2000-luvulla ovat olleet nuorten yhteiskuntatakuu 2005 ja nuorisotakuu 2013. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa on sitouduttu toteuttamaan nuorten yhteiskuntatakuu vuoteen 2013 mennessä. Jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Vastavalmistuneella tarkoitetaan sellaista henkilöä, jonka valmistumisesta on alle 12 kuukautta. Nuorten yhteiskuntatakuusta ei ole tarkoitus säätää erillistä lakia. Nuorten yhteiskuntatakuu tuli voimaan 1.1.2013. Hallituksen hallitusohjelmassa linjaamasta nuorten yhteiskuntatakuusta, koulutustakuusta ja myöhemmin esitetystä nuorten aikuisten osaamisohjelmasta on vuoden 2013 alusta lukien käytetty yhtä käsitettä: nuorisotakuu. Nuorten yhteiskuntatakuu – työryhmä asetettiin 1.9.2011 ja toimikausi kestää hallitusohjelmakauden ajan. Nuorten yhteiskuntatakuun työryhmään nimettiin kattavasti eri alojen asiantuntijoita, jotka antoivat raporttinsa maaliskuussa 2012. Työryhmän tehtävänä oli tehdä esitykset takuun toteuttamisesta, budjetoinnista ja mahdollisista säädös- ja muutoksista 29.2.2012 mennessä. (Työ- ja elinkeinoministeriö, jatkossa TEM 8/2012,6.)

Hallituksen halu toteuttaa ja onnistua nuorisotakuussa näkyi ja kuului kaikkialla. Istuva hallitus lähetti kirjeen (Kirje nuorisotakuun alueellisille ja paikallisille toimijoille 2013), jossa se painottaa nuorisotakuun merkitystä ja sen toteutumisen onnistumista:

”Me allekirjoittaneet haluamme tällä kirjeellä kannustaa alueellisia ja paikallisia toimijoita toteuttamaan nuorisotakuuta. Nuorisotakuun tavoitteena on saada entistä useampi nuori perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen ja työmarkkinoille. Estämällä nuorten syrjäytymistä varhaisella tuella lisäämme nuorten hyvinvointia ja osallisuutta yhteiskunnassa ja varmistamme, että meillä on osaavaa työvoimaa myös tulevaisuudessa.”

Nuorisotakuun keskiöstä löytyy periaatteet, jotka muistuttavat, että nuoria tulee kuulla ja nuorilla on oikeus vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. Nuorisotakuu tukee, kuten nuorisolakikin määrää, nuorten kasvua, itsenäistymistä ja elämänhallintaa. Nuorisotakuu edistää nuoren koulutukseen ja työmarkkinoille sijoittumista, ehkäisee nuorten työttömyyden pitkittymistä, tunnistaa nuorten syrjäytymisvaaraan liittyvät tekijät sekä tarjoaa nuorille tukea jo varhaisvaiheessa estämään nuorten syrjäytymiskehitystä ja ulkopuolisuutta.

Nuorisotakuun toteuttamisen keinoja ovat koulutustakuun toimet, nuorten aikuisten osaamisohjelma (NAO), työvoima- ja elinkeinopalvelut sekä kuntoutuspalvelut mukaan lukien kuntien sosiaali- ja terveystyöpalvelut sekä muut nuorten yksilölliset palvelut, kuten etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta. Uusi nuorisotakuu on laaja-alaisempi kuin aikaisempi nuorten yhteiskuntatakuu, joka koski vain TE-hallintoa ja jonka mukaisesti tarjottiin lähinnä työllistymistä edistäviä toimenpiteitä. Uuden takuun myötä toimenpiteisiin ei tehty suuria muutoksia. Nuoria koskevat muutokset liittyvät pikemminkin lakiuudistuksen myötä tehtyihin muutoksiin TE-toimistojen palveluvalikoimassa ja palvelujen järjestämisen organisoinnissa. Keskeisin muutos TE-hallinnon näkökulmasta oli, että nyt kohdejoukko laajeni alle 30-vuotiaisiin vastavalmistuneisiin. (Valtiontalouden tarkastuskertomus 8/2014, 32.)

Nuorten aikuisten osaamisohjelma (NAO, vuosina 2013–2016 toteuttava), on tarkoitettu 20 – 29-vuotiaille, joilla ei ole toisen asteen tutkintoa. Tutkinto voi olla ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto. Ammatti- ja erikoisam-

mattitutkinto suoritetaan näyttötutkintona ja sen voi suorittaa myös oppisopimuskoulutuksella. NAO-ohjelman tavoitteena on nostaa ilman tutkintoa olevien nuorten aikuisten koulutustasoa ja lisätä heidän opiskeluaan. Ohjelmaan ei myöskään voi hakeutua ylioppilastutkinnon suorittaneet. Sen sijaan aiemmin opintonsa keskeyttäneet voivat opiskella osaamisohjelmassa. Heitä on noin 110 000 ja heidän asemansa työmarkkinoilla ja yhteiskunnassa on muita heikompi. Vuosien 2013 – 2016 aikana tavoitellaan 36 000 aloittajaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.)

Nuoren on haastavaa sijoittua työelämään, kun työnantajan asettamat vaatimukset ovat korkeat ja työn tuottavuudelle lasketaan paljon painoarvoa. Nuorten työllistymisen helpottamiseen työnantajan on mahdollista saada valtion tukea työllistäessään vasta valmistuneen nuoren henkilön. Sanssi-kortti on tarkoitettu helpottamaan nimenomaan nuorten työllistymistä. Kortti on tarkoitettu alle 30-vuotiaalle ja nuori on rekisteröitynyt työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistossa tai nuori on peruskoulun tai lukion suorittanut, edellyttäen, että kortin myöntäminen katsotaan TE-toimistossa tarkoituksenmukaiseksi. (TE-palvelut 2014.)

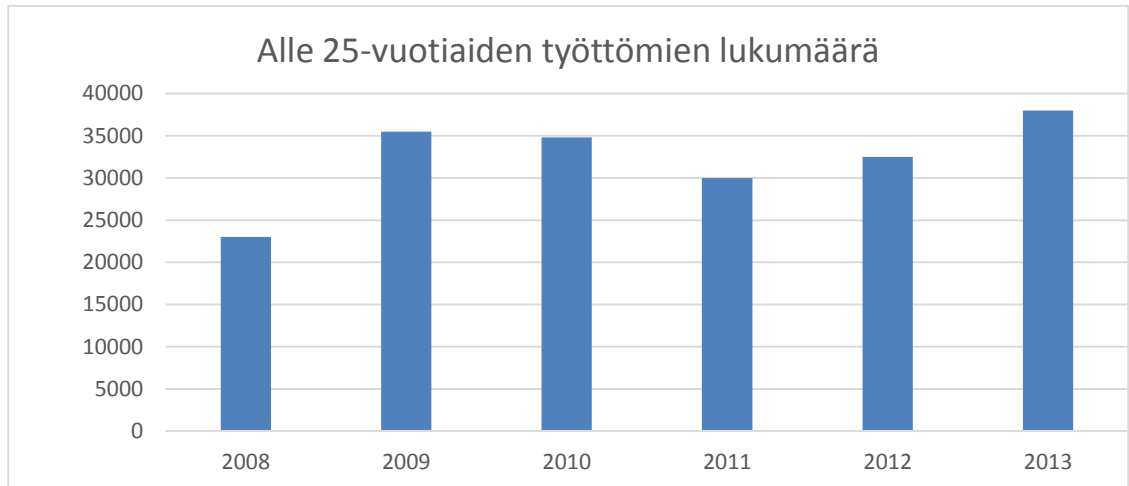
Tutkimusjohtaja Heikki Räisänen työ- ja elinkeinoministeriöstä kertoo kuitenkin Helsingin Sanomien artikkelissa 4.8.2014, että vain murto-osa kortin saajista työllistyy. Sanssi-kortti on osa nuorisotakuuta ja nuori saa sen TE-toimistossa käydessään. Sanssi-kortti on ollut käytössä vuodesta 2010 lähtien. Eniten kortilla työllistytään pieniin ja keskisuuriin yrityksiin. Sanssi-kortin omaava nuori tuo työnantajalle palkkakustannuksiin noin 700 €:n tuen kuukaudessa 10 kuukauden ajan tai koko oppisopimuskoulutuksen ajan. Sanssi-kortin mahdollistamaa palkkatukea voi saada toistaiseksi tai määräaikaiseen työsuhteen lisäksi myös osa-aikaiseen tai kokoaikaiseen työhön. (Läärä 2014.)

Nuorisotakuun lanseeraaminen toteutettiin vahvasti ja käytössä ovat olleet kaikki mahdolliset viestintävälineet. Nuorisotakuun esittelyvideossa, jossa myös silloiset ministerit esiintyvät kerrotaan, että nuorisotakuun aikana jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan koulutuspaikka, ammattikoulutukseen ja oppisopimuskoulutukseen pääsyä helpotetaan, maahan muuttaneiden opiskelunvalmiuksia tuetaan, ammatinvalinnanohjausta vahvistetaan, tuetaan työnantajia nuorten palkkaamisessa ja parannetaan mahdollisuuksia yrittäjyyteen. (TEM 8/2012; Nuorisotakuun esittelyvideo 2013.) Nuorisotakuuta on

esitelty esimerkiksi videoilla ja tv-mainoksilla, joissa on esiintynyt julkisuuden henkilöitä ja videot ovat suunniteltu huomioiden eri kohderyhmät.

Nuorisotakuun vahvana puolena kiistatta on se, että nuorten tilanne on nostettu yhteiskunnalliseen keskusteluun valtakunnallisesti merkittävien poliittisten tahojen puolelta. Nuorisotakuuta tuetaan koko hallitusrintamalla ja poliittinen tahto sen suhteen näyttää olevan yhdenmukainen. Nuorten elämäntilanteen ja olosuhteiden tukemisen merkitys on tunnustettu poliittisessa tahdonmuodostuksessa. Toimenpiteiden kohteena ovat kaikki nuoret, mutta käytännön toimenpiteet koskettavat todellisesti suppeampaa nuorten joukkoa. (Kiilakoski 2014, 24.) Nuorisotakuun toimenpiteisiin kuuluvat yhtä lailla sekä kuusi laudaturia kirjoittanut työtön nuori että etsivän nuorisotyön työtön nuori. Nuorisotakuun kohderyhmänuorten yhteinen taustanimittäjä on heidän nykyistä elämäntilannettaan jäsentävä työttömyys ja 1990-luvun laman jälkeisen Suomen kasvattina varttumisen. Onko Suomeen (ja muualle Eurooppaan) syntynyt tai syntymässä nuorisososiologisesti määriteltävissä oleva uusi nuorisosukupolvi, nuorisotakuun nuorisosukupolvi? (Puuronen 2014, 28.)

Nuorisotyöttömyys on lisääntynyt kaikista valtionhallinnon yrityksistä huolimatta. Helsingin Sanomat on syksyn 2014 aikana käsitellyt artikkeleissaan aihetta useampaan otteeseen. Nuorten työttömien määrä on kasvanut vuodessa lähes 15 %, kertoo Helsingin Sanomien artikkeli (Läärä 2014). Artikkelissa työ- ja elinkeinoministeriön neuvotteleva virkamies Liisa Wingvist toteaa, että kun taloudessa menee huonommin, niin se näkyy ensimmäisenä nuorten työllistymisen kohdalla. Ministeriön seurannan mukaan myös työttömyyden kesto on kasvanut. Yhä useamman nuoren työttömyysjakso venyy yli kolmen kuukauden pituiseksi.

Kuvio 1 Alle 25-vuotiaiden työttömien lukumäärä (Työttömyyskatsaus joulukuun 2011 ja joulukuun 2013)

Kuviossa 1 on kuvattu alle 25-vuotiaiden työttömien määrä vuosina 2008 – 2013. Kuvioista on nähtävillä, kuinka nuorten työttömien määrä on kehittynyt kuuden vuoden aikana. Nuorten työttömyys on kasvanut kaikesta yhteiskunnallisista toimenpiteistä huolimatta. Koskaan aikaisemmin ei ole näin suurta koneistoa pyritetty nuorten työllistymisen tueksi, mutta kaikesta huolimatta tulokset ovat jääneet laihoiksi. Vuoden 2013 talousarvioesitykseksi nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamiseen oli varattu 60 miljoonaa euroa. (Valtiontalouden tarkastuskertomus 8/2014.)

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa (8/2014) arvioitiin edellä mainittujen ohjelmien mukaisia toimenpiteitä, niiden toteutusta, seuranta ja ohjelmien vaikutusten arviointia. Tarkastuskertomuksessa arviointiin myös TE-palvelujen uudistuksen mahdollisia vaikutuksia nuorisotakuun toteutukseen vuonna 2013. Tämä kertoo, kuinka tärkeäksi nuorisotakuun onnistuminen on koettu ja, että sitä tarkastellaan ja arvioidaan usean eri ministeriön näkökulmasta.

Lokakuun 2014 Lapin TE-keskuksen työllisyyskatsauksessa todetaan, että työttömyys on lisääntynyt kaikkien TE-keskusten alueella, vähiten kuitenkin Pohjois-Karjalassa ja Lapissa. Lapin alueella työttömyys lisääntyi eniten kuitenkin Kemi-Tornio alueella. Samalla alueella, johon tutkimukseni kohdistui. Kemi-Tornion alueella työttömiä oli 16.6 %, joka on 8.6 % enemmän, kuin vuosi sitten. Lokakuussa 2014 nuorten työttömyyden keskimääräinen kesto Lapissa oli 14 viikkoa. Nuorten alle 25-vuotiaiden ja alle 20-vuotiaiden työttömyys oli Lapissa edellistä vuotta pienempi. Erityisesti työttömyys

pieni alle 20-vuotiaiden keskuudessa. Myös TE-keskuksen aktivointitoimenpiteisiin osallistui enemmän, kuin edellisenä vuonna. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistui 8.9 % enemmän lokakuussa 2014 kuin edellisenä vuonna. (Lapin työllisyyskatsaus lokakuu 2014.)

Nuorisotakuu on yhteinen valtionhallinnon, työantajajärjestöjen, ammattiliittojen ja kuntien eri toimijoiden toimenpideohjelma, joka onnistuneesti toteutuessaan luo vahvat alueelliset ja paikalliset verkostot, jotka työskentelevät yhteisen päämäärän eteen. Nuorisolain mukaisesti kunnissa on oltava monialainen eri viranomaisista koostuva nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, johon kuuluvat opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat. Lisäksi verkostoon voi kuulua puolustushallinnon ja muiden viranomaisten edustajia. Verkosto toimii vuorovaikutuksessa nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Kunnat voivat myös koota yhteisen verkoston. Verkosto ei käsittele yksittäistä nuorta koskevia asioita. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.)

Kuten jo edellä on lueteltu nuorisotakuu sisältää lukuisia hyviä toimenpiteitä. Nämä toimenpiteet olisivat jääneet toteutumatta ilman nuorisotakuu-uudistusta. Työtä on kuitenkin vielä jäljellä, jotta takuu saadaan toimimaan vielä entistä paremmin. Osa toimenpiteistä on toimivampia kuin toiset, osassa käyttöönotto on onnistunut paremmin ja osassa resurssit riittävät paremmin kuin toisissa. Näistä asioista saadaan parasta aikaa lisää kokemusta ja kokemuksen kautta takuun kehittäminen onnistuu, jos yhteistä halua riittää. Takuun toteuttamisen kohteet ja niiden priorisointi ovat arvovalintoja. Kaikkia takuun parissa toimivia tahoja ja kaikkia takuutoimenpiteitä yhdistää kuitenkin yksi näkökulma: nuoren yksilöllinen kohtaaminen ja yksilön erilaisuuden sekä tarpeiden huomiointi. Nuoret ovat yksilöitä, eikä heitä voi kohdella kaikkia samalla tavalla. Kaikkiin nuoriin ei päde samat toimenpiteet. Nuorisotakuu antaa myös nuorelle itselleen mahdollisuuden olla aktiivinen toimija. (Hyvönen & Valtonen 2014, 9.)

Nuorisotakuu ja sen toteuttaminen on saanut myös laajempaa huomioita muualla Euroopassa. Vuonna 2014 muut EU:n maat ovat ottaneet Suomesta mallia ja seuraavat Suomen jalanjälkiä. He ovat ryhtyneet toteuttamaan oman maan mukaista nuorisotakuuta. Talouskriisin ja korkean työttömyyden kurittamassa Euroopassa nuorisotakuun

lanseeraaminen ja kehittäminen ovat erittäin tärkeässä asemassa. Suomella on tässä prosessissa rooli toimia Euroopan esikuvana ja nuorisotakuun mallina, josta haetaan kokemuksia onnistuneeseen nuorisotakuuseen. On siis hyvä pohtia ja analysoida nuorisotakuun toteutusta, jotta se myös toimisi hyvänä mallina muille EU:n maille. (Ervamaa 2014, 34.)

2.3.1 Etsivä nuorisotyö

Nuorisotakuun yksi tärkeimmistä toteuttajatahoista on mielestäni kuntien ja kaupunkien etsivä nuorisotyö. Etsivä nuorisotyöntekijä on erityisnuorisotyöntekijä, jonka tehtävänä on auttaa ja ohjata nuoria eteenpäin heidän tarvitsemiinsa palveluihin. Etsivän nuorisotyöntekijän tehtävänä on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka tarvitsevat tukea päästäkseen tarvitsemiinsa palveluihin. Etsivä nuorisotyö auttaa nuorta, joka voi olla ilman koulutus-, työ- tai harjoittelupaikkaa tai muuten tarvitsee apua palveluihin pääsemiseksi. Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorelle varhaista tukea, jos nuori sitä itse haluaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi etsivälle nuorisotyölle vuonna 2013 11 962 750,00 €. Rahalla palkattiin eri toimijoiden etsivään nuorisotyöhön 364,15 henkilötyövuotta. Etsivää nuorisotyötä tarjottiin vuonna 2013 285 kunnan alueella, mikä on 94 % Manner-Suomen kunnista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.) Etsivä nuorisotyö oli vuonna 2013 yhteydessä 27 117 nuoreen. Etsivä työ työskenteli 16 627 nuoren kanssa tiiviimmin vuoden aikana. Lisäystä edelliseen vuoteen oli 2013 nuorta. Nuorista 74 % sijoittui toimenpiteisiin toimintavuoden 2013 aikana, 22 %:lle ei ollut vielä löytynyt toimenpidettä vuoden lopussa. Neljä prosenttia nuorista kieltäytyi ehdotetuista toimenpiteistä. (Häggman 2014, 6.)

Etsivä nuorisotyön tehtävänä on auttaa niitä alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella ja jotka tarvitsevat tukea tavoittaakseen julkisen sektorin palvelut tai jotka tarvitsevat tukea kiinnittyäkseen tarjolla olevaan palveluun tai jotka ovat vaarassa syrjäytyä. (Varsinais-Suomen ELY-keskuksen raportti työpajatoiminnasta ja etsivästä nuorisotyöstä, 5) Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014) määrittelee etsivä nuorisotyön seuraavasti: Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on olla läsnä nuorten keskuudessa ja tarjota mahdollisuus turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin. Etsivä nuorisotyö etsii nuoren kanssa ratkaisuja nuoren pulmiin ja kysymyksiin ja auttaa nuorta saavuttamaan tarvitsemansa palvelut.

Ammatillista etsivää työtä on Suomessa tehty jo vuodesta 1960-luvulta alkaen. Työ ja toimintamallit ovat kymmenien vuosien kuluessa kehittyneet ja mukautuneet toimintaympäristöjen ja yhteiskunnassa tapahtuvien muutoksen kourissa. Peruseriaatteet ovat kuitenkin säilyneet samoina. Tekemisen lähtökohtana oli perushumaanius ja diakoninen näkökulma. Etsivää nuorisotyötä tarvittiin, koska palvelujärjestelmän ulkopuolelle jäi yhä kasvava nuorten joukko. Laittomien päihhteiden tulo nuorten arkeen toi kadulle myös jengityöntekijät. Suomeen rantautui etsiväntyön malli Norjasta, jossa Oslolla oli etsivän työn kehittäminen aloitettu jo vuonna 1969. Vuonna 1991 Tampereella aloitettu ENT (etsivän nuorisotyö) pilotointi oli moniammatillinen etsivän työn kokeiluhanke. (Kaartinen-Koutaniemi 2011, 15 – 18.)

Tässä pioneeriprojektissa oli vahvasti mukana myös Nuorten Palvelu ry, joka Raha-automaattiyhdistyksen tuella rahoitti osan hankkeesta. Tampereen ENT oli onnistunut kokeilu ja hyvien tulosten perusteella toimintamuoto vakiintui osaksi Tampereen kaupungin nuorisotyötä ja kaupungin palveluverkostoa. Hankkeesta saadun kokemuksen, tiedon ja osaamisen myötä osa Nuorten Palvelu ry on ollut Opetusministeriön tuen avulla viemässä etsivän työn mallia Venäjän Karjalaan. (Nuorten Palvelu Ry 2014.)

Tammikuussa 2011 tuli voimaan nuorisolain muutos, jolla säädettiin kunnissa tehtävästä etsivästä nuorisotyöstä. Nuorisolain 7b§ määrittelee etsivän nuorisotyön tehtäväksi tuen tarpeessa olevien nuorten etsimisen ja sopivan avun löytämisen heille. Ensimmäisessä nuoria tulisi auttaa kiinnittymään koulutukseen, työmarkkinoille tai muuhun merkitykselliseen toimintaan. Nuorisolain muutos merkitsi uuden aikakauden alkua etsivälle työlle. Työlle saatiin lakiin kirjoitettu status ja nuorisotyön merkitys ja arvostus vahvistui sidosryhmien keskuudessa. Etsivä työ laajeni ja tekijöiden määrä lisääntyi huomattavasti. Nuorisolain mukainen etsivä työ siirsi samalla painopistettä haittoja vähentävästä työstä kohti ennaltaehkäisevää sekä ongelmia korjaavaa työtä. (Kaartinen-Koutaniemi 2011. 15.)

Samalla muutoksella veloitettiin oppilaitoksia seuraamaan entistä tarkemmin opiskelijoiden poissaoloja ja ratkaisemaan keinoja niiden puuttumiseen. Mikäli opiskelija jää pois koulusta on tilanteeseen puututtava mahdollisimman varhain. Ilmoitukset hoidetaan etsivään nuorisotyöhön opiskelijakuraattorin tai opinto-ohjaajan toimesta. (Nuori-

solaki 72/2006.) Omassa työssäni Peräpohjolan Opiston koulutusjohtajana ja opiskelijahuollosta vastaavana kyseinen muutos ei juurikaan muuttanut toimintatapaamme, sillä humanistisena ja nuorisotyöntekijöiden kouluttajana nuorten asiat on aina otettu erittäin vastuullisesti. Kuitenkin muutos mahdollisti myös nuoren aikuisen opiskelijan keskeyttämiseen puuttumisen ponnekkaammin ja yhteydenoton hänen kotipaikkakuntansa etsivään nuorisotyöntekijään.

Etsivää työtä tehdään niiden ihmisten parissa, jotka ovat syrjäytyneitä tai vaarassa joutua syrjäytyneiksi. Syrjäytyminen merkitsee muun muassa palveluiden ulkopuolelle jäämistä ja etsivän työn tarkoitus on tuottaa palveluja ja informaatioita ihmisille, jotka eivät ole tuen piirissä. Ulkopuolisuuden seurauksena on, että tieto itselle kuuluvista oikeuksista jää hataraksi. Myös palveluiden saatavuus voi tuntua ulkopuolella olevista liian työteliäältä ja mutkikkaalta vaatimukselta, etenkin kun omat voimavarat ovat syystä tai toisesta heikentyneet. Etsivä työ voidaan nähdä myös jalkautuvana palveluohjauksena, jolloin etsivä työ toimii nuorten keskuudessa palveluverkoston asiantuntijana. Menetelmällisesti etsivä nuorisotyö perustuu kohtaamiseen, läsnäoloon, dialogisuuteen ja kokonaisvaltaiseen vuorovaikutukseen. Asiakas määrittelee missä ja miten tavataan sekä ketkä ovat tapaamisessa läsnä. Nuoret kohdataan heidän ehdoillaan ja he osallistuvat tapaamiseen aina vapaaehtoisesti. Etsivän työn perimmäinen merkitys onkin, miten nuori tulee kohdatuksi, kuulluksi ja ymmärretyksi. (Kaartinen-Koutaniemi 2011, 22 – 25.)

Lapissa etsivää nuorisotyötä tehdään 24 etsivän voimin 22 kunnassa (www.lanuti.fi). Vuonna 2008 aloitettu pilotointi etsivän nuorisotyön parissa on vuosien saattueessa laajentunut merkittävästi. Lapissa aloitti 4 etsivän nuorisotyöntekijää ja nyt työmuoto on levinnyt valtion avustuksen myötä lähes koko Lappiin. Lapissa etsivätyön asiakkaista on lähes 60 % miehiä. Eniten Lapin etsivät kohtaavat 16 – 20-vuotiaita. Kaikista asiakkaista heidän ikäisiä on 50 %. Toiseksi suurin ikäryhmä on alle 15-vuotiaat. Tämä poikkeaa merkittävästi valtakunnan muiden maakuntien luvuista. Muualla toiseksi eniten kohtaamisia tapahtuu 21 – 25-vuotiaiden kanssa. Myös asiakkaiden kokonaismäärä on vuosien aikana kasvanut sitä mukaa, kun etsivätyö on levittäytynyt Lappiin. Vuonna 2013 Lapin etsivä nuorisotyö kohtasi 867 nuorta. Valtakunnallisesti etsivä nuorisotyö tavoitti 37,39 % nuorista lukioiden kautta kun taas ammatillisen toisen asteen koulutuksen kautta ohjautui etsivien luo vain 17,23 %. Toinen merkittävä taho, jonka kautta

nuori kohtasi etsivät oli terveystoimi 31,17 % ja kolmanneksi eniten nuoret tulivat omien kavereiden välityksellä 31,96 %. (Häggman 2014, 47 – 48, 50.)

Vuoden 2006 nuorisolain muutoksessa määriteltävässä etsivässä nuorisotyössä ja monialaisessa yhteistyössä korostuu näkemys nuorisotyön kahdesta osaamisesta eli toisaalta nuorisotyön kyvystä kohdata nuori ja toisaalta kyvystä toimia yhteistyössä koko palvelujärjestelmän kanssa nuoren auttamiseksi ja ohjaamiseksi. Tämän näkemyksen mukaan voidaan puhua etsivästä nuorisotyöstä sekä kenttätyön menetelmänä että koko nuorten palvelujärjestelmää koskevana etsivänä nuorisotyön otteena. (Kuurre 2010, 3.)

2.3.2 Kuntouttava työtoiminta

Nuorisotakuun näkökulmasta laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) on erittäin tärkeä. Laki astui voimaan syyskuussa 2001. Lain tarkoituksena säätää sellaisista toimenpiteistä, joilla parannetaan pitkään jatkuneen työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla sekä edistetään hänen mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen ja muihin työhallinnon tarjoamaan työllistymistä edistävään toimenpiteeseen. Laissa säädetään myös toimenpiteisiin osallistuvan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.)

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta mahdollistaa ja edellyttää aktivointisuunnitelman laatimisen ja kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen työttömälle alle 25-vuotiaalle työmarkkinatukeen oikeutetulle tai toimeentulotukea saavalle ja lisäksi aktivointisuunnitelman laatimisen ja kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen työttömälle 25 vuotta täyttäneelle työmarkkinatukeen oikeutetulle tai toimeentulotukea saavalle, jolle on aiemmin laadittu työvoimapalvelulaissa tarkoitettu työnhakusuunnitelma. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.) Lainsäädäntö tarjoaa myös kuntien ja työvoimatoimistojen henkilöstölle nykyistä paremmat mahdollisuudet yhteistoimintaan. Kuntouttavan työn käsikirjan tarkoitus on tukea työvoimatoimiston ja kuntien sosiaalitoimen työntekijöitä lain edellyttämien aktivointisuunnitelmien teossa ja kuntien työntekijöitä kuntien kuntouttavan työtoiminnan järjestämisessä. Laki merkitsee uusia mahdollisuuksia pitkään työttöminä oleville asiakkaille. Se velvoittaa kunnat ja työvoimatoimistot yhteistyöhön kullekin asiakkaalle sopivan palvelukokonaisuuden laatimiseksi.

Lisäksi laki velvoittaa järjestämään kuntouttavaa työtoimintaa pitkään työttöminä olleille työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saaville asiakkaille, jotka täyttävät lain tarkemmin määrittelemät ehdot. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja 2001.)

Kuntouttavan työtoiminnan laissa 2§:ssä on kuvattu 11 määritelmää (liite 1), jotka määrittelevät erilaisten toimenpiteiden ja sanojen tarkoituksen (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001.) Näistä toimenpiteistä opinnäytetyöhöni haastateltavista nuorista mainitsevat aktivointisuunnitelman, kuntouttavan työtoiminnan, toimeentulotuen, työmarkkinatuen ja ylläpitokorvauksen. Nämä kaikki kuuluvat nuorisotakuun piirissä olevien nuorten työllistymiseen, kuntouttamiseen sekä muulla tavoin työmarkkinoilta syrjäytymisen ehkäisyyn. Aktivointisuunnitelma veloitetaan laatimaan lailla. Sen laativat kunta ja työvoimatoimisto työttömällä asiakkaalle, joka saa toimeentulotukea ja työmarkkinatukea. Aktivointisuunnitelma laaditaan yhdessä asiakkaan kanssa. Aktivointisuunnitelman laatiminen käynnistyy aina viranomaisen aloitteesta. Jos kyseessä on työmarkkinatukea saava asiakas, niin aloitteen tekee työvoimatoimisto. Jos kyseessä on työttömyyden perusteella pääasiallisena toimeentulonaan toimeentulotukea saava asiakas, on kunta velvollinen käynnistämään suunnitelman laatimisen. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja 2001.)

Vuoden 2015 huhtikuussa voimaan tuleva uusi sosiaalihuoltolaki sisältää myös nuorisopalvelutakuun. Nuorisopalvelutakuun avulla nuorelle tulee tarjota tukea niin sanotun yhden luukun periaatteella, niin kauan kuin hänellä katsotaan olevan tarvetta sosiaalipalveluihin. Takuu sisältää omatyöntekijän, palvelutarpeen arvioinnin ja kohdennetun sosiaalisen kuntoutuksen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.)

Kunta on ottanut vastuulleen kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen lain määräämällä tavalla. Tämä korostui tutkimukseen osallistuneiden nuorten tämän hetkessä haasteellisissa elämäntilanteissa. Jatkossa uudessa sosiaalihuoltolaissa mainittu nuorisopalvelutakuu mahdollistaa nuorten kiinnittymisen eri toimenpiteisiin varhaisemmassa vaiheessa. Näitä toimenpiteitä ja nuorten sijoittumista niihin seurataan asianomaisten viranomaisten toimesta.

Hyviä esimerkkejä kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseksi tarjottavista avustavista työtehtävistä ovat esimerkiksi sairaaloiden, vanhustenhuoltolaitosten ja päiväkotien

tehtävät. Nämä avustavat tehtävät liittyvät ruokailussa, ulkoilussa ja viriketoiminnassa avustamiseen. Lisäksi kotipalvelussa tehtävät liittyvät kotipalveluasiakkaiden kotien suursiivouksessa avustamiseen. Kiinteistöhuollon tehtävät liittyvät kunnan virastojen ja laitosten rakennusten, niiden piha-alueiden, puistojen ja metsien kunnostukseen ja viihtyisyyden parantamiseen. Erityisesti nuorten osalta työpajat tarjoavat mahdollisuuden järjestää kuntouttavaa työtoimintaa. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja 2001.)

Nuorten työpajoilla kuntouttavassa työtoiminnassa olevat asiakkaat ovat arkipäivää. Voimassa olevassa nuorisolaissa nuorten työpajapalvelut mainitaan nuorisotyön ja –politiikan kehittäjiä ja toteuttajia koskevassa pykälässä. Vuoden 2011 alussa voimaan tulleilla lakimuutoksilla säädettiin etsivän nuorisotyön tehtävistä ja toimeenpanosta sekä paikallisten viranomaisten monialaisesta yhteistyöstä. Molemmat muutokset vahvistavat nuorten työpajatoiminnan asemaa sikäli, että useissa kunnissa etsivä nuorisotyö on sijoitettu työpajatoiminnan yhteyteen tai se on läheisessä yhteistyösuhteessa työpajojen kanssa. Etsivä nuorisotyö auttaa työpajoja tunnistamaan paremmin alueensa palvelutarpeen ja kehittää pajojen verkostoitumista nuorten hyvinvoinnin palvelujärjestelmässä. Monissa kunnissa nuorten työpajat ovat jo käytännössä toimineet monialaisissa verkostoissa, joten uusi säädös vahvistaa vuosien varrella käytännön työssä kehittyntä monialaista työskentelytapaa. (Kuurre 2010, 4.)

2.3.3 Nuorten työpajat syrjäytymisen ehkäisijöinä

Nuorisolain 72/2006, pykälä 7 määrittelee nuorten työpajapalvelut kunnan nuorisotyöhön ja –politiikkaan kuuluvaksi tarvittaessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee valtakunnallisesti eri tahojen tekemää nuorten työpajatoimintaa ja myöntää niille avustuksia toimintaan. Nuorten työpajatoiminnan keskeinen tehtävä Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan on tukea nuoren elämäntaitoja, sosiaalista vahvistumista ja omatahtista yhteisöllistä kasvua sekä tekemällä oppimista. Työpaja tarjoaa nuorille mahdollisuuden ohjattuun ja tuettuun työntekoon sekä räätälöityyn polkuun koulutukseen, sen loppuun suorittamiseen yhteistyössä koulutuksenjärjestäjän kanssa tai avoimille työmarkkinoille työllistymiseen. Työpajatoiminta sijoittuu julkisen sektorin palvelukokonaisuudessa sosiaalialan palvelujen ja avoimien koulutus- ja työmarkkinoiden välimaastoon ja on monialaista toimintaa. (Häggman 2011, 5.)

1990-luvulla laman ja massatyöttömyyden seurauksena työpajojen tarve lisääntyi ja niitä perustettiin lähes jokaiseen kuntaan. Pajoille tuli kaikenikäisiä valmentautujia, jopa kokonaisia perheitä. Pajalaisten haasteina olivat työttömyys, kouluttamattomuus, sosiaaliset- mielenterveys- ja päihdeongelmat. Alueellinen ja valtakunnallinen verkottuminen alkoi, ja sen myötä toiminnan kehittäminen sai paremmat edellytykset. Työpajatoiminnasta muodostui keskeinen nuoriin suunnattu työvoimapolitiittinen toimi. (Työpajayhdistys 2014.)

Nuorten työpajoja perustettiin Suomeen EU:n avustuksella jo ensimmäisellä Suomen mukana olevalla EU:n ohjelmakaudella 1995 – 1999. Tämän ohjelmakauden myötä nuorten työpajatoiminta vahvisti myös valtakunnallisesti nuorisotyön asemaa, merkitystä ja sisältöä. Valtakunnallisesti nuorten työpajojen syntyvaihe keskittyi 1990-luvulle, jolloin mukaan koulupudokkuutta, nuorisotyöttömyyttä ja syrjäytymistä vastaan kehitettiin erilaisia menetelmiä ja toimintaympäristöjä. Näitä olivat muun muassa pajakoulut, starttipajat sekä mestari-kisälli toimintatapa. Asiakaskunnasta tuli entistä haasteellisempi nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden lisääntyttä. Pajojen yhteistyökumppaneina yleistyvät työhallinnon rinnalla paikalliset sosiaalitoimistot. Tarve kehittää uusia ohjausmenetelmiä kasvoi uusien kohderyhmien ja yhteistyökumppaneiden myötä. (Työpajayhdistys 2014.)

Suomessa on n. 250 kuntien, säätiöiden, erilaisten yhdistysten ja yhteisöjen ylläpitämää työpajaa, joissa on vuosittain n. 20 000 valmentautujaa. Ensimmäiset työpajat Suomeen perustettiin 1980-luvun alussa Helsinkiin, Tampereelle, Jyväskylään ja Mikkeliin. (Työpajayhdistys 2014) Lapin ensimmäinen työpaja perustettiin Kemiin vuonna 1986, joka toimii edelleenkin Kemin kaupungin nuorisotyön alaisena ja kantaa nykyisin nimeään Työpaja Senkki. Se sijaitsee Työpaja LumiStudion kanssa Toimintakeskus Takitsulla. (Lanuti 2014.)

Vuosina 2013, 2014 ja 2015 työpajatoimintaan on varattu 13 000 000 €. Nuorten sosiaalinen vahvistaminen, nuorten työpajatoiminnan koordinointi ja sisällöllinen kehittäminen kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriössä nuoriso- ja liikuntapolitiikan osaston nuorisotyön ja – politiikan vastuualueen toimialaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö on nuorisolain 14 § 2 mom. nojalla osoittanut nuorten työpajatoimintaan kohdennetut

avustusmäärärahat aluehallintovirastojen myönnettäväksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö/avustukset 2014.)

Työpajoilla nuori pääsee harjoittelemaan eri alojen työtehtäviä sekä opettelemaan työelämässä tarvittavia taitoja ja valmiuksia yhdessä muiden nuorten kanssa. Pajalla nuorta ohjaa työ- ja yksilövalmentajat. Nuorten työpajat on tarkoitettu alle 29-vuotiaille nuorille, jotka tarvitsevat tukea arjen taidoissaan, tietoa ja kokemusta työstä tai vahvistusta opiskelu- tai työelämävalmiuksiinsa. Nuorten työpajatoiminta auttaa myös löytämään uuden vuorokausirytmän sekä suunnittelemaan omaa tulevaisuutta. Työpajat tukevat ja ohjaavat nuorta koulutukseen, työelämään ja elämänhallintaan liittyvissä kysymyksissä. Vuonna 2013 nuorten työpajatoimintaa oli 263 kunnassa (86,51 % kunnista); Nuorten työpajatoiminnassa mukana 14 188 alle 29-vuotiasta nuorta. Nuorten työpajoja järjestävät muun muassa kunnat, yhdistykset ja säätiöt. Nuorten työpajatoimintaan osallistuneista nuorista 72 % sijoittui pajajakson jälkeen joko koulutukseen, työhön tai muuhun aktiivitoimintaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014.)

Tuomas Leinosen (2011) laatiman ”Nuorten koulutuksen keskeyttäminen ja sen hinta” raportin mukaan nuorten työpajatoimintaan ohjautuvista suuri osa on tekemällä oppivia, eli nuoria joiden oppimistapa on sellainen jota peruskoulu ei nykymuodossa tue. Tämä ei kuitenkaan ole peruskouluopettajien vika, vaan olemassa olevat rakenteet eivät anna mahdollisuutta erilailla oppiville nuorille opiskella heille soveltuvalla tavalla. Tämä on yhteiskunnan näkökulmasta ongelmallinen tilanne. Yhtäältä ei tarjota nuorelle mahdollisuutta opiskella omien vahvuuksien avulla ja toisaalta tämä toimintatapa tuottaa kustannuksia syrjäytymisen muodossa. Samaan aikaan tiedetään, että yhteiskunnan rakentamiseen tarvitaan kaikkien työpanosta, kunkin omien edellytysten mukaisesti.

2.3.4 Syrjäytymisen hinta

Nuorten syrjäytyminen on yhteiskunnallisesti erittäin kallista, joten toimenpiteet nuoren kasvun ja kehittymisen lisäksi syrjäytymisen ehkäisy on tärkeää kansantalouden kannalta. Monien tutkimusten mukaan Nuorten syrjäytyminen maksaa yhteiskunnalle satoja miljoonia euroja euroa vuodessa. Yhden nuoren syrjäytymiskustannuksia on laskettu monen viranomaisen ja ministeriön toimeksiannosta. Yhden syrjäytyneen nuoren hinnaksi on arvioitu 1 – 1,8 miljoonaa euroa. (Leinonen 2014; TEM 8/2012.)

Mikko Puttonen on Tiede-lehden artikkelissaan (Tiede-lehti 11/2012) pohtinut lehdissä ja netissä käytyä ”nuorten syrjäytymisen hinta” -keskustelua. Hän viittaa keskusteluissa ja julkisuudessa esitettyihin lähdetietoihin, joissa on käytetty vaihtelevasti milloin mitään tai ei sitten mitään. Puttonen on havainnut, että lukujen lähteinä mainitaan mm. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, opetus- tai sosiaali- ja terveysministeriö ja Valtiontalouden tarkastusvirasto. Luotettavaa laskentaa on vaikea löytää, mutta miljoonan euron laskennan Puttonen kertoo olevan jäljitettävissä Valtiontalouden tarkastusviraston raporttiin vuodelta 2007. Viraston selonteossa todetaan, että yhden syrjäytyneen takia menetetään noin miljoona euroa, josta kansantuloon kohdistuu 700 000 ja julkiseen talouteen 430 000 euroa, jos syrjäytyminen kestää koko työiän eli nelisen kymmentä vuotta. Samaa hinnoittelua ja laskentaa käytetään myös työ- ja elinkeinoministeriön raportissa. (TEM 8/2012, 19), jossa kerrotaan myös 40 000 syrjäytyneen nuoren maksavan noin 300 miljoonaa euroa vuodessa.

Leinosen (2011) raportin mukaan nuorten syrjäytyminen ei ole vain sosiaalinen ongelma, se on sen lisäksi mitä suurimmassa määrin myös taloudellinen ongelma. Syrjäytymisen kustannuksien muodostuminen voidaan ajatella aikajanan avulla. Alkupiste on siinä hetkessä, kun nuori keskeyttää koulutuksen, ilman että jatkaa opiskelua muualla, tai siirtyy työhön. Tämä on perusteltua siitä syystä, että opiskeluun liittyvien kustannusten voidaan ajatella olevan yhteiskunnan tekemä investointi tulevaisuuteen. Yhteiskunnalla on lupa ajatella, että koulutuskustannukset eri osa-alueineen ovat investointi jotka maksavat ajan myötä itsensä takaisin ja tuottavat tulevaisuudessa tuloja koko yhteiskunnalle. Koulutuksen keskeytyminen ja nuoren siirtyminen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle aiheuttaa sen, että keskeytynyt koulutus osoittautuu hukkainvestoinniksi ja alkaneesta syrjäytymisestä aiheutuvat toimeentulo- ja muut kulut ovat investoinnin sijaan tuottamattomia yhteiskunnallisia kustannuksia.

Yhteistyö ja luottamus eri toimijoiden kesken luovat pohjan ja mahdollisuuden ajankohtaisen tiedon välittämisen opiskelijan mahdollisuuksista saada apua ja tukea opintojen pulmakohtiin. Yhteistyötä on tärkeää tehdä niin oppilaitoksen sisällä kuin ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Erityisesti erilaisten nivelvaiheiden tiedostaminen edistää ratkaisujen löytymistä. Haasteellisia nivelvaiheita on myös opintojen aikana esimerkiksi keskeyttämisajatusten, sairastumisen tai muun poissaolon vuoksi. Tällöin tarvitaan lisää

tukea ja verkostojen yhteistyötä. Erilaiset joustavat siirtymät oppilaitosten ja esimerkiksi työpajojen välillä on havaittu hyviksi käytännöiksi negatiivisen keskeyttämisen vähentämiseksi. Opintojen keskeyttämiseen voi liittyä useampia ongelmia, jolloin niiden ratkomiseen tarvitaan monialaista yhteistyötä. Keskeyttämisen taustalla voi olla väärä tai sopimaton opintoala, jolloin koulutusalan vaihtaminen on luonteva ratkaisu. Osa koulutuksen keskeyttäneistä jää kuitenkin pudokkaiksi, joilla voi olla monenlaisia ongelmia terveyden, elämänhallinnan ja toimeentulon kanssa. Nuorten työpajalla nuori saa miettiä mahdollista uutta koulutusala ja selvittää rauhassa ja tuetusti ajatuksiaan. (Korkeamäki & Nukari 2014, 25 – 25.)

Tilastokeskuksen www-sivuilla on löydettävissä erilaisia tilastoja nuorisotakuunkin ympärille. Tutkintoon johtavassa koulutuksessa seurataan hyvin tarkkaan opintojen keskeyttämistä. Se on osa tuloksellisuusrahoitusta ja koulutuksen järjestäjät pyrkivät ehkäisemään opintojen keskeyttämisä. Tilastokeskus on koonnut tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttämisen sukupuolen ja koulutussektorin mukaan lukuvuonna 2011/2012. Viimeisimmän tilaston mukaan koulutuksen keskeyttäminen on vähentynyt, joka on hyvä uutinen. Tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoista 5,5 prosenttia keskeytti opinnot eikä jatkanut missään tutkintoon johtavassa koulutuksessa lukuvuoden 2011/2012 aikana. Lukiokoulutuksessa keskeyttämisprosentti oli 3,5, nuorille suunnatussa ammatillisessa koulutuksessa 8,7, ammattikorkeakoulukoulutuksessa 8,5 ja yliopistokoulutuksessa 6,4 prosenttia. Keskeyttäminen väheni edellisvuoteen verrattuna kaikilla koulutussektoreilla, eniten lukio- ja ammatillisessa koulutuksessa Jos koulutussektoria vaihtaneita, esimerkiksi lukiokoulutuksesta ammatilliseen koulutukseen siirtyneitä, ei lasketa keskeyttäneiksi, keskeyttämisprosentit pienenevät. Useimmin koulutussektoria vaihtoivat ammattikorkeakoulu- ja lukiokoulutuksen opiskelijat.

Peruskoulun tavalla tai toisella kesken jättäneitä oli lukuvuonna 2012/2013 yhteensä 287. Oppivelvollisuutensa kevätlukukaudella kokonaan laiminlyöneitä oli 85 ja oppivelvollisuusiän ohittaneita, ilman peruskoulun päättötodistusta eronneita oli yhteensä 202. Koulupudokkaista yli puolet oli poikia. Oppivelvollisuutensa laiminlyöneistä poikia oli 49 ja ilman peruskoulun päättötodistusta eronneista 113. Tiedot ilmenevät Tilastokeskuksen koulutustilastoista. (Tilastokeskus 2014, koulutustilastot). Vähiten keskeyttämisä tapahtui lukiokoulutuksessa. Suurin osa lukiolaisista suorittaa opinnot asu-

essaan vielä kotona. Jolloin hänelle on henkilökohtainen turvaverkko lähellä. Oppilaitokset ovat viimeisen vuoden aikana kiinnittäneet entistä enemmän huomiota keskeyttämisvaarassa oleviin opiskelijoihin. Oppilaitoksissa on tiedostettu nuorisotakuun tavoite ja velvoite, joka on asetettu myös koulutuksen järjestäjien vastuulle. Tästäkin on nähtävissä, kuin tärkeää nuorelle on, että hän saa tukea opintoihinsa kotoa, koulusta tai kaveripiiristä.

Nuorten syrjäytymiskehitykseen on varmasti monia eri syitä, joita Leinosen selvityksen yhteydessä ei ole tutkittu. Työskennellessä, nuorten kanssa työpajaympäristöissä, esille kuitenkin säännöllisesti nousevat seuraavat ongelmakokonaisuudet: erilaiset, usein lievät, oppimisvaikeudet, joita ei ole peruskoulussa tunnistettu, lievät kognitiiviset rajoitteet, mielenterveysongelmat (masentuneisuus), puutteet sosiaalisissa- ja vuorovaikutustaidoissa. Useinkaan syrjäytyminen ei näytä johtuvan yhdestä ongelmasta, vaan syrjäytyneet nuoret ovat kasvaneet epäsuotuisissa olosuhteissa, he ovat moniongelmaisia ja moniongelmaisuus tekee kuntoutuksesta haasteellista. Olemassa olevat ongelmat eivät kuitenkaan ole sellaisia jotka täysin ja lopullisesti estävät yhteiskunnassa toimimisen. Edellä kuvatut syrjäytymisen kustannukset antavat kuitenkin perusteita sille, että yhteiskunnan kannattaa panostaa nuorten kuntoutukseen. Jokainen nuori tulisi saada osallistumaan yhteiskunnan toimintaan omilla kyvyillään ja edellytyksillään. Pitkässä juoksussa kalleinta on olla tekemättä mitään. (Leinonen 2011.)

Nuorisotakuu on saanut tällä hallituskaudella lähtölaukauksensa ja suunta on oikea. Mittakaavaltaan se on ollut iso, eikä se saa jäädä yhden hallituksen hankkeeksi. Millainen hallitus tahansa muodostuukaan, nuorisotakuun tulee pysyä hallituksen prioriteettilistan kärjessä. Nuorisotakuussa ei saa olla kyse vain poliittisten irtopisteiden kalastelestusta. Valtiontalouden kannalta olisi mielekästä kohdentaa jatkossa resursseja vielä aiempaa voimakkaammin nuorisotakuun täysimääräiseen toteuttamiseen. Syrjäytyneet nuoret maksavat yhteiskunnalle vuosittain noin 300 miljoonaa euroa. Toteutuakseen täysimääräisesti nuorisotakuu vaatii merkittäviä lisäpanostuksia budjettiin, mutta nämä panostukset maksavat itsensä varmasti tulevaisuudessa takaisin. (Hyvönen & Valtonen 2014, 9.)

Nivelvaiheiden tärkeys nousee esille yhä useammassa ammattilaisten välisessä keskustelussa. Ammattilaisilla on halu saattaa nuoret vaiheesta toiseen. Erityisesti nuorten

haasteellisina kohtina pidetään siirtymiä vaiheesta toiseen, joita ovat muun muassa peruskoulusta toiselle asteelle siirtyminen ja tutkinnosta työelämään siirtyminen (Myllyniemi 2008). Myös alakoulusta yläkouluun siirtymistä pidetään haasteellisena ja siihen onkin jo useiden vuosien ajan varauduttu erilaisilla ryhmäytämisen menetelmillä. Myös haastatteluun osallistuneet nuoret olivat kokeneet kyseiset nivelvaiheen haasteellisiksi omassa elämässään. Paikkakunnan muutto on ollut merkittävä harppaus aikuisuuteen ja uusiin sosiaalisiin yhteisöihin. Voidaanko nivelvaiheesta puhua, kun ydinperhe hajoaa tavalla tai toisella ja lapset joutuvat opettelemaan uuden tavan selvitä, vai onko kyseessä enemmänkin traumaattinen kokemus, joka vaatii ehkä jo hoitoa? Kymmenestä haastateltavasta vain yhdellä oli lapsuudestaan asti ollut sama ydinperhe, jossa asui biologiset vanhemmat.

2.4 Aiemmat tutkimukset

Tammikuussa 2015 on kulunut kaksi vuotta siitä, kun nuorisotakuu on astunut voimaan. Aihetta on käsitelty ja arvioitu useissa artikkeleissa ja mielipidekirjoituksissa, mutta vain muutamissa tutkimuksissa, raporteissa ja selvityksissä. Nuorisotakuun toteutusta on seurattu laajasti eri viranomaisten keskuudessa ja ministeriöissä. Se on ollut polttava puheenaihe kuntapäätäjien kokouksissa, oppilaitoksissa ja nuorten parissa toimivien keskuudessa koko sen voimassa olon aikansa. Nuorisotakuun toteuttamisesta ja onnistumisesta on löydettävissä vain muutamia tutkimuksia, johtuen sen lyhyestä olemassaolo ajasta.

Onnistunut nuorisotakuu – hankkeen loppuraportissa (2014) kerrotaan, että hankkeen tavoitteena on ollut selvittää ja arvioida nykyisen hallitusohjelman mukaisen nuorisotakuun toteutumista erityisesti nuorten ja heille suunnatun monialaisen yhteistyön näkökulmista. Selvityksen tavoitteena on tuottaa tietoa, jonka avulla nuorisotakuun toteuttamiseen osallistuvat toimijat voivat kehittää keskinäisiä yhteistyömuotojaan ja nuorille suunnattuja palveluita nykyistä paremmin toimiviksi. Hankkeessa lähestyttiin selkeästi kolmea kohdejoukkoa, jotka olivat nuorisotakuun piirissä olevat nuoret, nuorisotakuun toimenpiteiden ulkopuolella olevat nuoret sekä nuorisotakuuta toteuttavat toimijat (ammattilaiset). (Ervamaa 2014, 9.)

Ammattilaisten keskuudessa yhdeksi tärkeimmäksi asiakokonaisuudeksi nousi monialainen yhteistyö ja sen merkitys nuorisotakuun kehittämisessä. Sen avulla voidaan ehkäistä päällekkäistä työtä sekä nuoren pompottamista viranomaiselta toiselle ja samalla tarjota tehokkaasti asiakkaan kokonaistilanteen huomioivaa tukea. Asioiden eteenpäin vieminen nopeutuu ja asiakas saa tiedon jatkotoiminnoista jo paikan päällä ollessaan. Monialainen yhteistyö onnistuessaan säästää monia resursseja. Niin ammattilaiset, kuin nuoretkin antoivat runsaasti kiitosta työpajatoiminnasta ja etsivän nuorisotyön toiminnasta. Pajojen nähtiin tukeneen nuorten elämänhallintaa, auttaneen kadonneen vuorokausirytmien löytämisessä sekä tulevaisuuden suunnittelussa. Pajalla olo aika vahvisti myös nuorten sosiaalisia taitoja, yhteisöllisyyttä sekä tekemällä oppimista. Myös useat muut nuorisotakuun toimenpiteistä koettiin hyväksi ja osa niistä toteutettiin kuntien hankkeina. (Ervamaa 2014, 11.)

Onnistunut nuorisotakuu –hankkeen loppuraportin (2014) mukaan haastateltavat nuoret suhtautuivat nuorisotakuun ideaan ja sisältöön positiivisesti. He kokivat nuorisotakuun tarjoavan mahdollisuuksia ja parantavan nuorten asemaa. Enemmistö näistä nuorista oli kuullut tai lukenut nuorisotakuusta, mutta heille sen sisältö oli jäänyt kokonaan tai osittain hämäräksi. Raportin yhtenä tuloksena nostetaan esille miten nuorten tietoisuutta voitaisiin lisätä nuorisotakuun tarjoamista mahdollisuuksista. (Ervamaa 2014, 7.)

Kuntoutussäätiön tutkimuksessa Yhdessä tekeminen tuottaa tuloksia (TEM 15/2014) on todettu myös, että nuorisotakuu ei ole riittävästi nuorten tiedossa. Nuoret tietävät sen olemassaolosta, mutta eivät sen sisällöstä. Nuorisotakuun tuntee heikoiten pelkän peruskoulun varassa olevat nuoret. Valitettavaa on, etteivät myöskään nuoria työllistävät työnantajat ole riittävästi perillä nuorisotakuusta. He toivovat, että saisivat enemmän tietoa suoraan TE-toimistoilta. Lisäksi työnantajat toivovat saavansa esimerkin avulla tietoa onnistuneesta nuorisotakuusta. Sama asia tuli esille myös Onnistunut nuorisotakuu –loppuraportissa, jossa työnantajat kokevat tukien hakemisen sekavaksi ja vaikeaksi ja niitä toivottiin helpotettavan. (Ervamaa 2014, 17.)

Tutkimuksen mukaan nuorisotakuun tunnettavuus on heikkoa. Sen tietää vastaajista 70 %, mutta sen sisällöstä vain 21%. Tämän selittää osittain se, että haastateltavat nuoret eivät lukeneet sanomalehtiä tai seuranneet televisiota. Internet- ja tiedotusvälineviestintää käyttävät eniten lukion ja korkeakoulutuksen suorittaneet nuoret. Myös työnantajilla

on puutteita nuorisotakuun sisällöstä. Työnantajat toivovat tiedottamisen lisäämistä heille ja nuorille. Lisäksi he toivovat, että nuoria valmennetaan työntekemiseen, jotta yhteistyö työpaikoilla onnistuisi. Työnantajat olivat valmiita osallistumaan nuorisotakuun suunnitteluun, toteutukseen ja yhteistyöhön TE-toimistojen kanssa. (TEM 15/2014, 20 – 21, 25 - 28.)

Tutkimuksessa tuli esille, että nuorten sijoittuminen koulutukseen tai työhön on kiinni perusasioista. Työhön sijoittumisen esteeksi nuoret (69 %) ilmoittivat työpaikkojen puutteen ja huonon yleisen työtilanteen. Koulutukseen hakeutumisen esteeksi nuoret ilmoittivat (51 %), ettei heidän toiveitten mukaista koulutuspaikkaa ole tarjolla. Lisäksi 51 % nuorista ilmoitti, että heillä ei ole tietoa siitä, mistä tarvittaessa saa apua ja 48 % kertoi, että avuna hakeminen on vaivalloista. Nuorille monien asioiden tekeminen tuntuu vaivalloiselta ja koska halu ponnistella omien asioiden eteen on osalle työlästä, niin tuloksista voidaan tulkita, että henkilökohtainen apu on riittämätöntä apua tarvitsevien nuorten keskuudessa. Myös pelko jäädä ilman apua hakemisesta huolimatta sekä oppimisvaikeudet tai koulupelko oli yleisiä syitä vaikeuttamassa nuorten tilannetta. (TEM 15/2014, 23.)

Kuntoutussäätiön tekemässä tutkimuksessa nuorisotakuusta kävi selville, että nuoret tarvitsevat enemmän tukea ja ohjausta, kuin sitä on tarjolla. Avun saaminen koetaan myös vaikeaksi. Suunnitellessaan tulevaisuuttaan nuoret hyödyntävät tiedonhankinnassa enemmän kavereitaan ja sukulaisiaan, kuin viranomaisia. Oppilaitoksilla on tässä asiassa myös tärkeitä tiedonvälittäjiä. Sitä vastoin nuorten työllistymisen tukemisessa käytettävien palvelujen saatavuus ja sen myötä toimivuus on parantunut ensimmäisen vuoden aikana. TE-palveluissa tapahtunut organisaation palvelu- ja toimintamuutos vaikeutti palvelujen saatavuutta. Haasteita tutkimuksen mukaan on erityisesti työkokeilussa, joka ei vastaa ammattikoulutettujen eikä heikommassa työmarkkina-asemassa olevien kouluttamattomien nuorten tarpeeseen. Nuorten parissa toimivat ammatillaiset olivat tyytyväisiä ammatillisen koulutuksen saatavuuteen, opinto-ohjaukseen sekä opiskelijahuoltopalveluihin. Myös opinnäytetyössän hyvässä valossa esiin nousseet nuorisopalvelut kuten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö saivat kiitosta. Näiden palveluiden ja tuetun koulutuksen muotojen avulla nuorisotakuun toteuttaminen onnistuu. Sitä vastoin kuntoutuksen heikko saatavuus on heikentänyt nuorisotakuun toteuttamista. Tämä

koskettaa kokonaisuudessaan kaikkia kuntoutuspalveluja kuten päihde- ja mielenterveyspalvelut, Kelan ammatillisen kuntoutus sekä kuntouttavan työtoiminnan saatavuus. (TEM 15/2014, 46, 66, 73; Ervamaa 2014, 19.) Ervamaan (2014, 17) selvityksessä ammattilaiset ja nuoret toivoivat lisäpanostusta oppilaanohjaukseen, oppisopimusjärjestelmän kehittämiseen, erityisopetukseen ja tekemällä oppimisen lisäksi koulunkäynninohjaajiin.

Kuntoutussäätiön tutkimuksen mukaan kaikkialla eivät nuorisotakuun mahdollistamat palvelut ole toteutuneet. Useat vastaajat olivat kertoneet, etteivät ole saaneet tai heille ei ole edes tarjottu nuorisotakuun edellyttämiä palveluja. Osa vastaajista tuntee itsensä petetyksi, kun palveluja ei ole ollut käytettävissä. Heille ei oltu siitä kerrottu, eivätkä he itse olleet osanneet sitä kysyä. Suurin osa haastateltavista ei tiennyt edes Sanssi-kortin tai työkokeilun merkitystä, myöskään nuorten aikuisten osaamisohjelma oli nuorille vieras. (TEM 15/2014, 49.) Myös Ervamaan (2014, 14) selvityksessä Sanssi-kortti sai kritiikkiä. Sanssi-kortti ei ole riittävän suuruinen tuki työnantajalle, eikä se houkuttele työnantajia palkkaamaan nuoria vastavalmistuneita, sillä pitkäaikaistyöttömien palkkaamiseen tarkoitettu tuki on huomattavasti suurempi.

TE-palveluiden muuttunut organisaatio ja toimistoverkkouudistus eivät olleet yhteistyökumppaneille mieleinen. Palvelujen saatavuus heikkeni ja osa palveluista meni maksulliseksi, vaikka sitä ei ehkä uudistuksessa tavoiteltu. Puhelinpalvelu meni maksulliseksi ja nuorten tulee asioida omien pankkitunnusten kautta. Kaikilla nuorilla ei ole käytössään verkkopankkitunnuksia, joten palvelun saatavuus heikentyi merkittävästi. Pitkät jonotusajat ja lähes olematon mahdollisuus henkilökohtaiseen tapaamiseen näkyi huonona palautteena tutkimuksessa. (TEM 15/2014, 52; Ervamaa 2014, 15.)

On erittäin tärkeää, että nuorisotakuun toteutusta seurataan ja sen toteuttamisesta kerätään monipolista tietoa. Toivottavasti myös jatkossa nuorisotakuu on seurannan, tilastoinnin ja tutkimusten kohteena, jotta mahdolliset epäkohdat kehittämistarpeet tulevat esille.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Oman opinnäytetyön kohteena oli nuorisotakuun toteutuminen Kemi-Tornion alueella. Kohdejoukoksi valikoitui nuorisotakuun piirissä olevia nuoria, joilla oli omakohtaisia kokemuksia nuorisotakuun palveluista. Kohderyhmä on eri-ikäistä, joten heillä on myös eripituisia asiakkuuksia liittyen nuorisotakuuseen. Heillä on erilaisia kokemuksia eri palveluista ja viranomaisten kanssa asioinnista.

3.1 Tutkimuskysymykset

Olen asettanut tutkimukselle kolme tutkimuskysymystä, jotka ovat

1. Miten nuorten elämäntilanne on jäsentynyt ennen nuorisotakuun piiriin hakeutumista?
2. Miten nuoret ovat kokeneet nuorisotakuun toteutumisen omalla kohdallaan?
3. Miten nuorisotakuuta tulisi kehittää nuorten mielestä?

Oman työhistoriani aikana olen havainnut, että osalla nuorista on vaikea hakea apua. Heidän kokemukset ja vuorovaikutussuhteet lapsuudessaan ja nuoruudessaan muokkaavat ja kasvattavat heitä. Nuoret puhuvat keskenään, mutta usein he sulkevat vanhemmat ja muut aikuiset elämänsä ulkopuolelle. Jos nuoret eivät ole kasvuvaiheessa saaneet riittävästi kannustusta ja rohkaisua, niin heidän arkitaitonsa ovat saattaneet jäädä puutteelliseksi eivätkä ne ole vahvistuneet yhteiskunnan edellytysten tasolle. Useilta tutkimukseeni osallistuneilta nuorilta on puuttanut turvallinen kasvuympäristö, jossa he olisivat voineet tuetusti oppia käsittelemään arjenhaasteita ja ratkaisemaan niitä läheisten avulla. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla halusin kartoittaa elämäntilanteen merkitystä nuorten tämän hetkiseen elämäntilanteeseen. Olin myös kiinnostunut tietämään, miten palvelut ovat kohdanneet nuoret ja missä vaiheessa heidän elämäntilannettaan. Kuka on ohjannut heitä palveluissa, mitä heille on nuorisotakuun näkökulmasta tarjottu ja onko heidän näkemyksiään otettu heidän mielestä riittävästi huomioon. Myös nuorten tietoisuus ja ymmärrys nuorisotakuusta on mielenkiintoista selvittää, sillä se on kuitenkin valtavan suuri mahdollisuus toteutuessaan. Kolmas kysymyksen tavoitteena on haastaa nuoret pohtimaan omaa kokemustaan ja tilannettaan suhteessa tulevaan. Pyy-

sin heitä miettimään omakohtaisen kokemuksen myötä, miten nuoriin kohdistuvia toimenpiteitä ja palveluita hoidettaisiin entistä paremmin. Koin tutkimuskysymysten asettamisen haastavaksi. Ne vielä muotoituivat useaan otteeseen opinnäytetyönprosessin aikana.

3.2 Tutkimusmenetelmä

Valitsin tutkimusmenetelmäksi laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimusotteen. Laadullisella tutkimuksella pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtää tiettyä toimintaa ja antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta tutkittavalle ilmiölle. Haastattelu on yksi laadullisen tutkimuksen yleisempiä aineistonkeruumenetelmiä. Laadullisessa tutkimuksessa ei tavoitella tilastollisia yleistyksiä. (Eskola & Saloranta 1998, 15; Tuomi & Saloranta 2002, 87. Laadullisen haastattelututkimuksen tavoitteena on ymmärtää maailmaa, ihmisten subjektiivisia näkemyksiä ja mielipiteitä heidän omin sanoin kertomana (Kvale 1996,1).

Lähtökohtana kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen, joka suosii ihmistä tiedon keruun instrumenttina. Kohderyhmä valitaan tarkoituksenmukaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkijan ei myöskään tarvitse irrottautua arvolähtökohdista, sillä arvot muovaavat sitä, mitä pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiöitä. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2013, 161 – 164.)

Päädyin käyttämään aineiston keruuseen teemahaastattelu menetelmää, joka mahdollisesti haastateltavien nuorten kohtaamisen vuorovaikutustilanteessa. Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu menetelmä soveltuu hyvin käytettäväksi tilanteissa, joissa kohteena ovat intiimit tai arat aiheet tai jossa halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita (Metsämuuronen 2001, 42). Puolistrukturoidusta haastattelumuodosta tunnetuimpia ovat teemahaastattelut (eng. focused interview), jossa käydään läpi samat teemat, aihepiirit, mutta kysymysten muotoilu ja järjestys voivat vaihdella haastattelusta riippuen. Strukturoimassa haastattelussa rakenne taas muotoutuu ennen kaikkea haastateltavan ehdoilla. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 11.)

Hirsjärven ja Hurmeen (1993, 35 - 36) mukaan teemahaastattelussa keskustelua kohdennetaan tiettyihin aihealueisiin, jotka ovat ennalta tiedossa. Teemahaastattelussa tiedetään ennakkoon, että haastateltavat henkilöt ovat kokeneet tietyn asian tai tilanteen. Myös tutkija on perehtynyt tutkittavaan ilmiöön ja muodostanut oletuksia tutkittavasta asiasta. Tutkija luo haastattelurungon, joka suuntaa haastateltavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin. Stainer Kvalen (1996) mukaan laadullinen haastattelututkimus on teemaorientoitunut, jossa kaksi ihmistä keskustelee heitä molempia kiinnostavasta aiheesta.

Haastattelu on minulle luontainen tapa kerätä tietoa, sillä viihdyn ihmisten parissa ja tullen hyvin toimeen nuorten kanssa nuorisotyönkokemukseni, koulutukseni ja avoimen persoonani johdosta. Tavoitteenani on luoda luottamuksellinen haastatteluhetki nuorten kanssa, jonka aikana keskustelemme tutkimuskysymysten lisäksi myös heidän lapsuudesta ja nuoruusvuosistaan sekä toivon heidän avaavan myös omia tulevaisuuden suunnitelmiaan. Tutustumalla nuoriin kokonaisvaltaisesti tahdon tarkastella löytyykö heidän taustoista joitain yhdistäviä ja samansuuntaisia tekijöitä, joilla olisi ollut vaikutusta heidän kasvuun ja tämänhetkiseen tilanteeseen. Tarinat, joita nuorilla oli kerrottavanaan, olivat surullisia, mutta realistisia kuvauksia heidän elämästä. Kertomukset olivat heidän elämäntarina ja vaikka haastateltavat olivat nuoria iältään, niin heidän kokemukset pysäyttivät minut haastattelijana.

Haastattelu on siinä suhteessa ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, että siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, joka puolestaan synnyttää etua ja haittoja. Haastattelun suurena etuna muihin tiedonkeruumenetelmiin verrattuna on se, että siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajaa myötäillen. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara, 2013, 204 – 205.)

Tutkimushaastattelut on useimmiten tapana nauhoittaa. Monissa haastatteluissa nauhoittamisesta on hyötyä, sillä sen avulla voi palata tilanteeseen uudelleen, jolloin nauhoitus toimii muistiapuna sekä tulkintojen tarkistamisen välineenä. Nauhoituksen avulla voi myös tarkastella haastatteluvuorovaikutuksen kulkua ja palata haastattelun eri sävyihin, joita ei välttämättä ensikuuntelulla ole havainnut. Uudelleen kuuntelun avulla tutkija voi löytää uusia ulottuvuuksia haastateltavan epäröinnistä tai vastauksen viivästyisestä. (Ruusuvoori & Tiittola 2005, 14 – 15.)

Länsimaisissa kulttuureissa nuoruuteen kuuluu etääntyminen aikuisten maailmasta, siksi nuoret eivät välttämättä halua, että heidän asioitaan ja elämää udellaan. Haastattelun onnistumiseksi heidät on saatava tutkimuksen ”puolelle” ja motivoituneiksi vastaamaan. Nuorille suunnatuissa haastatteluissa kannattaa miettiä, mikä olisi toimivin ympäristö. Nuorille erilaiset instituutiot, kuten koulu voivat vaikuttaa haastattelumotivaatioon tai haastattelun sisältöön. Nuoria haastateltaessa on tärkeää välittää tunne siitä, että haastateltavasta nuoresta ja hänen mielipiteestään ollaan todella kiinnostuneita ja niillä on tutkimuksen kannalta merkittävä vaikutus. Haastateltava ja haastattelijan tulee olla samalla puolella ja, että hän on tutkijan apuri. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, 132). Koen, että onnistuin entisenä nuorisotyöntekijänä ja nykyisenä nuorten kouluttajana tässä ja sain haastateltavien luottamuksen sekä heidän kautta hyvän ja riittävän aineiston tutkimustani varten. Haastattelun teemat olivat (liite 2):

1. nuorten tämän hetkinen tilanne
2. tausta ja nuoren elämäntilanne
3. nuoren kokemus kuulluksi tulemisesta ja vaikuttamisesta omiin asioihin
4. nuorisotakuun onnistuminen yhteiskunnallisesti ja omalla kohdalla
5. nuoren näkemys nuorisotakuun kehittämisestä

Haastattelutyypistä riippumatta haastattelut ovat aina vuorovaikutustilanteita ja aineisto on osallistujien välisessä vuorovaikutuksessa tuotettua. Haastattelijan osuus vastaajan puheen muotoilussa voi olla suuri, esimerkiksi haastattelijalla tuottaa kysymyksensä itse vastauksen, jonka vastaaja vahvistaa. Haastateltavat voivat olla tiukkoja omasta asiantuntijuudestaan ja he voivat kyseenalaistaa haastattelijan tiedon asiasta. (Ruusuvaara & Tiittula 2005, 9-10, 29 - 31, 43.) Tutkimushaastattelu ei ole tasavertaista keskustelua osallistujien välillä. Tutkija määrittää ja kontrolloi haastattelutilannetta. (Kvale 1996, 6.)

Alun perin olin ajatellut, että teen haastattelut alle 25-vuotiaille, mutta kymmen nuoren löytäminen tähän ikähaitariin oli työlästä, joten haastatteluun osallistui myös kolme yli 25-vuotiasta, mutta alle 30-vuotiasta. Alueen etsivät nuorisotyöntekijät toimivat pääasiassa näiden haastateltavien yhdyshenkilönä. He ilmoittivat minulle ajan ja paikan, johon haastattelunauhurini kanssa menin. Yleensä tapaaminen oli etsivän nuorisotyöntekijöiden työtilojen läheisyydessä ja sellaiseen aikaan, joka oli nuorelle mieluinen.

Tutkimuksen kohdejoukoksi muodostui kymmenen nuoren ryhmä, jotka olivat iältään 21- 28-vuotiaita. Heistä neljä oli poikaa ja kuusi tyttöä. He kaikki asuvat Kemi-Tornio alueella. Heidän tämänhetkinen tilanne oli monilla samanlainen ja jokainen heistä oli joissakin nuorisotakuun toimenpiteissä tai ammatillisessa koulutuksessa, vain yksi heistä oli työsuhteessa.

3.3 Aineistonkeruuprosessi

Olin alkanut keräämään aineistoa syksyllä 2013, jolloin aloin poimia talteen erilaisia artikkeleita, jotka koskettivat jollain tapaa nuorisotakuuta. Koska nuorisotakuu on ollut paljon tapetilla, niin artikkeleita ja kannanottoja on ollut varsin runsaasti saatavilla mediassa. Tutkimuksia ei juurikaan ole tehty, mutta ministeriön mietintöjä ja raportteja on ilmiön ympäriltä löytynyt. Itselleni oli koko ajan selvillä, että tutkimukseni liittyy omaan nuorisotyön kenttään ja yhteiskunnallisena toimijana olin kiinnostunut nuorisotakuun toimivuudesta, joten tässä tutkimuksessa molemmat kiinnostukset tulevat huomioiduksi.

Olin puhelimitse yhteydessä Kemi-Tornion etsivän nuorisotyön tekijöihin ja sain heiltä myönteisen vastaanoton ja sovimme, että tapaan heidät kesäkuussa 2014. Kävin tapaa-massa Kemin, Keminmaan, Simon ja Tornion etsiviä kesäkuussa ja sain heidät mukaan tukemaan opinnäytetyötäni. Kävimme samalla mielenkiintoisia keskusteluja heidän näkemyksistään nuorisotakuuseen ja viranomaisverkostoihin. Etsivät lupasivat olla auttamassa haastateltavien saamisessa ja näin he tekivätkin. Laadin syyskuussa 2014 etsiville kirjeen (liite 3), jonka pyysin heitä toimittamaan potentiaalisille nuorille, joita he olivat ajatelleet haastateltavikseni. Kirjeessä kerroin itsestäni, opinnoistani sekä haastattelun teemoista ja sen sisällöstä. Kirjeen toivoin madaltavan kynnystä lupautua haastateltavakseni.

Etsivät lähestyivät asiakkaitaan, joiden kanssa heillä oli ollut jo pitempikestoinen asiakassuhde, jolloin myös luottamus heidän välille oli syntynyt. Haastateltavia löytyi etsivien avulla kahdeksan (8), sillä kahden kanssa sovittu haastattelu-aika peruuntui heidän tahollaan ja yrityksistä huolimatta en saanut heitä enää lupautumaan tulemaan uudelleen. Tämä kertoo, kuinka haavoittuvissa olosuhteissa useat etsivän nuorisotyön asiak-

kaista todellakin ovat. Olin painottanut etsiville, että nuorten osallistuminen tutkimukseen ei heikennä heidän tilannettaan ja, että he itse päättävät osallistumisestaan. Missään tilanteessa ei ole tarkoitus painosaa heitä tutkimukseen. Tämän toistin myös nuorille heidät kohdatessani. Ihmisten itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa niin, että he itse voivat päättää haluavatko he osallistua tutkimukseen. Jotta he voivat tehdä vapaaehtoisen päätöksen osallistua tutkimukseen, niin heidän tulee tietää tutkimuksesta riittävästi. Tutkimukseen osallistuville tulee kertoa tutkimuksen perustiedot sen toteuttajasta sekä tutkittavilta kerättävien tietojen käyttötarkoitus. Mitä konkreettisemmin asian kertoo, sen parempi. Samassa yhteydessä tulee kertoa onko kyseessä kertaluonteinen aineistonkeruu, edellyttääkö tutkimukseen osallistuminen heidän aktiivista osallistumista sekä millä tavoin he osallistuvat ja paljonko osallistuminen vie heidän aikaansa. (Kuula 2006, 61 – 62.)

Haastattelututkimukseen voi liittyä monia eettisiä kysymyksiä, kuten haastattelijan ja haastateltavan väliseen suhteeseen liittyvä luottamuksellisuus, tuttuus ja läheisyys. Haastattelijan on kerrottava haastateltavalle totuudenmukaisesti haastattelun tarkoitus sekä käsiteltävä ja säilytettävä saamia tietojan luottamuksellisina, myös haastateltavien anonymiteetti on varjeltava. Haastattelupa tarvitaan haastateltavilta, joka kirjallisesti tai suullisesti. Yleensä tutkimuksesta tehdään kirjallinen seloste haastateltavaa varten. (Ruusu vuori & Tiittula 2005, 17 - 18.) Yksityisyyden kunnioittaminen tarkoittaa sitä, että ihmisellä on itsellään oikeus määrittää mitä tietoja he tutkimuksen käyttöön antavat. Heidän kertomuksiaan eli tutkimustekstejään ei saa kirjoittaa niin, että yksittäiset osallistujat olisivat tunnistettavissa niistä. Ihmiset antavat tietoja ja kokemuksena käyttöön, jos heillä on asiasta riittävästi tietoa ja mikäli he hyväksyvät tutkimuksen ja sen tavoitteet. (Kuula 2006, 64.)

Haastattelut sovittiin sellaiseen paikkaan, mikä nuorista tuntui mielekkäältä. Usein löysin itseni nauhurin kanssa etsivien työhuoneiden läheisyydestä, kaksi saapui kotiin ja yksi haastattelu suoritettiin nuorisotilalla. Pääsääntöisesti toteutin haastattelut loka-marraskuussa 2014, jona aikana myös litterointi eli puhtaaksi kirjoittaminen tapahtui. Haastattelut kestivät tunnista puoleen toista tuntiin. Haastattelun alussa juttelin nuoren ja etsivän kanssa ja saatoimme juoda kupilliset kahvia yhdessä, ennen haastattelun aloittamista. Jatkoimme haastattelua kahden kesken ja pääsääntöisesti teimme haastattelun

kerralla, mutta tarvittaessa pidimme kahvi- tai wc-tauon. Annoin heti alussa haastateltaville teemahaastattelurungon, jotta he voivat siitä seurata haastattelun etenemistä, vaikka ihan järjestelmällisesti ja orjallisesti emme sitä noudattaneetkaan. Haastattelun aikana erilaiset tunteet olivat läsnä. Joidenkin nuorten elämäntilanne oli ollut tai oli parhaillaan niin vaikea, että se herätti surumielisiä ja haikeita tunteita. Osa nuorista kertoi hymyillen omista kokemuksistaan ja joillakin myös ärtymyksen ja vihan tunteet nousivat pintaan. Oli myös hetkiä, jolloin minun piti kannustaa nuorta jatkamaan tai keventää tunnelmaa. Usein myös nämä kaikki tunteet olivat läsnä jokaisessa haastattelussa. Sain jokaisen haastateltavan kanssa lämpimän ja luottamuksellisen yhteyden, joka mahdollisti myös aitojen tunteiden jakamisen. Haastattelun lopuksi, samalla kuin kiitin haastattelusta, kysyin saanko halata. Jokainen antoi siihen luvan ja toivotin heille hyvää tulevaisuutta halauksen kera.

Kuunnellessa nuorten elämäntilannetta, valintoja ja kokemuksia minut valtasi välillä suuri empatia ja samalla myös myötä häpeä aikuisten puolesta. Jouduin keskustelemaan itseni kanssa, sillä se ”vanha kunnon ex-nuorisotyöntekijän” rooli meinasi aina välillä nousta esiin. Tällä tarkoitan sitä, että toisessa tilanteessa ja asetelmassa olisin neuvonut ja ohjannut nuoria enemmän heidän mahdollisissa jatkotoiminnoissa. Olisin keskustellut tarkemmin heidän tekemistä valinnoista ja pohtinut heidän kanssa syistä ja seuraamuksista. Haastatteluissa olikin ehkä vaikeinta olla puolueeton, sillä usein nuori kuvasi tunnepohjaisesti perhesuhteitaan ja eri viranomaiskontakteja. Itseänikin hämmästytti ammattilaisen toimintatapa, vaikka samalla kertaan tiedän, että nuorten kokemukset olivat subjektiivisia kertomuksia ja kolikolla on aina kaksi puolta.

3.4 Aineisto ja analyysi

Kvalitatiivisen tutkimuksen suurimpia haasteita on kautta aikojen ollut aineiston analyysi. Laadullinen tutkimus on käsityötä ja se on luova prosessi ja vaatii tutkijalta suurta lukeneisuutta ja äärimmäistä herkkyyttä omaan aineistoon. Koska laadullisen tutkimuksen tärkein tavoite on inhimillisen ymmärryksen lisääminen, tulee tutkijan kyetä tulkitsemaan saamiaan tuloksia. (Syrjäläinen ym. 2007, 8.)

Aloittaessaan tutkimustyön kannattaa ottaa opiksi Kvalen (1996) käytännöllisestä ohjeesta, jonka mukaan on liian myöhäistä miettiä analyysiä, jos haastattelut on jo tehty.

Tämä neuvo kannattaa ottaa todesta, sillä on järkevää miettiä analysointitapaa ja ennen aineiston keräämisen aloittamista. Kun analysointitapa on ennalta mietitty, niin sitä voi hyödyntää ja käyttää ohjenuorana haastattelua ja sen purkamista suunniteltaessa. Ei ole tuulesta temmattuja tarinat tutkijoista, joilla on satoja sivuja kirjoitettua tekstiä ja kymmeniä tunteja haastattelumateriaalia, mutta jotka ei tiedä mitä kaikella keräämällään aineistolla tekisi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 71 – 72.)

Aineiston runsaus ja elämänlähtöisyys tekee analyysivaiheen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi, mutta samalla se tuottaa työtä ja ongelmia. Jos aineistoa ei ole jo keruuvaiheessa samanaikaisesti purettu ja tarkasteltu, on sen käsittelyyn ja analysointiin ryhdyttävä mahdollisimman pian keruuvaiheen jälkeen. Aineisto on tuolloin tuore ja inspiroi tutkijaa. Jos ilmenee, että tietoja pitää joltain osin täydentää, niin se onnistuu helpommin heti haastattelun jälkeen. Tutkijalla on useita lähestymistapoja valittavanaan aineiston analyysiin. Tutkija voi tehdä merkitysten tulkintaa eli hän pyrkii löytämään piirteitä, jotka eivät ole suoranaisesti tekstissä lausuttaja. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 135 – 137.) Esille tulevan asian merkitys on sitä, mitä se esille tuleva asia tarkoittaa. Käsitteenä merkitystä voidaan käyttää laajasti esimerkiksi todellisuus, maailma esittäytyy meille sen suhteen kautta, mikä meillä on tähän maailmaan. (Alasuutari 1993, 41, 43.)

Analyysia varten nauhoitetut aineistot on muutettava kirjoitettuun muotoon eli litteroitava. Litterointi on aikaa vievää, mutta se toimii hyvänä muistiapuna ja helpottaa tärkeiden yksityiskohtien havaitsemista aineistosta. Mikäli tutkimuskohteena on vaikkapa emootiot tai ylipäättänsä seikat, jotka tulevat esiin ennemminkin muussa kommunikatiivisissa kuin siinä, mitä varsinaisesti sanotaan, voi olla hyödyllistä merkitä sanojen lisäksi äänenvoimakkuutta, painotuksia, taukoja ja intonaatiota. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 16.)

Oman aineiston käsittelin juuri Hirsjärven ja Hurmeen ohjeistuksen mukaisesti. Kun olin suorittanut haastattelut, niin siirsin ne välittömästi tietokoneelle talteen ja aloin purkamaan niitä jo saman illan aikana. Samalla luokittelin asioita eri otsikoiden alle, jotta ne olisi helpompi löytää ja luokitella toisten haastattelujen kanssa. Litteroitua aineistoa minulle kertyi lähes sata sivua, jotka tulostin väritulostimella. Olin kirjoittanut jokaisen haastattelun erivärisillä fontilla, joten niitä oli helpompi käsitellä myöhäisemässä analysointi vaiheessa. Käytin myös eri fontteja erittelyn apuna. Haastattelemani nuorten

ryhmä oli värikäs ja rohkea omissa kommenteissaan, joten litteroinnissani pystyin tekemään erilaisia merkintöjä, jotta heidän tunnetilat ja kokemukset tulevat mahdollisimman hyvin esille. Käytin merkinnöissä eri värejä, tekstin tummennusta, alleviivausta ja hymiöitä.

Litteroinnin jälkeen tutustuin aineistooni hyvin lukemalla sitä monta kertaa, rakensin erilaisia otsikoita teksteihin, jotta löydän ne paremmin tulostamisen jälkeen. Sijoittelin tekstiä teemojen ja otsikoiden mukaisen järjestyksen pohjalta. Näitä käyttämiäni teemoja olivat: nuorten tämän hetkinen tilanne, tausta ja nuoren elämäntilanne, nuoren kokemus kuulluksi tulemisesta ja vaikuttamisesta omiin asioihin, nuorisotakuun onnistuminen yhteiskunnallisesti ja omalla kohdalla sekä nuoren näkemys nuorisotakuun kehittämistä. Aloin jäsentää aineistoani lukemalla niitä yhä uudelleen ja uudelleen. Luin jokaisen haastateltavan litteroidun tekstin teema-alueittain. Seuraavassa vaiheessa merkitsin keltaisella taustavärillä sellaiset sitaatit, joita mahdollisesti käyttäisin tulosten analysoinnissa. Käytin vihreää taustaväriä kohdissa, jotka arvioin olevan erityisen merkittäviä aineistoa analysoidessani. Huomasin jo toisen haastattelun analysoinnin kohdalla, että haastatteluissa alkoi toistua samoja teemoja kuten perhetaustat, mielenterveys, elämäntilanne ja vaikeus viranomaiskontakteihin.

Käytin haastatteluiden tulostamiseen väritulostinta. Näin minun oli helppo havaita jokaisen nuoren oma teksti. Tämän merkitys korostui, kun leikkelin tulosteet teemojen ja otsikoiden mukaisesti, jonka jälkeen sijoittelen ne pöydälle luokittelemani asioiden perusteella. Jaoin leikellyt palaset omiin kasoihin saman teeman mukaisesti esimerkiksi lapsuus, lastensuojelu ja ammatillinen koulutus. Nämä kasat yhdistin joko nitoen tai klemmaria käyttäen. Halusin, että ne pysyvät yhdessä, kun käsittelen niitä.

Käytän tekstissäni otteita haastatteluista, jotta lukijalla on mahdollisuus seurata päätteilyäni. Haluan tuoda myös haastateltavien nuorten äänen kuuluville. Olen säilyttänyt teksteissä pääasiassa alkuperäisen puhekielen. Joitain tekstejä olen muokannut niitä helpommin luettavaksi jättämällä toistuvia puhekielen sanoja (aivan, tota noin, silleen jne.) kuitenkin tavalla, ettei puheen asiasisältö ole muuttunut. Litteroinnin yhteydessä olin hieman yllättynyt, kuinka katkonaista ja jäsentymätöntä tämän päivän nuorten puhe on.

Asemani haastattelijana oli hiukan kaksijakoinen. Toisaalta pyrin olemaan täysin objektiivinen haastatteluja suorittaessani ja vältin tuomasta haastattelujen aikana esille omaa kokemustani nuorisotyöntekijänä tai tietämystäni nuorisotakuun toteutuksesta. Tämä olikin itselleni vaikea tilanne, sillä olen aina ollut se, joka neuvoo ja auttaa nuoria yhteiskunnallisissa kysymyksissä. Useat haastateltavat kysyivätkin minulta ennen haastattelun aloittamista, että mitä se nuorisotakuu oikein on? Lupasin palata asiaan haastattelun jälkeen. Olin ymmärtävinäni, että etsivän nuorisotyöntekijät olivat kertoneet hieman minun työhistoriaa nuorille, sillä he tuntuivat ottavan minut vastaan erittäin hyvin ja luottavaisin mielin. En kuitenkaan kokonaan voinut välttyä kommentoimasta osan nuorten kokemuksia, sillä niin syvällä he elämässään olivat käyneet. Muistutin kuitenkin itsenäni aina ennen haastattelun alkua, että en saa tuoda omaa näkemystäni esille, jotta se ei vaikuttaisi mitenkään haastateltavaan. En halunnut olla tilanteessa nuorisotyöntekijä tai koulutusjohtaja.

Toisaalta koen, että oma kokemukseni helpotti minua ymmärtämään haastateltavien tilannetta, kertomuksia ja heidän tunteiden esille tuomisia. Joskus huomasin itseni olevan ärsyyntynyt nuoren puolesta ja erityisesti siitä miten osa viranomaisista oli kohdellut. Myönnän, että ajoittain minulla oli vaikeuksia olla kommentoimatta tilannetta ja alussa ehkä sorruinkin tähän, mutta mielestäni kehityin toiminnassani loppua kohden. Ennen kaikkea koin kuitenkin olevani kuuntelija, joka kuunteli toisen henkilön kokemuksia ja tunteita. Tein välillä tarkentavia kysymyksiä ja palasin johonkin asiaan, jonka nuori oli kertonut aikaisemmin sivulauseessaan. Joskus jopa jouduin hieman penkaisemaan epäsuoraa viestiä, sanoin ”Nyt en ymmärtänyt, sanotko tarkemmin?” Koin myös olevani tärkeässä tilanteessa jatkossa nuorten kokemuksen välittäjänä. Toivon, että saan opinnäytetyöni kautta ja näiden nuorten kokemusten avulla tuotua esille kokemuksia nuorisotakuusta sen kehittäjille ja viranomaisille, jotka suunnittelevat henkilöstökoulutusta nuorten kohtaamiseen.

Jotta analysointi ja aineiston käsitteleminen olisi järjestelmällistä ja kunkin haastateltavan ääni tulisi kuuluville tekstissäni, niin numeroin haastateltavat esimerkiksi N1 (nuori 1) tarkoittaa haastateltava 1 ja N2 on haastateltava 2 jne. Haastatteluun osallistui kymmenen nuorta, josta neljä oli miestä ja kuusi naista. Taulukosta 1 näkyy kohderyhmän sukupuoli, ikä, ammatillinen koulutus, tämän hetkinen tilanne sekä mahdollinen nuorisotakuun toimenpide.

TAULUKKO 1 Haastateltavien taustatiedot

NAO lyhenteellä tarkoitetaan nuorten aikuisten osaamisohjelmaa

Haastateltava	Sukupuoli	Ikä	Koulutus	Status	Nuorisotakuu toimenpide
Nuori 1	nainen	21	ei koulutusta	opiskelija	NAO
Nuori 2	mies	24	ammattillinen	työtön	ei
Nuori 3	nainen	21	ammattillinen	opiskelija	ei
Nuori 4	nainen	26	ei koulutusta	työtön	kuntouttava työtoiminta
Nuori 5	nainen	27	ei koulutusta	työtön	ei
Nuori 6	mies	28	ammattillinen	työtön	kuntouttava työtoiminta
Nuori 7	nainen	22	ammattillinen	työtön	kuntouttava työtoiminta
Nuori 8	nainen	24	ei koulutusta	työtön	kuntouttava työtoiminta
Nuori 9	mies	22	ammattillinen	työtön	ei
Nuori 10	mies	21	ammattillinen	töissä	sanssi-kortti, palkkatuki

Taulukosta on nopeasti nähtävillä, että suurin osa haastateltavista oli haastattelu hetkellä työtön työnhakija. Työttömistä nuorista neljä oli mukana kuntouttavassa työtoiminnassa, kaksi opiskelemassa, joista toinen nuorten aikuisten osaamisohjelman kautta. Ainut työssä oleva oli hyödyntänyt Sanssi-kortin palkkatukea työllistymiseensä ja oli käyttänyt koko 10 kuukauden tukijaksonsa samalle työnantajalle. Hän oli ammattiaan ja koulutustaan vastaavassa työtehtävässä. Kolme työttömästä työnhakijasta eivät olleet minkään nuorisotakuun toimenpiteen alaisena, mutta heistäkin yksi oli aloittamassa joko työharjoittelun tai opiskelun viimeistään tammikuussa 2015.

4 NUORTEN TAUSTA JA ELÄMÄNKULKU

4.1 Perhe ja lapsuus

Aineistoni perusteella voin todeta perheen ja lapsuuden merkityksen haastateltavieni nuorten tämän hetkisen elämäntilanteeseen. Haastateltavien muuttuneet elin- ja kasvuympäristöt ovat vaikuttaneet heidän kiinnittymiseen sosiaalisiin suhteisiin ja yhteiskuntaan. Haastateltavien rikkinäinen lapsuus hämmästytti, vaikka olinkin ennakoanut, että etsivän työn asiakkuuksista koottu ryhmä tulee vaikeista elämäntilanteista. Vain yksi kymmenestä asui biologisten vanhempien luona. Kaksi kymmenestä kertoi eläneensä onnellisen lapsuuden. Muilla lapsuutta oli värittänyt riittäisyys ja turvattomuus. Kahden haastateltavan biologinen vanhempi oli kuollut. Toisella hänen ollessa ihan pieni ja toisen haastateltavan vanhempi ei ollut koskaan ollut hänen elämässä.

N3: ”Sellainen perhe, että isä on nakannut minut pihalle 16-vuotiaana...ja äiti 14-vuotiaana... opiskelupaikan asuntolasta tuli ainut kotini... Olen vaihtanut peruskoulua seitsemän kertaa.”

N2: ”Äiti suunnitteli avioeroa ja toteuttikin sen... Kaksi vanhempaa veljeäni oli sijoitettu nuorisokotiin. Lapsuus oli sellaista, ettei meillä ollut koskaan rajoja, ei ikinä.”

Ero kyseenalaistaa yhteenkuulumisen ja läheisyyden itsestänselvyyden ja mahdollistaa perhesuhteiden muutosten tarkastelun myös lasten näkökulmasta. Huolimatta siitä, että perhettä pidetään pitkäkestoisena ja vahvojen sidosten yhteisönä, kaikissa perheissä vaikuttavat irrallisuus ja pyrkimys etäisyydenottoon. Valtaosa erotutkimuksista on keskitynyt ongelmiin, joita vanhempien ero lapsille aiheuttaa. Ero on mielletty ongelmien syyksi ja lapsen ja vanhemman ero on ymmärretty riskiksi lapsen kehitykselle, kasvulle ja hyvinvoinnille. Yhtenä eron aiheuttamana ongelmana on nähty lasten yksinäisyys ja lasten ulkopuolisuuden kokemukset muuttuvissa perhesuhteissa. Lapsen muuttaessa toisen vanhempansa mukana muuttamisesta voi seurata koulunvaihto ja ystävyyssuhteiden menetyksiä. Vaikka ihmisten ei ajateltaisi luonnostaan kuuluvan perheeseensä, perheen oletetaan olevan kuulumisen keskeinen lähde, ja ihmiset pyrkivät etsimään vaihtoehtoisia perhettä muistuttavia ryhmiä silloin, kun oma perhe ei tarjoa kuulumisen lähdeä. (Kauko 2014, 4 – 7.)

Aineistoa analysoidessa ei voinut olla huomaamatta, että heillä usealla on myös samanlainen tilanne elämässään sekä heidän lapsuudestaan ja nuoruudestaan oli löydettävissä yhtäläisyyksiä. Tosin, tämä ei yllättänyt, sillä lähes heillä kaikilla oli myös asiakkuus etsivään nuorisotyöntekijään. Lisäksi usealla heistä oli erilaisia ongelmia itsensä, terveytensä sekä läheistensä kanssa. Osalla nuorista ongelmat oli alkanut kasautua jo lapsuudesta lähtien. Heillä oli elämänsä aikansa useita erilaisia hoitosuhteita ja osa niistä jatkui edelleen. Ongelmien kasautuminen samoille nuorille on harmittavan totta. Joskus tulee mieleen, että eikä sattumalla ja elämällä oli mitään rajaa. Haastattelujen aikana tuli tilanteita, että juuri näitä nuoria pitää kannustaa ja luoda heihin uskoa paremmasta huomisesta, sillä heillä oli ”kovaa” elämää takanaan jo aivan riittävästi.

Väitöskirjassaan ”Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen” Paula Korkalainen (2009) on todennut, että varhaiskasvatuksen työntekijät kuvaavat ammattitaitonsa joutuvan koetukselle päivittäin. He tuntevat hämmentävissä tilanteissa neuvottomuutta. Haasteellisen lapsen kanssa toimittaessa työntekijä alkaa epäilemään omaa kasvattajakykyään. Työntekijän osaaminen voi kyseenalaistua myös haasteellisen perheen kanssa toimiessa. Useimmat varhaiskasvatuksen työntekijät totesivat työn olevan vaativampaa kuin aikaisemmin ja tarvitsevansa ammattitaidon ja osaamisensa lisäämiseen täydennyskoulutusta. Ammatillisessa peruskoulutuksessa saatu osaaminen ei enää riitä työssä selviytymiseen. Erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa koetaan aika ajoin osamattomuutta, neuvottomuutta ja keinottomuutta. Myös puheeksi ottaminen koetaan vaikeaksi perheiden kanssa. Osaamisen vahvistamista koetaan erityisesti perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä varhaisen ja erityisen tuen toteuttamiseen. Lisäksi tutkimuksessa nousi esille osaamisen lisäämistarve työskenneltäessä niin sanottujen uusavuttomien vanhempien, syrjäytymiskierteessä olevien, alkoholisoituneiden ja / tai huumeita käyttävien vanhempien kanssa. Osaamistarpeen nostamisen toivat esille niin vähiten koulutetut, kuin eniten koulutetutkin. Tutkimuksessa nousi esille, että työntekijät odottivat koulutusta ja ohjausta varhaisen puuttumisen ja erityisen tuen järjestämisen toimintamalleista sekä moniammatillisen yhteistyön toteuttamisessa. (Korkalainen 2009, 129 – 131.)

Työssään kaikkensa antaneet työntekijät kärsivät usein huonosta omastatunnosta, koska heidän mielestään aika ei ole riittänyt todelliseen kohtaamiseen, riittävään auttamiseen tai ohjaamiseen. Mikä tähän on syynä? Onko niin, että lasten, nuorten ja perheiden palveluihin ja ohjaukseen ei ole tarpeeksi resursoitu esimerkiksi työntekijöiden riittävyydellä. Väistämättä esille nousee arvokysymys. Mihin meidän yhteiskunta haluaa ja on valmis satsaamaan? Mikä on päättäjien mielipide asioiden tärkeydestä? Nuorisotakuu on hyvä osoitus siitä, että päättäjät välittävät, että päättäjät näkevät tarpeen ja ymmärtävät syrjäytymisilmiön vaikeuden ja sen aiheuttamat haasteet koko yhteiskunnassa. Investoinnit lapsiin, nuoriin sekä perheisiin ovat tässä hetkessä äärimmäisen tärkeitä valintoja, kun yhteiskunnassa valitsee tehokkuuden ja taloudellisuuden indikaattorit. Aina on olemassa vaara, että lapsiin ja nuoriin satsaaminen jää myös yhteiskunnan talouden vaihteluiden, laman jalkoihin ja että, yksilö, se pieni ihminen, unohtuu. Varhaisessa vaiheessa tehdyt satsaukset lapsiin ja lapsiperheisiin maksavat itsensä takaisin, vaikka sitä on vaikea todentaa lyhyessä ajassa ja nopeassa muuttuvassa yhteiskunnassa. Nuoret

tarvitsevat rinnalla kulkijoita ja ohjaajia, jotta elämänkulku heillä olisi turvallisempaa ja esimerkiksi koulutusvalinnat voitaisiin tehdä riittävien keskustelujen pohjalta.

Haastateltavien perheet puolet olivat muuttaneet lapsuuden aikana useita eri kertoja ja kiinnittyminen uuteen paikkakuntaa oli tuottanut vaikeuksia. Levottomuus perheissä on ilmennyt muun muassa siten, että haastateltavien perhetaustoista löytyy kuudella lastensuojelun asiakkuuksia. Haastateltavista kaksi ovat itse olleet sijoitettuna lasten- tai nuorisokotiin joitain aikoja lapsuudestaan. Sijoituksen syinä olivat olleet rauhattomuus koulussa, luvattomat poissaolot sekä muu holtiton käyttäytyminen. Lisäksi haastateltavista kaksi on ollut myös tekemisissä lastensuojeluviranomaisten kanssa ja heillä on ollut uhka tulla sijoitetuksi. Kuusi haastateltavista kertoo, että he ovat rikkoneet perheen sääntöjä tai sitten heille ei ollut rajoja ollenkaan. Kaksi haastateltavaa kertoi myös tulleen seksuaalisesti hyväksikäytetyksi. Nämä kertovat surullista tarinaa siitä, että miten rikkiäisissä olosuhteissa suurin osa haastateltavista elänyt. Perheitä yhdistää myös taloudellisesti heikko tilanne ja runsas päihteidenkäyttö sekä vanhempien avuttomuus vaikeassa tilanteessa. Myllyniemen (2008, 23) mukaan taloudellisen niukkuuden on tutkittu vaikuttavan negatiivisesti vanhemmuuteen ja kotiympäristöön. Varhaislapsuudessa koettu köyhyys vaikuttaa negatiivisesti lasten sosiaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen.

Nimetessään itselleen tärkeitä henkilöitä lapsuudestaan tai vielä tänäkin päivänä, joihin he tukeutuvat, haastateltavat nimeävät hyvinkin kattavasti eri henkilöitä. Olisin kuitenkin kaikesta huolimatta odottanut suurimman osan nimeävän äidin tai isän, mutta heidän sijaan he nimesivät isovanhemmat, isosiskot tai osa ei osannut edes sanoa.

N8: ”Mummo oli sitte aikuinen ihminen siinä ja äiti oli sitten semmoinen jaa...että menetit neitsyytesi – kerroppa kaikki”.. Se oli joka hai mulle jälkiehkäisy pillerit, että semmoset...”

N10: ” Kyllä se oli ne isosiskot...”

Kaarina Määttä toimittamassa kirjassa ”Helposti särkyvää” käsitellään lasten ja heidän vanhempien välistä suhdetta. Vanhemmuudesta, joka on haavoittuvainen ja epävarma. Määttä kirjoittaa rajojen asettamisesta, niiden valvomisesta, niihin sitoutumisesta sekä

niiden sisällöistä. Rajat eivät voi olla pelkkiä kieltoja. Määttän mukaan rajojen asettaminen ja ikäkauteen sopivien vapauksien antaminen ovat yhteisesti sovittavia asioita. Onnistuessaan ne opettavat lasta yhteisiin sääntöihin, neuvotteluihin ja myös siihen, että kaikki asiat eivät toteudu lasten toivomalla tavalla. Rajojen asettamisessa on tärkeää huomata, mitä niiden sisälle rakentuu. Ne eivät ole vain kieltoja ja sääntöjä, vaan ne vaativat vanhempien suurempaa sitoutumista vanhemmuuteen. Jos rajojen sisällä on vain sanoja, tyhjyyttä, toimeettomuutta tai tunteettomuutta, voivat rajat muodostua jopa kohtalokkaiksi. Rajojen on sisällettävä ennen kaikkea rakkautta. Lastenpsykiatrisessa ja perheneuvonnassa käytetty sanonta ”aikuisten suhde on lasten koti” pitää melko hyvin paikkaansa. Vanhempien arkinen kanssakäyminen on luultuakin merkittävämpi lasten hyvinvoinnin säätelijä. (Matinlompola 2007, 109 – 110.)

Haastateltavista kuusi kuvasi lapsuuttaan rajattomaksi. Kertomuksensa mukaan he valehtelivat vanhemmilleen tai eivät kertoneet totuutta. Yksi nuori kertoi tulleensa kotiin vähän ennen kuin isä oli lähtenyt aamulla töihin ja näin huiputtaneensa häntä.

N3: ”Välit äitiin oli todella huonot, eikä meidän kärsinyt olla edes samassa huoneessa, ilman, että räjähdettiin. Karkailin kotoa ja olin pois useampiakin päiviä, että kukaan tietää missä olin. Olin tutuilla. Meno oli holtitonta, irtosuhteita. Mut pistettiin perhekotiin rauhoittumaan Olin seksuaalisesti hyväksikäytetty, sillä sitä kautta sain mukavaa huomiota. Lumipalloilmiö lähti liikkeelle ja halusin saada lisää huomiota. Se oli aivan sairasta menoa. Kyseessä oli itsetunnon kohottaminen”.

Myöhemmin huumeisiin sotkeutunut nuori kertoi, että hänet olisi haluttu sijoittaa lastenkotiin peruskoulun viimeisellä luokalla ollessaan, mutta äiti ei päästänyt. Samaan aikaan hänellä oli suuria riitoja isäpuolensa kanssa. Kaikki nämä nuoret olivat tyttöjä ja näiden nuorten lapsuus ei todellakaan ollut seesteistä. Lapsuudesta puuttui kodin turva ja lämpö.

N8: ”En tullut ollenkaan toimeen isäpuolen kanssa, en yhtään. Mie...mulle sanotaan, että mie valehtelin asioista, mutta en valehdellut. Mie jätin kertomatta, ei se ole valehtelua.”

Viime vuosina julkisuudessa on puhuttu isolla äänellä koulukiusaamisesta. Kiusaamisen ehkäisemiseksi on toteutettu valtakunnallisia ja alueellisia hankkeita ja kampanjoita. Suomalaiset julkisuuden henkilöt ovat kertoneet omia tarinoita kiusatuksi tulemisesta sekä kiusaajana olemisesta. Suomessa ehkäpä tunnetuimmat kiusaamisen vastustajat löytyvät Duutsoneista, jotka ovat tuottaneet tv-ohjelmasarjankin aiheesta. Kukaan ei voi väittää, etteikö kiusaamisen ehkäisemiseksi ole tehty paljon töitä, mutta kaikesta huolimatta kiusaamisen lopettamiseen ei tunnu löytyvän tehokasta lääkettä.

Haastattelemistani nuorista puolet ovat olleet koulukiusattuja. He kertoivat olleensa kiusattuja vuosien ajan. Varhaisin kiusaaminen alkoi jo tarhaiästä ja muilla peruskoulusta alkaen. Osalla heitä kiusaaminen jatkui toiselle asteelle asti. Yksi haastateltava koki, että myös opettaja ammattiopistossa oli osallistunut kiusaamiseen tai ainakin hänen osaamisen vähättelyyn. Kiusatuksi tulleet nuoret kertoivat asian vaikuttaneen heidän itsetuntoonsa ja mielikuvaan itsestään. Kiusaaminen on jättänyt heihin lähtemättömät arvet. Tänäkin päivänä he kertovat kärsivänsä huonosta itsetunnosta johtuen kiusaamisesta.

Haastateltavat kertoivat, että kiusaaminen johtui heidän erilaisuudesta; ulkopaikkauntalaisuudesta, syrjäalueella asumisesta, heikosta koulumenestyksestä sekä ulkonäköön liittyvistä asioista. Ulkonäköön liittyviä asioita olivat olleet ylipaino, korvien leikkaukset, hammasraudat ja pukeutuminen. Kaksi heistä oli hakenut apua nuorisopsykiatrialta ja heidän asiakkuus on edelleen voimassa. Yhdellä kiusatuksi tulleista on syntynyt inho itseään kohtaa, jota vielä aikuisenakin parantelee. Hän kuvaa luottamuksen kärsineen toisiin ihmisiin ja kertoo, että seurustelun alkuvaiheessa hän ei uskonut poikaystävänsä välittävän hänestä aidosti, mutta nykyisin he ovat olleet naimisissa jo useamman vuoden. Hän on käynyt lähiaikana vatsalaukun pienennysleikkauksessa, jotta hänen painonsa normalisoituisi.

N5: ”Kiusaaminen alkoi jo ala-asteella. Jäin ykkösellä luokalle. Nämä, jotka menivät toiselle luokalle, niin aloittivat kiusaamisen. Ulkonäkökysymys sekin tietenkin jo oli ja alkoivat siitakin... Pojat oli sellaisia kiusaajia, mutta kun opettaja oli niitä puhutellut, niin ne lopetti. Tytöt sen sijaan alkoivat syrjimään.

N7: ”Ne on syviä arpia (kiusaaminen), eikä niitä tuu koskaan pääsemään. Niillä on ollut vaikutusta itsetuntoon. Niitä hoidetaan nyt mielenterveystoimiston kanssa.”

Yksi haastateltavista kertoi, etteivät opettajat puuttuneet kiusaamiseen ollenkaan, vaan hän itse isänsä avustuksella sai sen vähentymään. Opettaja oli vain sanonut, että ”rakkaudesta se hevonenkin potkii”. Vain kaksi kiusatuiksi tulleista kertoi koulun henkilökunnan puuttuneen asiaan ja omien kokemusten mukaan kiusaaminen oli vähentynyt, mutta ei loppunut kokonaan. Kaikki kiusatuiksi tulleet olivat tyttöjä.

Myös tutkimuksia kiusaamisesta on tehty useita ja valitettavasti ne näyttävät edelleen, että useat lapset tulevat kiusatuiksi päivittäin. Kuitenkin verrattuna aikaisempiin vuosiin näyttää siltä koulukiusaaminen olisi kääntynyt laskuun. Tämän osoittaa Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen (THL) tekemä kouluterveyskysely 2013. (Kouluterveyskysely 2013) Kymmenen viime vuoden ajan noin 10 % oppilaista on joutunut koulukiusatuksi. Vuoden 2013 kysely osoitti, että peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten keskuudessa 7 % ilmoitti tulevansa kiusatuksi vähintään kerran viikossa. Vastaavassa kysymyksessä ammatillisen oppilaitosten 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoista viikoittaisesta kiusaamista kärsi 4 %. Surullista näissä tilastoissa on, että nuorten antamat vastaukset viestittävät koulun aikuisten välinpitämättömyydestä kiusaamista kohtaan. Molemmissa oppilaitoksissa nuoret kokivat (68-70 %), etteivät koulun aikuiset ole puuttuneet kiusaamiseen. (Kouluterveyskysely 2013).

Sanna Herkama (2013) nostaa kiusaamisen vuorovaikutusongelmaksi. Kiusaaminen on vuorovaikutusprosessi, jossa oppilas joutuu yhden tai useamman muun oppilaan toistuvan loukkaamisen, vahingoittamisen tai syrjimyksen kohteeksi pystymättä puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun. Kiusaaminen on aina riski niin kiusatuksi tulleen kuin kiusaajankin hyvinvoinnille. Tutkimuskirjallisuudessa on nostettu useita näkemyksiä siitä, miten kiusaaminen näkyy vuorovaikutuksessa ja vuorovaikutustaitojen puutteessa. Tyypillisiä kiusaamisen muotoja ovat nimittely, töniminen, kaveriporukasta ulkopuolelle jättäminen sekä valheellisten juorujen levittäminen muun muassa sosiaalisen median kautta. Lisäksi kansainväliset tutkimukset ja Suomessa tehdyt kartotukset antavat viitteitä siitä, että merkittävä osa koululaisista kokee, ettei koulun henkilökunta ole puuttunut koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen. Koulukiusaamista on pyritty ehkäisemään muuttamalla perusopetuslakia sekä uudella opiskeluhoitolaiilla.

Herkaman (2013) tekemään tutkimukseen, jossa perehdyttiin yläkoululaisten omiin kuvauksiin kiusaamisesta vuorovaikutuksen näkökulmasta, osallistui 365 koululaista. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että kiusaaminen voi ilmetä oppilaiden välisessä vuorovaikutuksessa sanallisesti tai sanattomasti, toisilleen lähes tuntemattomien tai ja hyvin läheisten oppilaiden kesken. Kiusaamistilanteet voivat tapahtua kahden kesken tai koko luokan läsnä ollessa. Kiusaamisessa on kyse vuorovaikutussuhteista ja siihen liittyy luottamuksen pettämistä, valehtelua, kavereiden varastamista ja salaisuuksien paljastamista. Tutkimuksen mukaan kiusaamista tapahtuu myös läheisten ystävien kesken.

4.2 Ammatillinen koulutus ja keskeytykset

Koulupudokas, keskeyttäjä, mitä näillä sanoilla tarkoitetaan? Minun opinnäytetyössäni tarkoitan näillä sanoilla nuorta, joka on keskeyttänyt peruskoulun jälkeen aloittamansa koulutuksen. Peruskoulun jälkeisiä koulun aloituksia oli kymmenen haastateltavan nuoren keskuudessa peräti 19. Nämä opintojen aloitukset olivat päättyneet seuraavalla tavalla: 11 toisen asteen koulutuksen keskeytystä, 6 valmista tutkintoa ja parhaillaan kaksi koulutusta oli meneillään. Vain yksi haastateltavista oli aikoinaan aloittanut lukion, mutta päätenyt keskeyttämään sen. Kaksi haastateltavaa suunnitteli hakevansa kevään 2015 yhteisvalinnassa ja kaksi odotti parhaillaan päätöstä uuden koulutuksen aloittamisesta. Kymmenen nuorta ja niin monta aukaistua ovea ja edelleen osa heistä on koputtelemassa eri oviin. Nuorten syyt koulutuksen keskeyttämiselle olivat erilaisia ja henkilökohtaisia.

N7: ”Keskeyttäminen tuli minusta ittestäni, koska mä en jaksanut ruveta kuuntelemaan sitä, että mua ruvettiin aliarvioimaan.”

N4: ”Aikataulut oli liian tiukat minulle. En meinannut saada mitään kursseja läpi, välillä oli opettajien kanssa hankaluuksia ja tuollaista...”

Suomalaisessa koulutusyhteiskunnassa nuorten tekemät koulutusvalinnat ovat merkittävässä asemassa heidän nuoruuden elämänvaiheessa. Niihin kiinnitetään paljon huomiota ja niitä pohditaan, niin koulussa, kuin kotonakin. Nuorten ohjaukseen liittyvissä järjestelmissä pohdintaan liittyy ajatus hyvästä elämästä ja hyvästä tulevaisuudesta.

Vaikka nuorten valinnat ovat näennäisesti nuorten omia, niiden takaa löytyy paljon yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia ohjausvaikutuksia. Yksi tämän ajan erityispiirre on runsauden ja tarjonnan laaja kirjo. Jokaisen nuoren edessä näyttää olevan monia tulevaisuuden mahdollisuuksia. Samaan lopputulokseen voidaan päätyä erilaisten reittien kautta. Kuitenkin nuoren tulee olla tietoinen valinnan mahdollisuuksistaan, jotta taitava elämänsuunnittelu voidaan toteuttaa. Oikein valinneet jätetään yleensä rauhaan, mutta ne, jotka eivät sopeudu haluttuihin normeihin ja pyrkimyksiin asetetaan monenlaisen yhteiskunnallisen kontrollin alle. Sopeutumattomuutta ja elämäntilanteen puutetta voidaan sanktioida erilaisin taloudellisin pakottein. Näin myös yhteiskunnallisten vaatimusten läsnäolo tulee konkreettisemmaksi. (Herranen & Harinen 2007, 89 – 90.)

Komosen (2001, 23 - 24) väitöskirjassa kurkistetaan opinnot keskeyttäneiden nuorten koulutukseen sijoittumiseen, painopisteen täsmentyessä keskeyttämisen ja koulutuksen uudelleen aloittamisen dynamiikkaan sekä keskeyttämisen merkitykseen osana koulutukseen sijoittumisen polkua. Komosen tutkimuksen kiinnostus kohdistuu siihen, mitä keskeyttämisen takana – elämäntilanteena epäjatkuvuutena – piilee. Tutkimukseen sisältyvien keskeyttäneiden kohtaloiden voidaan ajatella kertovan paitsi siitä, mitä heille todella tapahtui myös jotain olennaista ja yleispätevää elämäntilanteen rakentumisesta. Opinnot keskeyttäneiden nuorten elämäntilanteita jäsennetään myös yhteiskuntaan kiinnittymisen polkuina, joilla pyritään lukemaan nuoruudesta aikuisuuteen siirtymän keskeisiä jännitteitä. Yhteiskuntaan kiinnittymisen näkökulmasta tutkimuksessa pohditaan, millaisia aikuistumisen polkuja pitkin, millaisten ehtojen alaisuudessa nuoret pyrkivät yhteiskuntaan kiinnittymään ja miten nuoret kohtaavat aikuistumista ja yhteiskuntaan kiinnittymistä koskevat kulttuuriset odotukset.

Koulutusyhteiskunnassa koulutukseen osallistumisen mahdollisuus katsotaan yksilölle kuuluvaksi oikeudeksi. Viimeaikaisten kehityksen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että koulutus on myös velvollisuus. Kasvaneiden koulutusmahdollisuuksien ohella korostuvat erilaiset koulutusta koskevat säännöt ja pakot. Kamunen toteaa, että on ironista, että vaikka koulutus ei enää avaa samanlaista sosiaalista nousua ja statuksen saamista kuin aikaisemmin, eikä korkeakaan koulutus ei enää takaa työpaikkaa, niin koulutukseen osallistumisesta on tullut yhä keskeisempi kunnon kansalaiseksi kasvamisen merkkipaalu. (Komonen 2001, 36.)

Vehviläinen (2008) on todennut omien tutkimusten perusteella, että keskeyttäjiä heterogeenisestä joukosta löytyy runsaasti erilaisia keskeyttäjäprofiileja. Osalle nuorista keskeyttäminen liittyy ammatinvalinnan epäonnistumiseen, toisinaan kyse on laajemmasta yhteiskunnallisesta muukalaisuudesta tai voimakkaasta työhön sijoittumisesta. Toisinaan keskeyttämisessä on kysymys järkevästä jopa rohkeasta päätöksestä. Keskeyttäjiä joukossa on kuitenkin paljon myös niitä, joille keskeyttäminen on selvästi ongelmallista ja keskeyttäminen aiheuttaa lisää ongelmia.

N6: ”Suoritin sähköautomaatioasentajan perustutkinnon, josta valmistuin kortistoon. Ei ollut minun mieleinen ala, minut painostettiin siihen kotoa.”

N3: ” Hain peruskoulusta suoraan hotelli- ja ravintola-alalle ja kävin sitä vuoden. Kun se muuttu, että se ala siirretään Tornioon, enkä halunnut lähteä opiskelemaan Tornioon, enkä Kemiinkään,.. Isoja kouluja ja kaikkia.”

Useat haastateltavan ovat joutuneet muuttamaan omalta kotipaikkakunnalta lähteäkseen suorittamaan toisen asteen tutkintoa. Aikuistuva nuori tarvitsee terveen itsetunnon selvittääkseen uusissa olosuhteissa, konteksteissa sekä sosiaalisissa verkostoissa. Ihmisen ollessa uuden edessä on hän hyvin haavoittuva ja epävarma omista voimavaroistaan. Etenkin nuoret, joiden elämänhallinnassa on puutteita ja terve itsetunto ei ole kehittynyt lapsuudessa, joutuvat liian suurien haasteiden ja muutosten eteen. Haastateltavien kokemusten perusteella tulkitsemme, että heidän lähtötilanteet ja muutokset eivät olleet suotuisat opintojen loppuun suorittamiselle. Heidän läheisverkostosta ei tullut riittävää tukea ja ohjausta opintojen aikana.

N8: ”Keskiarvo oli ehkä seiskan luokkaa ja tietyt aineet oli kymppejä ja ysejä. Olisin varmaan päässyt monneekin paikkaan ja olisin varmasti päässyt sinne mihin olisin halunnutkin siihen aikaan, mutta opinto-ohjaaja oli sitä mieltä, ko koska mie kävin terapiassa ja oli ongelmia perheen kanssa ja lapsuudesta oli tullut ikäviä muistoja esille, niin niin tuota se päätti ettei minusta ole mihinkään ja se sano sen minulle suoraan, ettei sinun kannata hakea. Tällä hetkellä tekisi mieli potkia sitä opinto-ohjaajaa päähän. Onneksi se lopetti siinä, ei se ollut hyvä ammatti sille.”

Oppiminen ei ole samanlaista kaikilla. Toisinaan joku tarvitsee enemmän tukea, ohjausta ja neuvontaa pysyäkseen ryhmän mukana. Yhteistyö terveydenhuollon kanssa on tärkeää etenkin silloin, kun oppimisvaikeuksiin yhdistyy mielenterveyden tai tarkkaavuuden ongelmia tai vaikeudet ovat hyvin suuria. Opiskelijan opiskelukykyä on mahdollista tukea kuntoutuksen keinoin. Kela myöntää neuropsykologista kuntoutusta yli 16-vuotiaille. Opintoihin voi myös saada ammatillisena kuntoutuksena kuntoutusrahaa. Yhteistyötä tarvitaan työllistymisen ja jatko-opintojen suhteen. TE-toimistojen asiantuntijapalvelut ovat myös opiskelijoiden käytettävissä. Oppimisvaikeuksia voidaan tällöin selvittää esimerkiksi ammatinvalinnanohjaukseen yhteydessä. Osa opiskelijoista tarvitsee tukea työllistymiseen. Tällöin esimerkiksi työhönvalmennus *voi olla toimiva tukimuoto*. (Korkeamäki & Nukari 2014, 25 – 25.)

5 NUORTEN KOKEMUKSET NUORISOTAKUUSTA JA PALVELUISTA

5.1 Nuorisotakuu nuoren näkökulmasta

Nuorisotakuun valmistelun aikana ja etenkin sen lanseeraamisen jälkeen monet nuorten parissa toimijat jäivät odottamaan resursseja, joilla nuorisotakuu toteutetaan. Nuorisotakuu on hyvä mahdollisuus syrjäytymisen ehkäisyyn, kunhan se tavoittaa kohderyhmän riittävän ajoissa. Kaikki tutkimukseeni osallistuneet nuoret täyttivät nuorisotakuun kohderyhmälle asetetun ikävaateen. Nuorisotakuu käsitteenä oli kuitenkin heille vieras. Vain kaksi kymmenestä haastateltavasta osasi kuvata nuorisotakuuta käsitteenä. Hekin kuvasivat asiaa epävarmoin sanoin, mutta sisällöllisesti he olivat lähellä oikeaa. Vaikka nuoret olivat lähes kaikki nuorisotakuun toimenpiteissä, niin miten voi olla mahdollista, että heille ei ollut asiaa palvelujen yhteydessä avattu.

Näin suuressa julkisuudessa olevaa asiaa ja erityisesti nuoriin kohdennettua käsitettä ei ole osattu tai haluttu selittää nuorille ymmärrettävästi. Itse en ole voinut välttyä kohtauksesta laajaa nuorisotakuun kampanjaa, jota on levitetty monipuolisesti eri medioissa. Tulosten valossa jäin pohtimaan kenelle kampanjat olivat suunnattu? Olivatko viestit ja suuri poliittinen kohu kohdennettu viranomaisille ja poliittisille tahoille ja itse kohderyhmä jäi saavuttamatta. Oliko Kataisen hallituksen lähettämä kirje tavoittanut niitä viranomaisia konkreettisesti, joiden tätä asiaa olisi toivottu vievän eteenpäin. Voihan olla,

että itse käsitettä ei ole haluttu ottaa työn arkeen, mutta sen mahdollistamat palvelut ja toimenpiteet nuorille kyllä. Näin nuoret itse kuvasivat nuorisotakuu käsitettä.

N6: ”Tulee mieleen, että asuinpaikkakunta on velvoitettu, jos nyt oikein tiiän, sakon uhalla työllistämään tai osoittamaan koulupaikka jokkaiselle alle 28-vuotiaalle, vai mikä se oli raja. ”

N1: Nuorisotakuun tarkoitus on taata jokaiselle nuorelle, oliko se nyt alle 25v joko työpaikka tai koulutuspaikka tai vastaava. Sillä ehkäistään syrjäytymistä. Uutisista olen kuullut. Aivan tyhjän kanssa koko projekti...tilastojen kaunistamista, jos ollaan aktiivointitoimenpiteissä, niin sillä saadaan tilastoja kauniimmaksi...tilastot on puutaheinää...”

N8: ”En mie tiiä. En ole kuullut tuota sanaa ennen, ennen kuin nyten vasta.”

N4: ”Mää en ole koskaan kuullu koko sanaa. En tiiä, ei oikein tule mitään mieleen. ”

Koska haastatteleman nuoret eivät tieneet, että he ovat nuorisotakuun toimenpiteissä, niin heille ei ollut syntynyt näkemystä nuorisotakuun onnistumisesta. Niissä toimenpiteissä, missä he parhaillaan olivat, nuoret kuitenkin kokivat saavansa elämälleen sisältöä. Onnistunut nuorisotakuu –hankkeen loppuraportin (2014) mukaan nuoret kokivat nuorisotakuun tarjoavan mahdollisuuksia ja parantavan nuorten asemaa. Näin myös kokivat tutkimukseeni osallistuneet nuoret. Myös loppuraportin kohderyhmästä suurin osa oli kuullut tai lukenut nuorisotakuusta, mutta sisältö oli jäänyt kokonaan tai osittain hämäräksi. Tämä tieto vahvistaa myös tutkimukseni tulosta, jossa nuoret eivät ole riittävän hyvin tietoisia nuorisotakuun merkityksestä ja mahdollisuuksista. Loppuraportin yhtenä tuloksena nostetaan esille miten nuorten tietoisuutta voitaisiin lisätä nuorisotakuun tarjoamista mahdollisuuksista (Ervamaa 2014, 7). Tutkimukseni valossa juuri tähän asiaan tulisi kiinnittää jatkossa erityistä huomiota. Kohderyhmän tietoisuutta nuorisotakuusta tulee tehostaa ja vastuuta tästä voitaisiin mielestäni jakaa itse nuorten parissa oleville toimijoille. Tietoa tulisi antaa myös manuaalisesti nuorille laadituilla pienillä ”taskuesitteillä”, joita muun muassa olisi saatavilla TE-toimistoista, Kelalta (Kansaneläkelaitos), etsivän nuorisotyön tekijöiltä ja työpajoilta.

Nämä nuoret, joita haastattelin, olivat löytyneet. He eivät olleet enää hukassa, joka on erinomainen asia. Kuitenkin haastattelemistani nuorista neljä kertoi olleensa jossain vaiheessa elämäänsä kaikkien järjestelmien ulkopuolella. Heillä ei ollut tuolloin koulu- paikkaa, he eivät olleet työttömiä työnhakijoina, eivätkä he olleet saaneet yhteiskunnallisia tukia toimeentuloonsa. Heitä yhdisti myös se, ettei heillä ollut minkäänlaista toisen asteen tutkintoa. He eivät olleet omien sanojensa mukaan ”missään kirjoilla”. Nämä hetket heidän elämässään olivat syntyneet koulutuksen keskeyttämisen jälkeen. Eräs nuori ihmettelikin, että mistä etsivä nuorisotyö oli hänet löytänyt, kun hän ei heitä entuudestaan tuntenut.

N4: ”Se oli kyllä jännä, kun minusta niin pitkään tutui, etten ole edes olemassa täällä, kun en ole missään kirjoilla. Sitten vaan yhtäkkiä joku tietääkin minusta...”

N5: ”Mulle tuli ajatus, että olenko minä niin vähäarvoisempi, kun minulle ei ole näitä kerrottu, olenko huonompi, kuin nykynuoriso... Tuntui, että kaikki muut olivat tietoisia, että on pajatoimintaa ja että ovat käyneet siellä ja saaneet olla, minä en ole saanut olla. Olin välistä putoaja, mulla meni kaikki ohi... Olin yhteiskunnan upoksissa puoli vuotta”

Nämä ulkopuolella olleet nuoret olivat jossain vaiheessa heittäneet ”hanskat tiskiin”. He olivat antaneet elämänsä vain mennä, eivätkä olleet huolehtineet yhteiskunnallisista tai sosiaalisistakaan velvoitteista. He eivät olleet pitäneet yhteyttä ystäviinsä tai sukulaisiinsa, eivätkä olleet vastanneet edes puhelimeen. Kolme heistä tunnisti jälkeinpäin olleensa masentunut tai muuten vain uupunut. Uupumus oli myös usealla haastateltavistani nuorista syy koulutuksen keskeytykseen.

Toinen käsite, jota nuorilta tutkimuksessani kysyin, oli Sanssi-kortti. Se on yksi nuorisotakuun toimenpiteistä ja se voidaan myöntää nuorelle, jos hän täyttää sille asetetut kriteerit. Lähes puolet haastateltavista olivat tietoisia Sanssi-kortin mahdollisuudesta. Paremminkin asiasta olivat tietoisia miehet, jotka olivat suorittaneet ammatillisen tutkinnon. Kolmella miehistä olikin Sanssi-kortti käytettävänä. Sanssi-kortin he olivat saaneet asioidessaan työ- ja elinkeinotoimistossa. Esille kuitenkin tuli esille yksi kokemus, jossa TE-toimiston virkailija ei ollut tietoinen kortista, kun nuori sitä oli tiedustellut. Virkailija oli asian selvittänyt ja oli ollut yhteydessä nuoreen sähköpostitse parin päivän

kuluttua kyselystä. Nuori oli sen jälkeen saanut Sanssi-korttinsa postitse. Ervamaan selvityksen (2014, 6) mukaan esimerkiksi Sanssi-kortti yhtenä nuorten työllistäjänä ja muun osallisuuden vahvistajana on alihyödynnetty resurssi. Tietämys ja nuorten käsitykset Sanssi-kortista vaihtelivat huomattavasti.

N9: ”Se on itseasiassa tutunkuuloinen. Olen saanut sen työkkäristä. Yritin kerran antaa sen työnantajalle, mutta se sano ”etten minä tarvitse tuommosta” ...”

N1: ”Sanssi-kortti on sellainen valttikortti.”

N7: ”Ei ole kerrottu, en tiedä siitä mitään.”

N10: ”Olen oppinu paljon, kun olen saanut olla töissä. Vähän ennen Sanssi-korttia mietin, että vaihdan alaa, mutta kun pääsin Sanssilla töihin, niin olen löytänyt taas motivaation tälle alalle.”

Lapin TE-toimiston palvelujohtaja Tero Hyttinen kertoo Ylelle antamassaan haastattelussa 9.4.2014 seuraavaa ”Nuorisotakuu on ollut voimassa kohta puolitoista vuotta. Se takaa tai pitäisi taata jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikan viimeistään kolmen kuukauden kuluttua työttömäksi ilmoittautumisesta. Tämä takuu ei toteudu. Kaikille ei ole töitä, opiskelupaikkaa tai työpajaa. Lapin nuorisotakuusta vastaava Hyttinen kertoi, että työpajojen suhteen alkaa olla se, että osassa Lapin kuntia paikat ovat kaikki käytössä ja lisää ei mahdu. Lapissa on tällä hetkellä (huhtikuu 2014) vajaat 2 000 nuorta (1810 alle 25-vuotiasta ja 160 25 -29-vuotiasta vasta valmistunutta), joita nuorisotakuu koskee. Niistä, joilla helmikuussa tuli kolmen kuukauden takuu-aika täyteen, oli alle 25-vuotiasta joka kolmas työttömänä ja vanhemmista, 25 - 29-vuotiaista vastavalmistuneista jopa puolet työttömänä. Näin ei pitäisi nuorisotakuun aikana käydä. Yksi syy työllistymisen vaikeuteen on se, että työvoimaviranomaisten käytettävissä olevat keinot ovat vähentyneet. Aiemmin ammattiin valmistuneita voitiin ohjata työnantajalle maksuttomaan työelämävalmennukseen, joka saattoi johtaa vakituisen työhön. Se oli varsin toimiva keino, kun työnantajilla oli maksuton ja riskitön tapa kokeilla, mihin nuoresta olisi, Hyttinen sanoo. Sanssi-kortteja on jaettu lappilaisille nuorille 2 500, mutta vain joka viides kortti on johtanut työpaikkaan.” (Talvitie 2014, Yle Uutiset.)

Tutkimukseen osallistuneet nuoret eivät osanneet mieltää olevansa nuorisotakuun piirissä, kun heillä ei ollut käsitystä nuorisotakuun merkityksestä ja siihen kuuluvista toimenpiteistä. Kuitenkin haastattelu hetkellä lähes kaikki olivat jollain tapaa nuorisotakuun toimenpiteissä. Kaksi heistä oli parhaillaan koulutuksessa ja toinen heistä oli päässyt ammatilliseen koulutukseen omien sanojen mukaan takaovesta nuorten aikuisten osaamisohjelman avulla. Tämä nuori oli siis parhaillaan uuden toimenpiteen kautta päässyt ammatilliseen koulutukseen, mutta hänellä ei ollut tietoa, että se kuuluu nuorisotakuun mahdollisuuksiin.

N1: ” En ole nyt enkä ole koskaan ollut nuorisotakuun piirissä. Kaveri vinkkasi, että Lappialla on aloitettu nuorten osaamisohjelma (NAO). Otin itse yhteyttä koulutusjohtajaan ja pääsin sitä kautta opiskelemaan, niinku takakautta.”

Kyseessä olevalla nuorella (N1) oli jäänyt lukio aikaisemmin kesken ja sen jälkeen myös ammatillinen perustutkinto. Lukion hän oli jättänyt kesken, koska ”*Sellainen päättäminen ei ollut minua varten.*” Toisen koulutuksen hän keskeytti selkävaiivansa takia, jonka vuoksi kertyi liikaa poissaoloja. Häneltä puuttui toisen asteen koulutus, joten hän oli nuorisotakuun piirissä oleva potentiaalinen ”NAO opiskelija”. Lisäksi nuori kertoo, että hänen tilanteessa koulutukseen hakeutuminen oli ”vähän” myös sosiaalitoimen syytä, sillä he alensivat hänen toimeentulotukea 20 %. Haastattelun loppuvaiheessa nuori kertoo olevansa tyytyväinen tilanteeseensa, vaikkakin ikävät muistot sosiaalitoimesta on jäänytkin.

N1: ”Osittain soskun painostuksesta hain koulutukseen, kun ei ole koulutusta, niin päiväraha laskettiin 80 %:iin.”

Tässä tapauksessa on vahva nuorisotakuun tulos, vaikka nuori ei sitä itse tiedäkään. Sosiaalitoimisto on suorittanut heidän lainmukaisen toimenpiteen, jonka johdosta nuori on hakeutunut koulutukseen välttyäkseen toimeentulotuen leikkaukselta. Vaikka kyseinen nuori antoi negatiivisen palautteen sosiaalitoimiston palveluista ja toiminnoista, niin kuitenkin hän haastattelun aikana toteaa koulutukseen hakeutumisen olleen hänelle hyväksi. Hyvää nuoren tilanteessa on myös se, että hän kertoo olevansa motivoitunut suorittamaan tutkinnon loppuun ja seuraavansa aktiivisesti työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämiä sivustoja avoimista työpaikoista.

Kaksi tutkimukseen osallistunutta nuorta ovat olleet työllistettynä viimeisen vuoden aikana nuorisotakuun toimenpitein. Toinen heistä on käyttänyt hyväkseen sanssi-korttia ja toinen oli oikeutettu pitkäaikaistyöttömänä kahden vuoden palkkatukeen. Sanssi-kortilla työllistynyt oli ollut täydet 10 kk työllistettynä ammattia vastaavaan työhön, ja nyt hänellä on edessä uuden työpaikan hakeminen avoimilta työmarkkinoilta. Ennen Sanssi-korttia hän on ollut ”hararahalla” (työkokeilu) ammattia vastaavassa harjoittelussa 6 kk. Nuori oli ollut nuorisotakuun toimenpiteiden piirissä ajattelematta asiaa sen enempää ja kerännyt itselleen puuttuvaa työkokemusta, joka oli myös edistänyt hänen työllistymistä koulutusta vastaavaan työhön. Ennen työkokeiluun lähtemistä hänelle oli tehty TE-toimistossa työllistymissuunnitelma, josta hän itse käytti sanaa tulevaisuushaastattelu. Toinen työllistynyt oli pitkäaikaistyötön, joka olisi voinut saada kahden vuoden palkkatukipäättökseen, josta työnantaja käytti vain vuoden. Tämä haastateltava oli ollut nuorisotakuun toimenpiteissä useaan eri otteeseen. Hän oli ollut myös nuorten työpajatoiminnassa.

Ennen palkkatukipäättöstä kyseinen nuori oli ollut useaan otteeseen kuntouttavan työtoiminnan piirissä nuorten työpajalla ja kunnalla. Hänellä itsellään oli vahva halu työllistyä ja saada kunnan palkkatyötä. Hän on myös suorittanut kaksi ammatillista tutkintoa, joiden kautta hän ei kuitenkaan ollut työllistynyt avoimille työmarkkinoille. Nuori kuvaa omaa tilannettaan, ennen työllistymistä näin:

N6: ”Olin kuntouttavalla kiinteistöpuolella 3 kk. Ehdottivat itse, että jatka vain samalla tavalla. Itse sanon sitä orjatyöksi. Silloin tein 9€ päiväpalkalla omasta mielestäni enemmän töitä, kun itse nämä palkolliset. 3 kk jälkeen tarjosivat lisää orjatyötä. sanoin, että ei. Kysyivät kunnasta, että miksi ei? Selitin, että tämä on ihan peestä, orjatyötä, halpaa työvoimaa. Se on väärin. Pittiin pääni, enkä allekirjoittanut mitään lappuja, jatkosopimusta. Minä ennemmin makkaan kotona ja että palkkatuki, koi mulla on oikeus siihen. Lähestykkää sillai.”

Nuori (N6) jätti kuntouttavan työtoiminnan, mutta kertoi etsivä nuorisotyön tekijälle, että hän haluaa oikeaa työtä ja, että jos hän sitä saa, niin on halukas palaamaan kiinteistöpuolelle. Nuori kertoi olleensa kotona kolme kuukautta, jonka jälkeen hänelle tarjottiin palkkatuella töitä kunnalta. Hän oli töissä vuoden ja nyt hän on jälleen kuntouttavan työtoiminnan piirissä.

Kuntouttava työtoiminta on tutkimukseen osallistuneiden nuorten käytetyin nuorisotakuun toimenpide. He ovat ajautuneet kuntouttavaan työtoimintaan yleensä etsivän nuorisotyön avustuksella. Haastateltavien pisin kuntouttavan työtoiminnan kesto on ollut reilun yhden vuoden. Se on pitkä aika, mutta tuona aikana nuori kertoo saaneensa vahvistettua omia voimavarojaan sekä jatkaa kuntoutustaan avoimille työmarkkinoille.

N8: ”No ainakin semmonen, että hyppäämpä tätä työelämään ja olen siellä joka päivä 8 tai 9 tuntia. Ja loppujen lopuksi mie masennun ja tuotan työnantajalle pettymyksen. Ja mie en halua sitä.”

N6: ”Onko tämä nyt joku arkiryhmä... En mää oikein itsekkään tiedä...heh. Päiväkerho. Tämä on päiväkerho. Hyvä se on soppeutua. Tulemma klo 9 kolmena päivänä viikossa, neljä tuntia kerralla... Yx päivä leikattiin lehistä kiiltokuvia ja liimattiin pahaviin niitä. Sitten juotiin kahvia, piettiin ruokatauko ja viimeisteltiin kiiltokuva-liimaus ja lähetettiin kotia. ...siinä lomassa lähinnä me praatataan.

N4: ”Tää on kuntouttavan työn ryhmä erityisesti pitkäaikaistyöttömille. Tehdään yhdessä kaikkea, tutustutaan yhdessä koulutuspaikkoihin... on ammateista keskustelua, tämä on kuntouttavaa työtoimintaa, 3 kertaa viikossa 4 tuntia kerrallaan. On tuo parempi, kuin linnoittautua kotia vaan päivät pitkät siellä. Olen tyytyväinen, että olen saanut itseni kotoa liikkeelle... ja tuolla on ollut mukavaa, on saanut itteäni aktivoitua.”

Haastateltavista usea on ollut erilaisissa aktivointi toimenpiteessä. Nuori (N2) joka on saanut ammatillisen tutkinnon suoritettua loppuun oppilaitoksen koulukuraattorin avustuksella, on tyytymätön työllisyystilanteeseensa. Hän on ollut työkokeilussa ja uravalmennuksessa sekä työpajalla. Monta erilaista nuorisotakuun toimenpidettä, mutta ei sellaista, joka oli auttanut pysyvästi työllistymään tai edes ajoittaiseen ns. oikeaan palkkaan.

N2: ”Minulla on tällä hetkellä menossa...mikä se on..työkkärissä se kuitenkin on...uravalintaohjaus. Se ei ole kurssi, vaan se on yksityiskäyntejä työkkärintekijällä. Se aina välillä antaa minulle sellaisia lappuja, että täyttää ne seuraavalle kerralle. Viimeksi oli sellainen kysymyksenä, että tulevaisuudenhaaveet. Mitä minun pitää tehdä, jotta saisin ne toteutettua ja kaikkia tämmöistä. En minä ossaa siihen vastata.”

Nuori (N2) kertoo olevan vaikea työllistyä hänen ammatissaan, jos ei ole ajokorttia. Hän on suorittanut auton asentajan perustutkinnon, mutta hän ei saa töitä, kun työnantajat edellyttävät ajokorttia. Hän on aloittanut autokoulun, mutta hänellä ei ole työttömänä varaa maksaa sitä loppuun. Hän pyytänyt sosiaalitoimistoa auttamaan ajokortin loppuun maksamisessa, jotta hän voisi työllistyä ammatissaan. Sosiaalitoimisto ei ole myöntänyt hänelle harkinnanvaraista toimeentulotukea, jotta hän voisi maksaa puuttuvan 500€ ajokortista. Nuori on kuitenkin juuri nyt löytänyt keinon rahoittaa loppuun ajokortin, kun seurakunta on luvannut auttaa häntä siinä. Nuori on tällä hetkellä toiveikas oman työllistymisensä suhteen. Samainen nuori kertoo, että hänelle on ollut hyötyä uravalmenuksesta, jossa hän oppi tekemään työhakemuksen. Lisäksi hän kertoo, että kuntouttava työtoiminta auto- ja metallipajalla oli hyödyllinen, sillä se tuki hänen ammattitaidon ylläpitämistä. Muista toimenpiteistä hän ei kiitosta anna. Turhana hän piti muun muassa joitakin työpajatoimintoja.

Osa tutkimukseen osallistuneista nuorista oli erittäin viranomaisvastainen. Nuorisotakuun toimenpiteet eivät ole kaikkien arvostamia. Osaksi se voi joutua siitä, ettei asiasta ole riittävästi tietoa ja ymmärrystä tai yhteiskunnallisia lainalaisuuksia on muutenkin vaikea hyväksyä. Samalla voitaneen kuitenkin todeta, että osalla haastateltavista nuorten ikä huomioiden, on vielä meneillään aikuistumisprosessi ja nuoruus ja ”angsti” ilmenee oman kokemuksen kuvaamisessa.

N1: ”En ole ikinä kuullut, että ikikuuna päivänä yksikään ihminen olisi saanut työkkärin kautta töitä! Kaiken maailman kuntouttavaa ja aktivointia, sitä sun tätä haistapaskahommia, orjahommaa kyllä löytyy, mutta kun pitäisi oikeasti alkaa tehdä jottain, niin...”

Useammalla nuorella, jotka olivat kuntouttavassa toiminnassa, oli kesken hoitosuhde terveydentilaansa liittyen. He kokivat tulevaisuutensa hieman epävarmana, mutta olivat kuitenkin optimistisia omaan tilanteeseensa. He kokivat olevansa jotenkin kesken ja heillä oli mielestään matkaa taivallettavana perusarkeen. Tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat kokeneet kovia ja heidän taustansa olivat varsin rajuja. Osalla heistä oli takana perheen laiminlyöntiä, seksuaalista hyväksikäyttöä, lastensuojelun toimenpiteitä, päihderiippuvaisuutta ja päihteiden väärinkäyttöä.

Ne nuoret, jotka olivat kuntouttavassa työtoiminnassa, olivat pääasiassa tyytyväisiä tilanteeseensa ja osa heistä oli myös asettanut itselleen pienimuotoisia tavoitteita. Yhden nuoren tavoite oli saada työkokeilupaiikka kunnan ulkopuolelta, jotta hän voisi kokeilla pystyikö hän toimimaan avoimilla työmarkkinoilla. Kyseinen nuori koki kuntouttavan työtoiminnan hyvänä, sillä se tukee epävarmassa tilanteessa olevaa, elämänhallintaa opettelevaa ja itsenäistyvää nuorta. Nyt hän toivoi pystyvänsä kokeilla siipiään muulla tavoin. Toinen kuntouttavassa työtoiminnassa mukana oleva nuori odotti koulupaikan vahvistumista ja opintojen aloittamista mahdollisesti jo vuoden vaihteen jälkeen. Myös nuori, joka ei ollut tällä hetkellä missään toimenpiteissä toivoi opiskelupaikan varmentuvan alku vuodesta. Tämä kyseinen nuori oli ollut kaikkein vähiten nuorisotakuuseen liittyvissä palveluissa. Hän oli myös asiasta harmistunut, sillä hän oli kuullut esimerkiksi nuorten työpajatoiminnasta ollessaan urasuunnittelu kurssilla. Osin tämä nuori myöntää, että hän itsekin on tilanteesta vastuussa, koska on valehdellut TE-toimistossa omasta tilanteestaan.

Kolmella nuorella oli hivenen epävarmempi tilanne. Yhdellä oli juuri työt loppumassa ja hän hivenen pelkäsi tulevaa työttömyysjaksoaan. Yksi nuorista odotti terveyteensä liittyvää merkittävää diagnoosia, joka tulisi vaikuttamaan hänen opintojensa jatkumiseen. Yhden nuoren tilanne oli haasteellinen johtuen hänen parisuhteesta.

Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat pääasialisesti tyytyväisiä tämän hetkiseen tilanteeseensa, vaikka jokaisella oli myös samaan aikaan haasteita ja jopa pelkoakin aiheuttavia asioita edessä. He vertasivat asioita menneeseen ja sen vuoksi totesivat asioiden olevan juuri nyt paremmin, kuin pitkään aikaan. Tämä kertoo tutkimustuloksena sitä, että nuori pitää huomioida ja hänelle tulee antaa sitä apua ja ohjausta, mitä hän kussakin elämäntilanteessa tarvitsee. Nuori pitää löytää, että häntä voidaan auttaa.

5.1.1 Asiointi viranomaisten kanssa

Opinnäytetyöni yhtenä tuloksena nousi esille vaikeus asioida viranomaisten kanssa. Nuoret kokivat isona kynnyksenä mennä asioimaan eri viranomaisten luo, sillä heillä ei ollut yhteistä kieltä, jota nuoret ymmärtävät. Osa nuorista joutui käyttämään etsivän nuorisotyön apua asioidessaan viranomaisten luona. Erityisesti nuoret kokivat lomakkeiden täyttämisen vaikeaksi ja oikein liitteiden liittämisen oikeisiin papereihin.

N10: ” Siellä on sitten niin vaan paljon kysymyksiä, etten mie yksinkertaisesti niitä tajua. Sitten on pakko mennä sinne luukulle. Aina pitää ottaa joku liite mukaan ja sieltä tulee viestejä, että nyt puuttuu se ja nyt puuttuu sitä...”

N7: ”Mä sanoinkin heti nuorisotyöntekijälle, että sinä kyllä lähet matkaan., että mie en Kelalle yksin mene, että minulla menee niitten ihmisten kanssa hermot. Se on se ammattikieli semmosta, ettei sitä tällöinen normaali tallaja etes ymmärrä.”

Sitran laatimassa selvityksessä (Gretschel & Junttila-Vitikka 2014, 36) kävi ilmi, että TE-toimiston byrokratia ja kapulakieli vaikeuttavat nuorten kohtaamista. Tähän vaikuttaa paljon virkailijan persoonallisuus. Osa virkailijoista ovat löytäneet nuoren ”paperisotkun” takaa. Viranomaisten pitää puhua nuorten kanssa samaa kieltä. Heidän pitää tietää nuorten maailmasta ja huomata nuoren elämäntilanteen kokonaisuus. Sitran selvityksessä haastatellut nuoret eivät kokeet saaneensa hyvää palvelua TE-toimistosta.

Mukaiillen Laura Ylirukkaa (2005, 135) työntekijän toimintaa ohjaavat organisaatioiden toimintakulttuuri, vakiintuneet toimintakäytännöt, lainsäädäntö, taloudelliset resurssit ja muut yhteiskunnalliset toimijat. Työntekijän ja asiakkaan väliseen kohtaamiseen muutokseen johtaa vain vuorovaikutus, joka on dialogista ja moniäänistä. Asiakas nähdään omaavan samanlaiset oikeudet osallistua keskusteluun työntekijän kanssa. Dialogia edellyttää työntekijän luopuvan kaikkietävän roolistaan. Asiakas ei ole työn kohde, vaan kanssakulkija tässä prosessissa.

Yhtenevää tutkimuksessa oli, että nuoret kokivat asioinnin viranomaisten kanssa ongelmalliseksi. He pelkäsivät jo etukäteen eri virastoissa asiointia. Heille viraston oven aukaiseminen on suuri ponnistelu ja sitä vältetään viimeisimpään asti. Ajatus, että joutuu asioimaan virastoissa voi lamauttaa nuoren toimintakyvyn ja asiat jäävät hoitamatta. Tämä tulee esiin myös ainoan työssä olevan nuoren kertomuksesta. Hän kertoo, ettei ole saanut liittyttyä ammattiliittoon, kun sen on niin työlästä ja ajatus siitä on niin viranomaismainen. Hän kertoo ja tiedostaa, että nyt jäädessään työttömäksi, olisi siitä kuitenkin ollut suuri apu ja jälkeinpäin hän sitä harmittelee. Nuori kertoo, että hän jo kauhulla ajattelee sitä ”viranomaisrumbaa”, joka alkaa työttömäksi jäädessä.

N10: ”Pittää taas ruveta tappelemaan kaikkien virastojen kans, että sais jotaki tukia. Nyt sitten alkaa se hirviä SHOW taas..”

Haastattelujen aineistosta on huomioitavaa myös eri paikkakuntien viranomaisten erilaiset toimintatavat, vaikka heitä ohjaa samana lainsäädäntö. Haastateltavat kuvasivat oman kokemusten kautta, miten asioiden hoitaminen muuttui, kun he vaihtoivat paikkakuntaa. Monilla haastateltavista oli takanaan useita eri muuttoja paikkakuntien kesken. Mieleeni nousee huoli siitä, ettei nuoria kohdella tasavertaisesti eri paikkakunnilla ja kaikki nuoret eivät saa laadukasta palvelua. Onko kyseessä osaamattomuus kohdata nuoria, valtion ja kuntien heikot taloudelliset tilanteet ja muut resurssit vai yleinen ammattitaidottomuus? Haastateltavat nuoret kertoivat ikäviä esimerkkejä omasta kohtaamisestaan viranomaisten kanssa. Osalla heistä oli kokemus, jossa viranomaistahot olivat toimineet itsevaltiaan tavoin, sekä heidän selän takana tehneet heille kielteisiä päätöksiä kuulematta heitä.

N1: ”Minun tukea alennettiin heti kättelyssä. Asiasta ei varotettu etukäteen. Reilu ja ... sosiaalitoimisto ei mahdu samaan lauseeseen...Siellä ei päde tämä 7 vrk, vaan on joututtu kynsiäkin syömään, kun raha ei oo tullu, aikaa menee parikin viikkoa. Heitä ei koske minkään valtakunnan lait....aivan haista paska hommaa...”

Osa haastateltavista kuvasi tapaamisiaan sosiaalitoimistossa varsin voimakkain sanoin. He eivät olleet tulleet kuulluksi ja omasta mielestään he olivat joutuneet varsin mieli-
valtaisen toiminnan uhreiksi. Haluan nostaa kuitenkin myös esille, että haastateltavilla on myös hyviä kokemuksia eri viranomaisten kanssa tehdystä työstä. Paikkakunnittain näytti olevan suuriakin eroja työntekijöiden kohtaamisen taidoissa. Kaiken kaikkiaan nämä nuoret ovat kohdanneet kymmenittäin eri viranomaisia.

N5: ”Menin sitten sosiaalitoimiston ja siellä kysyttiin, miksi en ole aikaisemmin sitä hakenut (toimeentulotuki)? Sen jälkeen alois saada sitä ja soksussa ihmeteltiin, että miten te olette oikeasti pärjänneet ja tottakai teillä on siihen oikeus...”

N4: ”Mulla oli ihan älyttömän kiva sosiaalityöntekijä! Se nainen, joka hoiti minun asioita. Kävin joka kuukausi. Kun itse olin asiakkaana, niin se ei ollut yhtään sellaista,

kun olin saanut käsityksen. Joskus kun oli sijainen, niin hänkin oli nuori ja hirmun kiva. Ei ollut kammottava eikä pelottava.”

N3: ”Työkkärissä oli mukava nainen ja se hoiti minun asioita. Soitin sille, kun olin saanut uuden työpaikan ja se antoi kehuja ja iloitsi minun työpaikasta...kehui oma-aloitteiseksi, kun soitan ja ilmoitan.”

N8: ”Narkomaani osaa hyvin selittää asioita viranomaiselle, jälkeinpäin huvittaakin, kun ne usko niitä.”

Kaikilla on ollut asiakassuhteita kunnan ja valtion viranomaisiin. He ovat saaneet virastoissa erilaista palvelua. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) edellyttää asiakaslähtöisyyttä kohtaamisessa ja asiakkaan oikeutta saada hyvää palvelua ja kohtelua.

Haastateltavien mielipiteet vaihtelivat kysyttäessä heiltä, millaista palvelua he ovat asiakaina saaneet. Ammattikouluttamaton nuori kertoi saaneensa päätöksen, jossa hänen katsottiin jo maksaneen niin paljon yhteiskunnalle, ettei hänelle myönnetty kuntoutusrahaa. Eräs nuori kuvasi omaa tilaansa välinputoajaksi ja riippakiveksi yhteiskunnalle. Palkkatuetussa työssä ollut haastateltava ei saanut jatkoa työsuhteeseensa, vaikka palkkatukea oli vielä käyttämättä vuoden verran. Tämän jälkeen hän joutui takaisin sosiaalitoimen ja Kelan tuen piiriin ja hän sai lähes saman rahan kotiin, kuin työssä ollessaan, mutta nyt kunta ei saanut hänen työpanostaan. Syyksi hänelle oli sanottu nuoren vapaaajalla tekemä video sosiaaliseen mediaan.

Osalla tutkimukseen osallistuneista nuorista oli kokemuksia työvoiman palvelukeskuksen (TYP) toiminnasta jossa TE-toimistojen, Kansaneläkelaitoksen ja kunnan edustajat ovat tavattavissa. Yleisesti ottaen haastateltavat ajattelivat positiivisesti verkostojen ja viranomaisten yhteistyöstä, mutta samalla heidän osallisuus tapaamisissa oli heikompaa. Yksi nuorista kertoi, että viranomaisten yhteistoiminta ei aina ollut sujuvaa. Hänen kohdallaan oli jouduttu TYP tapaamisessa soittamaan sosiaalitoimistoon ja perumaan siellä tehty päätös hänen toimeentulon alentamisesta. Lisäksi hän joutui toimittamaan

sosiaalitoimistoon lähes 20 paperitulostetta, jolla hän todensi aktiivisuuttaan työhaussa. Tässä tapauksessa viranomaiset eivät olleet toimineet yhdessä, eivätkä olleet tietoisia toistensa toimenpiteistä.

Vuoden 2015 alusta voimaan tullut lain työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta tarkoituksena on palvella myös nuoria työttömiä työnhakijoita entistä tehokkaammin. ”Työllistymistä edistävällä monialaisella yhteispalvelulla tarkoitetaan yhteistoimintamallia, jossa työ- ja elinkeinotoimisto, kunta ja Kansaneläkelaitos yhdessä arvioivat työttömien palvelutarpeet, suunnittelevat työttömien työllistymisen kannalta taroituksenmukaiset palvelukokonaisuudet sekä vastaavat työttömien työllistymisprosessin etenemisestä ja seurannasta siten kuin tässä laissa säädetään. Monialaisen yhteispalvelun tavoitteena on edistää työttömien työllistymistä tarjoamalla heille heidän palvelutarpeensa mukaisia julkisia työvoimapalveluja sekä sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluja”. Palvelun kohderyhmään kuuluvat muun muassa nuori, joka on täyttänyt 25 vuotta ja jonka työttömyys on jatkunut yhtäjaksoisesti 12 kuukautta tai nuori, joka on alle 25-vuotias ja jonka työttömyys on jatkunut yhtäjaksoisesti kuusi kuukautta. (HE 183/2014.)

Suurin osa tutkimukseen osallistuneista nuorista oli käyttänyt jossain elämänvaiheessa mielenterveyspalveluita tai nuorisopsykiatrian palveluita mielenterveysongelmien tai uupumuksen vuoksi. Myös päihdepalveluita oli käyttänyt kolme nuorta. Keskeinen kysymys on, miten oppilashuolto ja nuorten terveyspalvelut voivat kaventaa jo nuoruudessa alkavia sosioekonomisia terveyseroja, jotka myöhemmällä iällä heijastuvat muun muassa varhaisina eläkkeelle siirtymisinä. Myös kuntoutuksella voidaan merkittävästi ehkäistä mielenterveysongelmista kärsivien nuorten siirtymistä työkyvyttömyyseläkkeelle. (TEM 8/2012, 17.) Kukaan tutkimukseen osallistuvista nuorista ei mieltänyt itseään kokonaan työkyvyttömäksi, vaikka kertoivat tarvitsevansa edelleen kuntoutusta ennen opintoihin tai työelämään siirtymistä.

5.1.2 Etsivän nuorisotyön merkitys

Tutkimukseen osallistuvien nuorten näkemys etsivästä nuorisotyöstä heidän kohdallaan on ollut erityisen ratkaiseva. Etsivän nuorisotyön rooli heidän asioiden kuntoon laittamisessa ja elämänhallinnan vahvistamisessa on ollut merkityksellinen. Haastateltavat,

jotka olivat olleet etsivän työn asiakkaina, arvostivat etsivien apua muun muassa heille vaikeassa viranomaisten verkostoissa. Nuoret ovat pyytäneet usein etsiviä mukaan vi-rastoihin ja heidän apuaan erilaisten lomakkeiden täyttämässä. Etsivän nuorisotyön yhtenä lähtökohtana on, ihmisten kohtaaminen heitä arvostaen, on voimavaraistava, jonka viestinä on, että kohdattu ihminen kelpaa sellaisenaan. Hän on arvokas ja hänen mielipiteellä ja toiveilla on merkitystä. Etsivän työ ote ei ole holhoava tai kontrolloiva. Asiakasta pyritään tukemaan oman tahtonsa löytämisessä. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 96.)

Haastattelemistani nuorista tavoitin kahdeksan etsivän työntekijöiden kautta. Näiden nuorten asiakassuhteet etsiviin olivat hyvin erimittaiset. Kaikki etsivien kanssa työskennelleet nuoret mainitsivat ja korostivat etsivän nuorisotyön tekijöiden merkitystä heidän elämänsä raiteilleen panemisessa. Etsivät olivat tulleet nuorten tietoisuuteen, joko täysin yllättäen oven taakse koputtelemaan tai heidät oli ”löydetty” heidän omien kaverisuhteiden tai eri viranomaisyhteistyön avulla. Osa nuorista on tavannut etsivät työpajatoiminnan kautta. Kaksi nuorta oli ottanut itse suoraan yhteyttä etsiviin ja pyytännyt apua. Toinen jo 4-5 vuotta sitten isän neuvon mukaisesti ja toinen keväällä 2014. Paikkakunnan muutoksesta johtuen toinen nuori oli ”hukattu”, mutta löydetty uuden paikkakunnan etsivien toimesta. Nuorten ”hukkaamisesta” ollaan huolissaan myös laajemminkin viranomaisten verkostoissa. Yle Perämeri uutisoi asiasta marraskuussa 2014, jolloin sen nettiartikkelissa haastateltiin TE-toimiston ja etsivän nuorisotyön edustajia.

”Etsivä nuorisotyö toimittaa erityistä tukea tarvitsevia nuoria TE-toimistoon, mutta viranomaiset ”hukkaavat” nuoria uudelleen. Jos nuori jää esimerkiksi tulematta varatulle tapaamisajalle, ei asiasta mene tietoa etsivälle nuorisotyölle, vaikka laki jo sen sallisi-kin. Nuorten auttaminen kangertelee työvoimatoimiston eli TE-toimiston vanhojen menettelytapojen vuoksi. Pahimmillaan tämä on johtanut siihen, että etsivien jo kertaalleen löytämä nuori on pudonnut järjestelmän rattailta kuukausiksi.” (Rautiainen 2014.)

N7: ”Jani otti minuun yhteyttä, Otti minuun itse yhteyttä. Ja sitten ne tuli käymään mi-nun tykönä ja sitten ruvettiin järjestämään sitä kautta näitä asioita.”

N5: ”Kun en saanut sieltä työkkäristä kuitenkaan riittävästi tukea ja neuvoa, niin päätin itse ottaa yhteyttä etsiviin.”

N3: ”Etsivät tuli niin oikeaan aikaan ja ne vaan juttelivat minun kanssa. Ne sano, että pitää alkaa järjestämään minun asiat ja varasivat ajan työkkäriin. Siitä se lähti rullamaan... Aktivointisuunnitelma tehtiin silloin, kun menin sinne etsivien kanssa eka kertaa. Silloin kun etsivät nosti minut takaisin maan pinnalle, että täällä pitää tehdäkin jotaki...”

Etsivän työn tekijällä on vaativa tehtävä palvelujen kutomisessa nuorten ympärille. Etsivä vaatii, kun nuori ei osaa tai uskalla tavoittaa itselleen kuuluvia ja tarvittavia palveluja. etsivän työn lähtökohtana ei ole asiakkaiden muuttaminen tai heihin vaikuttaminen. Olennaista on kontaktin syntyminen etsivän ja nuoren välille ja siitä seuraava vuorovaikutus tuottaa aina jonkun vaikutuksen. Jokainen asiakkuus etsivälle on erityinen. Etsivän työn arvo rakentuu nuoren saaman avun kautta hänen omassa tilanteessa. Työssä pidetään aina nuoren mahdollisuutta valita. (Kaartinen-Koutaniemi 2012, 61, 94.)

Tutkimuksessa kävi ilmi, kuinka tärkeinä nuoret pitivät etsivien kohtaamista henkilökohtaisella tasolla. Tasolla, jossa ei ollut tuomitsijaa, eikä tarvinnut olla yhtään sen enempiä kuin todellisuudessa on. Tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, että näiden nuorten elämässä ei ole ollut riittävästi aikuisia, jotka olisivat olleet riittävän kiinnostuneita heistä, pysähtyneet heidän asioiden ympärille ja antaneet heille aikaa käsitellä omaa tilannettaan tuetusti. Etsivät ovat murtaneet viranomaisen perinteisen jäykähkön tavan työskennellä ja tavanneet nuoria heidän yhteisesti sopimissaan paikoissa yksin tai työparin kanssa.

Näiden nuorten tilanteessa ei yksistään yhden toimijatahon toiminta ole riittävää ja tuloksellista, vaan yhdessä tekeminen muiden viranomaistahojen kanssa mahdollistaa toivotun tuloksen syntymisen. Aino Arponen ym. (2004, 23) toteavat, että verkostojen välinen yhteistyö edellyttää keskinäisen riippuvuuden oivaltamista ja hyväksymistä. Parhaimmillaan verkosto on tasa-arvoisten toimijoiden muodostama kokonaisuus, jossa kukin täydentää toistensa osaamista ja tietoja vuorovaikutteisesti ja prosessimaisesti.

Rautiaisen (2014) kirjoittamassaan artikkelissa toimivan yhteistyön merkityksen tunnustaa myös TE-toimiston edustaja, joka myöntää, että työvoimaviranomaiset toimivat väärin, jos he eivät ilmoita erityisen tuen tarpeesta olevasta nuoresta etsiville. Syynä hän arvelee olevan hallintokulttuurin, joka suurelta osin edelleen tukeutuu salassapitomääräyksen noudattamiseen, vaikka nuorisolain muutoksella asetettiin viranomaisille velvollisuus kertoa eteenpäin, jos joku nuori on syrjäytymisuhan alla tai hän on vaarassa joutua hukkaan. Sen sijaan samassa artikkelissa etsivät antavat kiitosta yhteistyöstä alueen oppilaitosten kanssa.

Tutkimuksessa ilmeni myös, että nuoret eivät miellä olevansa nuorisotakuun toimenpiteissä, vaikka heillä olisikin asiakassuhde etsiviin. Haastateltavat nuoret korostivat etsivän nuorisotyön merkitystä heille ja kuitenkin ilmoittivat, etteivät tiedä mitään nuorisotakuusta. Näin voitaneen todeta, että myös etsivät ovat tärkeässä asemassa levittämässä nuorisotakuun sisältöä nuorten tietoisuuteen.

5.2 Nuorisotakuun ja palveluiden kehittäminen nuorten näkökulmasta

Nuorisotakuu sinällään terminä oli tutkimukseen osallistuneille nuorille vieras. Haastatteleistani nuorista vain muutama osasi kuvailla nuorisotakuun merkityksen tai sisällön. Haastattelun edetessä tulin huomaamaan, että kaikki nuoret olivat jossain vaiheessa olleet nuorisotakuun toimenpiteiden piirissä ja monet vielä useaan otteeseen ja parhaillaankin. Kukaan haastateltavista ei huomannut olevansa parhaillaan nuorisotakuun toimenpiteen piirissä. Tämä on varsin yllättävää, sillä monella oli kohtaamisia eri viranomaisten kanssa, jotka ovat sitoutuneet toimimaan nuoristoakuun puolesta. Nämä nuoret (8) olivat etsivän nuorisotyön ”löytämiä”, mutta kukaan haastateltavista ei mieltänyt etsivän nuorisotyön olevan osa nuorisotakuun toimenpiteen nuorisopalveluja.

Vaikka Sanssi-kortti oli ammattikoulutuksen saaneille miehille tuttu, niin he eivät tienneet sen kuuluvan nuorisotakuun toimenpiteisiin. Myös nuorten aikuisten osaamisohjelman ei tiedetty olevan osa nuorisotakuutta. Parhaillaan se kautta opiskeli kuitenkin yksi ja toinen odotti tietoa mahdollisesta koulutuspaikasta.

Miten nuoret halusivat kehittää nuorisotakuuta. On tietenkin selvää, että koska heillä ei ollut kovin laajaa käsitystä nuorisotakuusta, niin myös tuntemattoman kehittäminen on

vaikeaa. Nuori, joka ei ollut saanut haluamaansa palvelua TE-toimistossa kuvasi ajatuksia nuorisotakuun kehittämistä näin:

N1: ”Heittäisin helvettiin nämä ja tekisin jotain hyödyllistä. Jos vaikka jollain työpaikalla näpräät jotain, niin siitä ei kukaan hyödy.-en edes tiedä kuka siitä hyötyis. Pitäisi olla jotain enemmän hyödyllisiä kursseja, joissa ammattitaito lisääntyy, syvenee. Työkokeilutkin ovat parempia. Ensisijaisesti ihan oikean työpaikan –ei mikään pilipalityöpaikan löytyminen... Herrat Helsingin laman alla nyykii. Upotetaan rahaa kaikkeen tällaiseen. Ei ajatella, että työpaikan kautta ihmiset kantaisivat niitä veroäyryjä valtion kassaan, nyt niitä vaan menee...”

Haastateltavat eivät missään vaiheessa kiistäneet nuorisotakuun tarpeellisuutta, vaikka heidän tiedot siitä olivat hatarat. Nuoret toivat esille, että parantaakseen vuorovaikutusta virastokäynneillä, he toivoisivat sellaista keskustelua ja työntekijän läsnäoloa, jotta häneltä uskaltaisi kysyä epäselvissä asioissa. Erityisesti viranomaisten käyttämä kieli vaatii totutteleamista ja niiden ymmärtäminen toistoja. Viranomaiset eivät ole kohdelleet heitä huonosti, mutta virastoissa on jokin asia, joka saa monen nuoren painamaan paniikinappulaa. Lisäksi nuoret toivoivat selkeämpiä ohjeita heille, että mitä pitää missäkin tilanteessa tehdä, millä aikataululla ja millaisia papereita tulee toimittaa. Paperien toimittaminen ja lomakkeiden täyttäminen pitäisi tehdä yksinkertaisemmaksi ja selkokielellä, jotta nuori ei ole niiden edessä niin avuton. Tämän päivän nuorelle avun pyytäminen on vaikeaa. Heille tulee tunne, että he ovat tyhmiä ja mieluummin pitävät suunsa kiinni ja tekevät asiat vaikka sitten vaikeamman kautta ja pahimmassa tapauksessa jättävät tekemättä kokonaan.

N1: ”Työkkäri pitäisi saada tulosvastuulliseksi, niin sieltäkin saattaisi töitä löytymään.. Sitten ne aktivointihommat voisi muuttaa oikeiksi työpaikoiksi...Paljon aikaisemmin olisin toivonut jonkun ottavan kopin..”

N5: ”Jos nuorelle annettaisiin selkeät ohjeet, että NYT menet ammatinvalintapsykologille, käyt siellä vaikka kolme kertaa, voihan olla, että yksikin riittää... Heti kun nuori tulee työkkäriin tai nuorisotakuun piiriin, niin häntä pitää ohjata selvemmin ja ohjata niihin palveluihin.. uravalmennukseen ja etsiville ne vois ohjata suoraan. Itse olisin

kaivannut, että minun rinnalla olisi ollut joku, joka neuvoa ja ohjaa henkilökohtaisesti..”

N6: ”Työnantajat saisivat ottaa pikkusen rohkeammin töihin. Työhön ottamisen ei tarvitse olla peikko.”

N7: ” Enemmän pitäisi kuunnella nuorta ja ottaa hänen mielipiteet huomioon...sen mielipiettä pitäis tukea ja kysyttäis siltä, että mitä se haluais tehdä?”

N9: ”Kaikkista parashan olis, että keksittäin puoli miljoonaa uutta työpaikkaa, mutta jos niitä työpaikkoja ei ole olemassa, niin miten kuka sinua voi sinne etes ohjata...”

Tutkimukseen osallistuneista nuorista useammalla oli verkostomaisia palavereita, joissa he eivät osanneet kommunikoida ja omien sanojensa mukaan pääasiassa istuivat hiljaa. Kuitenkin nuoret kiittelivät, ettei tarvitse kaikkien viranomaisten luona käydä erikseen ja näin säästävät hivenen aikaa. Verkstopalavereita oli muun muassa hoidollisten asioiden ympärillä tai työllistymisen ja toimeentulon ympärillä. Kaikilla paikkakunnilla ei vielä vuoden 2014 aikana tällaista monialaista yhteispalvelua ollut, mutta lain mukaan ne tulee rakentaa kahden vuoden sisällä.

Haastateltavat myös toivoivat, että TE-toimiston järjestelmä palaisi siihen, että paikalla on tapaamassa ihminen. Kuitenkin suunnitelmat näyttävät olevan toisenlaiset ja asiakaspalvelumahdollisuudet vähenevät entisestään TE-toimistossa. Osalla haastateltavista ei ole ollut aina verkkopankkitunnuksia ja tämä on vaikeuttanut nuoren asiointia TE-toimistossa. He kertoivat, että mikäli ei ole verkkopankkitunnuksia, niin ”joutuu roikkumaan puhelimen kanssa”. Tällä he tarkoittivat, että TE-toimistossa on puhelin, jolla pitää asioida ja ohjeiden mukaan valita eri tilanteessa ja kohdissa numerovalikosta. Tässä on selkeä kehittämistehtävä TE-palveluissa, jotta asiointi työttömille olisi arvokkaampaa. On muistettava, että nuorten ja muidenkin ikäryhmien elämäntilanteet ovat erilaisia ja sen ei pitäisi eristää heitä entisestään yhteiskunnan palveluista. Lisäksi alle 18-vuotiaat eivät voi edes saada pankkitunnuksia.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Sukelsin tutkimuksessani pintaa syvemmälle. Palasin sen työn äärelle, jolla työurani aloitin, vasta valmistuneena, 27 vuotta sitten, erityisnuorisotyöntekijänä. Tämä tuntui hyvältä ja huomasin, että edelleen sisälläni sykkii nuorisotyöntekijän sydän, vaikka viimeiset vuodet olenkin ollut pääasiassa hallinnollisessa työssä. Nykyisessä työssäni nuorisoalan oppilaitoksessa olen seurannut nuorten elämää, nuorten elinolojen kehittymistä sekä nuorisotyöhön kohdistuvia yhteiskunnallisia paineita ja rakenteellisia muutoksia. Nuorten syrjäytyminen ja pahoinvointi ovat olleet nähtävillä jo pitkään ja valitettava polarisoituminen on edennyt nuorten keskuudessa. Usein kuulee sanottavan, että nuoret sitä ja nuoret tätä. Keskustelussa yleistämme nuoret homogeeniseksi ryhmäksi ja unohdamme, että nuoriso koostuu yksilöistä ja heillä jokaisella on oma tarinansa ja mahdollisuutensa.

Meidän tulee muistaa, että meillä on myös nuorten joukko, joka toimii yhteiskunnallisten normien puitteissa, on eteenpäin menevä, tavoitteellinen ja osa heistä on myös aktiivista yhteiskunnan toimijoita. Nämäkin nuoret tarvitsevat erilaisia yhteiskunnan tukipalveluita, kannustusta ja rohkaisua, mutta näistä nuorista meidän ei tarvitse olla samalla tavalla huolestuneita, kuin heistä, jotka tarvitsevat nuorisotakuun toimenpiteitä laajemmin ja useammin. Suomen hallituksen kärkihankkeena tunnetun nuorisotakuun tuleminen oli toivottu toimenpidekokonaisuus, mutta ihan kaikilta osin se ei ole lunastanut sille asetettuja odotuksia. Nuorisotakuussa on paljon hyvää ja toimivaa, mutta ainakin yhtä paljon kehitettävää. Tärkeintä nuorisotakuussa mielestäni on, että poliittisen agendan keskiöön nostettiin nuoret, nuorten elinolot ja nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen, joiden puolesta koko Suomi on valmis taistelemaan. Huomionarvoisena asiana kannattaa kuitenkin muistaa, kuten Myrskylä (2012) kirjoitti, että nuorten syrjäytyminen on lisääntynyt viime vuosina vain vähän ja syrjäytyneiden nuorten määrä on pysynyt suhteellisen tasaisena.

Omassa opinnäytetyössäni halusin kuulla nuoria, jotka ovat nuorisotakuun piirissä. Tutkimukseeni osallistuneet kymmenen nuorta olivat kaikki Kemi-Tornio alueelta ja alle 30-vuotiaita. Suurimman osan tutkimukseen osallistuneista nuorista tavoitin alueen etsivän nuorisotyön avulla. Tämä vuoksi kohderyhmä on omalta osaltaan hieman rajau-

tunut, sillä usein etsivien asiakkaana ovat juuri ne nuoret, jotka tarvitsevat keskimääräistä enemmän aikuisten ja yhteiskunnan tukea arjessa selviämiseensä. Tutkimuksen nuoret olivat lähes kaikki toimenpiteissä, jonka nuorisotakuu oli heille mahdollistanut, mutta heidän sitä tietämättä. Näiden nuorten elämäntilanteet olivat erilaiset, mutta kuitenkin niistä löytyi monta yhteistä nimittäjää. Tutkimukseni tarkastelee nuorten elämäntulkua ennen nuorisotakuun piiriin hakeutumista, nuorten omaa kokemusta nuorisotakuun toteutumisesta sekä nuorten ajatuksia nuorisotakuun kehittämisestä.

Nuorisotyöttömyyden hallinta ja ehkäisy ovat olleet nuorisotakuun keskeisiä lähtökoh-
tia nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen rinnalla. Huoli nuorisotyöttömyyden kasvusta
on suuri, sillä se automaattisesti vaikeuttaa nuorten siirtymistä työelämään ammatillisen
koulutuksen jälkeen. Yhtenä keinona nuorten työllistymiseen tulee nähdä Sanssi-kortin
mahdollisuus, mutta siihen saatavaa palkkatukea tulee korottaa, jotta työnantaja palkkaa
vastavalmistuneen nuoren pitkäaikaistyöttömän sijaan. Nuorisotyöttömyys ja ammatil-
lisen koulutuksen puuttuminen ovat suuri ja vakava uhka nuorten syrjäytymiselle. Nuor-
ten yhteiskunnallista aktivointia on tietoisesti tuettu monin eri tavoin, mutta senkään
avulla ei ole voitu edistää nuorten sijoittumista työelämään. Uutiset kertovat syrjäyty-
neistä nuorista, ammattikouluttamattomista nuorista, huumeisiin retkahtaneista nu-
orista, rikoksiin syyllistyneistä nuorista, sosiaaliturvan avulla elävistä nuorista. Jotain on
tehtävä. Nuorille on taattava työtä, jotta ote yhteiskuntaan ja arkeen säilyy, jonka avulla
oman elämän sankaruus löytyy. Yhteiskunnallinen tilanne on taloudellisesti vaikea ja
entisestään se on vaikeutunut nimenomaan nuorten kohdalla.

Tutkimuksessani selvisi, kuinka tärkeänä nuoret kokevat etsivän nuorisotyön merkityk-
sen heidän asioiden järjestykseen laittamisessa. Heille oli tärkeää, että he olivat löytä-
neet aikuisen, joka antaa aikaa, ohjaa ja neuvoo heitä tarvittaessa ihan kädestäkin pitäen.
Tämä luotettavan aikuisen löytymisen merkitys nuoren elämään onkin yksi ratkaiseva
tutkimuksen johtopäätös. Tutkimukseen osallistuneilla nuorilla on ollut rikkinäinen lap-
saus ja haasteellinen nuoruus. Heillä on ollut useita paikkakunnan muutoksia, vanhem-
pien eroja ja heidän elämästä puuttui perheen ja ystävien tuoma turvallisuus. Turvalli-
suus oli järkkynyt muun muassa kiusatuksi tulemisen vuoksi, perheen sisäisten riitojen
ja päihde- ja mielenterveysongelmien vuoksi. Nämä asiat olivat myös olleet syynä nuor-
ten traumatisoitumiseen, jota edelleen hoidetaan erilaisten palvelujen ja kuntouttavan

työtoiminnan avulla. Näiden nuorten syrjäytymiskiirteen uhka oli alkanut jo lapsuudesta. Näiden nuorten valmiudet hallita arkeaan olivat puutteelliset, joka myös näkyi heidän lukuisissa koulutuksen keskeyttämisissä. Ei voida sanoa, etteikö näille nuorille annettu mahdollisuuksia koulutuksen aloittamiseen, mutta keskeyttämisen valtava määrä viittaa kuitenkin oppilaitosten ja yhteiskunnan riittämättömään tukeen. Nämä asiat ja etsivän nuorisotyön omalaatuinen ja nuorta arvostava työote on tehnyt etsivän nuorisotyön roolin heidän elämässä erityisen merkittäväksi. Tutkimukseni mukaan nuori ei osaa tai jaksaa hakea itselleen apua, joten nuorten parissa toimivien ammattilaisten määrää on myös lisättävä. Tätä tulkina olemista ja rinnalla kulkemista ovat erittäin onnistuneesti hoitaneet etsivän nuorisotyön tekijät, jotka ovat jalkautuneet nuorten pariin. Myös työpajatoiminta on tutkimukseni mukaan edistänyt nuorten sosiaalista vahvistamista ja kiinnittymistä yhteiskuntaan matalan kynnyksen toimijana. Samanlaisia tuloksia on luettavissa myös Kuntoutussäätiön (2014) tekemästä tutkimuksesta, jossa kiiteltiin etsivää nuorisotyötä ja työpajatoimintaa sekä todettiin tarvittavan enemmän matalan kynnyksen palveluita ja resursseja kohtaamiseen.

Lapsuudessa koetut vaikeudet jättävät jälkensä nuoriin aikuisiin. He kantavat lapsuudessa ja nuoruudessa syntyneitä henkisiä arpia läpi elämänsä, jonka vuoksi nuorille tarjolla olevat palvelut tulisi saattaa ajan tasalle ja niiden saatavuutta tulee parantaa. Varhainen puuttuminen, lapsiperheiden tukeminen ja kotiavun tarjoaminen ovat mielestäni sellaisia keinoja, joilla vähennetään jatkossa yhteiskunnan kustannuksia. Tämä palveluverkoston yhteistyö ei saa katketa silloinkaan, kun perhe tai nuori vaihtaa paikkakuntaa, vaan viranomaisia tulee entisestään enemmän velvoittaa yhteistyöhön kuntarajojen yli. Tutkimuksessani kävi ilmi, että nuoret olivat muuttaneet useita kertoja elämässään ja heidän vaikeudet lisääntyivät usein näiden nivelvaiheiden aikana. Erityisesti nämä asiat nousivat esille lastensuojelutaustan omaavien ja opintojen keskeyttäjäien joukossa. Johtopäätöksenä voitaneen todeta, että verkostoituminen ei ehkä olekaan niin yleistä, mitä luullaan. Toivonkin, että eri viranomaistahot ottavat asian vakavasti ja lähestyvät asiakkaan ja nuoren edun nimissä toisiaan ja välittävät sen tiedon ja huolen, kun kulloinkin on tarpeen. Näin koulupudokkaiden määrää voidaan vähentää yhteistuumin.

Tutkimukseen osallistuneet nuoret pitivät tärkeänä, että heille mahdollistetaan heidän voimavarojen mukaiset toiminnot ja, että he saavat kokeilla omia rajojaan ja jaksamis-

taan tuetusti. Nuorisotakuu antaa tähän hyvän mahdollisuuden. Toimenpiteissä on runsaasti erilaisia palveluja, joita nuorille voidaan tarjota. Kuitenkaan tämä ei tapahdu aivan toivotulla tavalla. Tutkimukseen osallistuneilla on ollut useita eri kontakteja viranomaisiin, mutta heille ei ole tarjottu vaihtoehtoisia toimenpiteitä nuorisotakuun antamissa aikataulussa. Heille ei ole esitelty riittävästi nuorisotakuun mahdollisuuksia ja itse nuorisotakuu on jäänyt nuorille täysin mysteeriksi. He eivät tieneet mitä sen tarkoittaa tai mikä sen sisältö on.

Nuoret eivät osaa vaatia palveluja, jos he eivät ole niistä edes tietoisia. Erityisen vaikeaa tämä on niille nuorille, jotka ovat jo entuudestaan syrjäytymisvaarassa olevia ja joiden auttamiseksi nuorisotakuu on rakennettu. Tutkimukseen osallistuneet nuoret olisivat mielellään ottaneet nuorisotakuun mahdollistamia palveluja vastaan jo aikaisemmin ja monipuolisemmin. Tietoisuus nuorisotakuusta oli tutkimukseen osallistuvien nuorten keskuudessa heikkoa. Tämä yllätti minut tutkijana, sillä mielestäni nuorisotakuun lanseeraamisen aikana kampanjointi oli vaikuttavaa ja asiaa esiteltiin useiden medioiden välityksellä.

Tiedotusta pitää tarkastella kohderyhmän näkökulmasta, joka palveluja eniten tarvitsee. Tämä tukea tarvitseva nuori ei ole sosiaalisen median suurkuluttaja, eikä hän lue sanomalehtiä tai seuraa muutoinkaan valtakunnallista uutisointia. Tämä nuori tulee tavoittaa muita kanavia pitkin, jolloin suureen rooliin nousee viranomaisverkostot, jotka työskentelevät heidän kanssa. Nuorisotakuusta tiedottaminen on yhteinen velvollisuus työskenteleekö sitten oppilaitoksen ja nuorisotyön puolella tai sosiaali- ja terveystieteissä. Erityisesti näen, että TE-palvelut ja Kansaneläkelaitos ovat keskeisessä asemassa nuorisotakuun tiedottamisessa, sillä juuri heidän asiakkaita ovat nuorisotakuun piirissä olevat nuoret. Nämä kyseiset yhteiskunnan palveluverkoston keskeiset toimijat eivät tiedota edes heidän www-sivustolla nuorisotakuusta, vaan esittelevät palveluita, joita he nuorille tarjoavat. Ymmärrys nuorisotakuusta syntyisi nuorille paremmin, jos heidän palvelut olisivat linkitettyinä näkyvämmiin nuorisotakuuseen.

Tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat laajan viranomaisverkoston toimenpiteissä. Kuitenkaan viranomaiset eivät olleet saaneet nuorten luottamusta, vaan heidän toimintaansa kritisoitiin varsin voimakkein sanoin. Nuorten asioiminen virastoissa on usealle

nuorelle iso kynnyks, joten sitä tuliksikin entisestään kehittää. Nuorten negatiivinen suhtautuminen auktoriteetteihin ja yhteiskunnan järjestelmiin tuli tutkimuksessa esille uhmakkuutena, äkkipikaisuutena, musta-valkoisina mielipiteinä ja sanallisina argumentaatioina. Nuoret olivat kuin hiomattomia timantteja, joita tulee käsitellä varoen. Nuoret ilmaisivat tunteitaan ja kohtaamisiaan viranomaisten kanssa seuraavasti: ”minua ei pomoteta”, ”en pyydä anteeksi”, ”Jos aletaan vaatiin, niin pitäköön tunkkinsa”, Jos minua aliarvioidaan, niin heitän pois”. Tämä osoittaa, että nuorten kohtaamisessa vaaditaan hienotunteisuutta, maalaisjärkeä ja aitoutta. Kohtaan omassa työssäni säännöllisesti nuoria, jotka ovat nuoresta iästään huolimatta kokeneet jo ihmiselämän verran. Nuoret joutuvat aivan liian varhain erilaisten kokemusten ”uhriksi” ja nämä jättävät heihin lähtemättömät jäljet. Valitettavasti epäilen, että nämä nuoret eivät tulevaisuudessa tule väheneeseen. Tämän päivän nuori ei ole suojattu yhteiskunnan raadollisuudelta ja joiden nuorten kohtalona on yrittää vain selvitä hengissä. Tämän ymmärtämistä viranomaisten tulisi opetella entisestään. Nuorten kohtaaminen ei ole rutiinitoimenpide ja siihen tulee saada lisää koulutusta ja ammatillista valmiutta. Kommunikaatioita helpottaisi, jos viranomaiset löytäisivät sellaisen selkokielen, joka ulottuisi myös haasteellisiin lomakkeisiin, jonka nuoret ymmärtäisivät. Toimiessaan nuoren kanssa viranomaisten tulee huomioida nuoren tilanteen kokonaisvaltaisesti, jotta luokuttamiselta vältyttäisiin. Tähän ja moneen muuhunkin tutkimuksessa esiin nousseeseen tarpeeseen on tulossa suotuisaa kehitystä, kun uudet lait laki työllistymistä edistävistä monialaisesta yhteispalvelusta ja uusi sosiaalihuoltolaki otetaan käyttöön. Näiden lakien tehtävänä on muun muassa parantaa nuorille tarjottuja palveluita ja edistää viranomaisten yhteistyöstä.

Erityisesti toivon, että TE-toimistossa kiinnitetään huomiota ensimmäiseen kertaan nuorta kohdatessa. Sillä tulee olemaan jatkossakin merkittävä vaikutus miten nuori jatkossa asioitaan hoitaa. Riittävä ohjeistus, neuvonta ja opastus tulee antaa kiireettömästi. Missään tapauksessa ei pidä luulla, että nuorisotakuun mahdollisuudet ja sisältö olisivat nuorelle entuudestaan tuttuja. Nuorelle tulee esimerkiksi opastaa miten TE-palvelujen työpaikkavahti toimii ja miten nuori saa netti CV:n tehtyä. Kaikilla näillä nuorta tukevilla ohjeilla ja neuvonnalla lisätään myös nuorten halua kiinnittyä yhteiskuntaan ja edistetään nuoren omaa toimijuutta. Yhtä tärkeänä koen, että myös oppilaitoksia veloitetaan entistä vahvemmin tiedottamaan opiskelijoita nuoristakuusta ja sen luomista mahdollisuuksista sekä velvoitteista nuoria kohtaan. Oppilaitoksilla on merkittävä

asema nuorisotakuun toteuttajina ja tiedon välittäjinä. Lisäksi jokaisessa oppilaitoksessa tulisi valmentaa nuoria työnhakuun.

Opinnäytetyöprosessini oli hyvin opettavainen ja ajoittain myös haasteellinen. Tutkiesani aineistoa ja tutustuessani olemassa olevaan tietoon sain merkittävästi uutta ja ajantasaista tietoa. Tätä tietoa voin jatkossa hyödyntää omassa työssäni koulutusjohtajana ja opettajana. Entisenä nuorisotyöntekijänä ja ohjaamisen ammattilaisena havahtuin huomaamaan, ettei nuorten kohtaaminen ole kaikkien nuorten parissa työskentelevien vahvuus. Asiakkuudet ovat erilaisia riippuen asiakkaan iästä, koulutustaustasta, henkilökohtaisista tavoitteista ja erityisesti asiakkaan omista voimavaroista. Jotta päästäisiin henkilökohtaisempaan asiakaspalveluun sen vaikeimman asiakasryhmän ja syrjäytyneiden ”kovan ytimen” kanssa on osaamista ammattilaisten keskuudessa lisättävä. Viranomaisten ja nuorille palveluja tarjoavien keskuudessa tulisi suorittaa kysely, jolla selvitetään millaista täydennyskoulutusta he nuorten kanssa työskentelyyn tarvitsevat. Kyselyn toisena kohderyhmänä tulisi olla nuoret, joiden avulla voitaisiin selvittää mikä lomakkeissa ja virastoissa asioinnissa on erityisen vaikeaa. Osallistamalla nuoret kehittämään palveluja voitaisiin saada konkreettista tietoa siitä, miten he toivoisivat opastuksen ja neuvonnan tapahtuvan. Kuuntelemalla aidosti on näihin haasteisiin varmasti löydettävissä toimiva ratkaisu. Uskon, että yhdessä kehittäminen tuottaa tuloksia ja osallisuudella saadaan pysyvämpiä vaikutuksia yhteistoimintaan. Nuorisotakuu on hyvä asia ja sen kehittämiseen tulee ja kannattaa panostaa. Mitään järjestelmää tai toimintamallia ei rakenneta hetkessä, vaan jatkuva arviointi ja kehitys ovat avainasemassa yhteisen päämäärän saavuttamisessa. Antakaamme siis nuorisotakuullekin oma aikansa mukautua ja kehittyä muuttuvassa yhteiskunnassa toimivaksi järjestelmäksi.

LÄHTEET

Alasuutari, Pentti 1993. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Arponen, Aino & Kihlman, Eila & Välimäki, Sari 2004. Matkalla moniammatillisuudesta moniasiantuntijuuteen. Teoksessa Anttila, Markku & Rousu, Sirkka (toim.) Haravalla kootut. Moniasiantuntijuus. Strateginen kumppanuus. Seudullinen kumppanuus. Kerava: Savion kirjapaino Oy. 17 - 46.

EU:n valkoinen kirja 2001. "EU:n nuorisopolitiikan uudet tuulet" 681/2001. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI>. Luettu 7.12.2014.

Ervamaa, Suvi 2014. Kohti onnistunutta nuorisotakuuta? Nuorten ammattilaisten näkemyksiä nuorisotakuun toteutuksesta ja kehittämisestä. Helsinki: Särekarin Kirjapaino Oy.

Eräranta, Kirsi & Autio, Minna 2008. Johdanto: Polarisaatio käsitteenä ja empiirisesti koeteltuna tutkimusteeseinä. Teoksessa Autio, Minna & Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.) Polarisoituva nuoruus. Helsinki: Hakapaino Oy. 8 – 16.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Gretschel, Anu & Junttila-Vitikka, Pirjo 2014. Kokemuksia nuorten Suunta-ohjauksesta verkossa ”Yläfemmasulle, kun autoit eteenpäin! Tässähän ihan tuntee itsensä kuin toiseksi ihmiseksi”. Sitran selvityksiä 76. Helsinki: Sitra.

HE 183/2014. Hallituksen esitys: Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta. www-dokumentti. <http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/PDF>. Luettu 4.1.2015

Herranen, Jatta & Harinen, Päivi 2007. Oikein valinnot jätetään rauhaan. Osallisuus, kulttuuri ja kontrolli. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Hakapaino Oy. 88 – 102.

Häggman, Erik 2011. Varsinais-Suomen ELY-keskuksen raportti työpajatoiminnasta ja etsivästä nuorisotyöstä. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Häggman, Erik 2014. Etsivä nuorisotyön tilastoraportti 2013. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Herkama, Sanna 2013. Koulukiusaaminen: Loukkaavat vuorovaikutusprosessit oppilaiden vertaissuhteissa. Puheviestinnän vuosikirja 2013. 29 – 34. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42971/Prologi2013-herkama-koulukiusaaminen.pdf>. Päivitetty 2013. Luettu 7.12.2014.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1993. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja historia. Helsinki: Yliopistopaino.

Hyvönen, Ulla & Valtonen Mikko 2014. Nuorisotakuu – ehjä kokonaisuus vai kasa toimenpiteitä? Teoksessa Gretschel, Anu & Paakkunainen, Kari & Souto Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.) Nuorisotakuun arki ja politiikka. Helsinki: Unigrafia. 37 – 39.

Jylhä, Anna 2007. Koulutuspolulta poikkeavat – nuorten syrjäytyminen työpajakouluttajan näkökulmasta. Teoksessa Kadonneet ja pudonneet – syrjäytymisen sietämätön raskaus. Helsinki: Tuokinprint Oy. 31 – 32.

Kaartinen-Koutaniemi, Jaakko. 2012. Etsivässä työssä, kauan sä aioit olla siinä. Porvoo: Bookwell Oy.

Kauko, Outi 2014. Lasten yksinäisyys vanhempien erotessa – näkökulmana lasten kuvaama kuulumattomuus ja siitä selviytyminen. Nuorisotutkimus 1/2014 32. vuosikerta. Helsinki: Unigrafia. 3 – 17.

Kiilakoski, Tomi 2014. Kahdenlaisia ja kolmenlaisia ihmisiä. Teoksessa Gretschel, Anu & Paakkunainen, Kari & Souto Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.) Nuorisotakuun arki ja politiikka. Helsinki: Unigrafia. 24 – 28.

Kirje nuorisotakuun alueellisille ja paikallisille toimijoille 2013. http://www.nuorisotakuu.fi/files/36290/Nuorisotakuun_tavoitteet_ja_sisalto_-_Kirje_nuorisotakuun_alueellisille_ja_paikallisille_toimijoille.pdf. Luettu 9.9.2014.

Komonen, Katja 2001. Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Korkalainen, Paula 2009. Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen. Ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristöissä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Korkeamäki, Johanna & Nukari, Johanna 2014. Nuorten ja aikuisten oppimisvaikeudet, moniammatillinen ohjaus ja tuki. Kuntoutussäätiö. Helsinki: Unigrafia Oy.

Kouluterveyskysely 2013. <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely/tulokset>. Luettu 7.12.2014.

Kuntaliiton asiantuntijoiden verkkokolumni 2013. <http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/uutiskirjeet/kolumnit/2013/Sivut/nuorisotakuu-tuli>. Luettu 12.12.2014.

Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja 2001. Helsinki: Työministeriö & Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kuula, Arja 2006: Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Kuula, Ritva 2000. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuoren syrjäytyminen. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Kuurre, Tapio 2010. Nuorten työpajat – palvelumuotoilua, hallinnointia ja aktiivista kansalaisuutta. Nuorisotutkimusseura ry. http://blogs.helsinki.fi/pajaverkko/files/2010/12/Tutkimusraportti_teoreettinen_lopullinen.pdf. Luettu 7.12.2014
- Kvale, Steiner 1996. Interviews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing. London: SAGE Publications.
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001. WWW-dokumentti. <http://finlex.fi>. Päivitetty 28.12.2012. Luettu 20.12.2014.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. WWW-dokumentti. <http://finlex.fi>. Päivitetty 22.9.2000. Luettu 21.12.2014.
- Lanuti 2014. <http://www.lanuti.fi/Suomeksi/Valitse-kunta!/Kemi/Tyopajat>. Luettu 7.12.2014.
- Lapin työllisyyskatsaus lokakuu 2014. www-dokumentti. https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/2950498/Lokakuu_2014.pdf. Lapin ELY-keskus. Luettu 1.12.2014.
- Leinonen, Tuomas 2011. Nuorten syrjäytymisen kustannukset. <http://www.ula.fi/assets/Public-files/Rapporter/Nuortensyrjaytymisenkustannukset.pdf>. Sosiaalikehitys Oy. Luettu 11.11.2014.
- Läärä, Kaisa 2014. Sanssi-kortti ei ole työllistänyt yhtä paljon nuoria, kuin toivottiin. Helsingin Sanomat 4.8.2014. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1407035275230>. Luettu 8.10.2014.
- Matinlompolo, Unto 2007. Vanhemmuus ei ole ammatti. Teoksessa Määttä, Kaarina (toim.) Helposti särkyvää. Nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. 104 – 117.
- Metsämuuronen, Jari 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Viro.
- Myllyniemi, Sami 2008. Tilasto-osio. Teoksessa Autio, Minna & Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.) Polarisoituva nuoruus? Helsinki: Hakapaino Oy. 18 – 81.
- Myrskylä, Pekka 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Työ ja yrittäjyys 12/2011.
- Myrskylä, Pekka 2012. HUKASSA –Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA analyysi. Helsinki: Elinkeinoelämän Valtuuskunta. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>. Luettu 10.12.2014.
- Nuorisolaki 72/2006. WWW-dokumentti. <http://finlex.fi>. Päivitetty 20.8.2010. Luettu 9.9.2014.

Nuorisotakuun esittelyvideo 2013. <https://www.youtube.com/watch?> Katsottu 12.9.2014.

Nuorten Palvelu ry 2014. <http://nuortenpalvelu.fi/hankkeet/jarjesto/historia/>. Luettu 9.12.2014.

Opetus- ja kulttuuriministeriö/avustukset 2014. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyön_avustukset/tyopajat/liitteet/Hakuohje_nuorten_tyxpaajat_2015.pdf. Luettu 12.12.2014

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. <http://www.mnedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/Nuorisotakuu/> Luettu 7.12.2014.

Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 1287/2013. WWW-dokumentti. <http://finlex.fi>. Päivitetty 30.12.2013. Luettu 10.10.2014

Puuronen, Anne 2014. Millä saa pääsylimun yhteiskuntaan? Teoksessa Gretschel, Anu & Paakkunainen, Kari & Souto Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.) Nuorisotakuun arki ja politiikka. Helsinki: Unigrafia. 28 - 32.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 9 – 21.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2014. <http://www.stm.fi/tiedotteet>. Päivitetty 18.9.2014. Luettu 27.11.2014.

Syrjänen, Eija & Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti 2007. Johdanto. Teoksessa Syrjänen, Eija & Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. 7 – 12.

Talvitie, Marjukka 2014. Yle uutiset Kotimaa. http://yle.fi/uutiset/nuorisotakuu_ei_to-teudu_lapissa. Päivitetty 9.4.2014. Luettu 9.11.2014.

Taskinen, Sirpa 2001. Mitä tarkoitetaan lasten ja nuorten syrjäytymisellä? Teoksessa Taskinen Sirpa (toim.) ”Huono ennuste” Mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen? Helsinki: Stakes. 4 - 15.

TE-palvelut 2014. <http://www.te-palvelut.fi/te/fi/työnhakijalle/nuoret/toihin>. Luettu 8.12.2014.

Tiittula, Liisa & Ruusuvuori, Johanna & 2005. Johdanto. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 22 - 56.

Tilastokeskus 2014, koulutustilastot. http://www.stat.fi/til/kkesk/2012/kkesk_2012_2014-03-20_tie_001_fi.html. Luettu 21.12.2014.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Työ- ja elinkeinoministeriö 2012, TEM raportteja 8/2012. Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2014, TEM raportteja 15/2014. Kuntoutussäätiön Nuorisotakuun tutkimuksellisen tuen loppuraportti, Yhdessä tekeminen tuottaa tuloksia. Työllisyys ja yrittäjyysosasto. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Työpajayhdistys 2014. <http://www.tpy.fi/tyopajatoiminta-suomessa/historiaa/>. Luettu 8.12.2014.

Ulvinen, Veli-Matti 2008. Luentomateriaali. Peräpohjolan Opisto.

Rautiainen, Riikka 2014. Yle Uutiset Perämeri. http://yle.fi/uutiset/tyokkari_hukkaa_kerran_loydetyn_nuoren/. Päivitetty 19.11.2014. Luettu 19.11.2014.

Yläruikka, Laura 2005. Sosiaalityön itsearviointi kontekstuaalisena käytäntönä. Teoksessa Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marjanne & Hoikkala, Susanna (toim.) Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Palmenia-Kustannus. 124 – 143.

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 8/2014. Tuloksellisuustarkastuskertomus. Nuorisotyöttömyyden hoito. Helsinki: Edita Prima Oy.

Vehviläinen, Jukka 2008. Kuvauksia koulutuksen keskeyttämisestä. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kuntouttavan työtoiminnan määritelmät**Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189****Määritelmät 2 §**

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *aktivointisuunnitelmalla* pitkään työttömänä olleelle henkilölle työllistymisedellytysten ja elämänhallinnan parantamiseksi laadittavaa suunnitelmaa, jonka työvoimatoimisto ja kunta laativat yhdessä henkilön kanssa;
- 2) *kuntouttavalla työtoiminnalla* kunnan järjestämää toimintaa, jonka tarkoitus on parantaa henkilön elämänhallintaa sekä luoda edellytyksiä työllistymiselle, ja jossa ei synny virkasuhdetta eikä työsuhdetta henkilön ja toimintaa järjestävän tai toteuttavan tahon välille;
- 3) *toimeentulotuella* toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) tarkoitettua taloudellista tukea;
- 4) *työmarkkinatuella* työmarkkinatuesta annetussa laissa (1542/1993) tarkoitettua tukea;
- 5) *työmarkkinatukeen oikeutetulla* henkilöä, joka saa työmarkkinatukea ja työmarkkinatuesta annetun lain 12 a §:n 2 momentissa tarkoitettua henkilöä;
- 6) *ylläpitokorvauksella* kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla työmarkkinatuen saajalle työvoimapolitiittisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (763/1990) 17 §:n nojalla maksettavaa päiväkohtaista korvausta;
- 7) *toimintarahalla* kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla toimeentulotuesta annetun lain 10 a §:n 1 momentin nojalla maksettavaa päiväkohtaista korvausta;
- 8) *matkakorvauksella* toimeentulotuesta annetun lain 10 a §:n 2 momentin nojalla maksettavaa korvausta kuntouttavasta työtoiminnasta syntyvistä matkakustannuksista;
- 9) *valtion korvauksella* työllisyysmäärärahoista kunnalle maksettavaa kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamista;
- 10) *työllistymistä edistävillä toimenpiteillä* työllisyyslain (275/1987) 16 §:ssä tarkoitettuja palveluita ja toimenpiteitä; sekä
- 11) *kunnalla* kotikuntalain (201/1994) perusteella määräytyvää henkilön kotikunta.

Teemahaastattelurunko**Teemahaastattelurunko****Tutkimuskysymykset:**

Miten nuoret ovat kokeneet nuorisotakuun toteutumisen omalla kohdallaan?

Miten nuorisotakuuta ja nuorisotyöllisyyttä tulisi kehittää nuorten mielestä?

Taustakysymykset:

1. ikä
2. sukupuoli
3. koulutustausta
4. perhesuhde
5. työhistoria/työkokemus
6. onko nyt nuorisotakuun toimenpiteissä/onko joskus ollut

Haastattelujen teemat**1. nuorten elämän tilanne**

- Mitä sinulle kuuluu nyt

2. nuoren kokemus kuulluksi tulemisesta ja vaikuttamisesta

- mitä nuorisotakuu tarkoittaa
- onko kuultu palveluissa
- onko ollut itse osallisena suunnittelussa
- onko osallistunut itse suunnitelman laatimiseen
- ketä oli läsnä
- millaisia vaihtoehtoja tarjottiin
- oliko joku taho, joka määritteli asioita enemmän
- kysyttiinkö omia mielipiteitä
- millainen tunne sinulla oli sinun asioiden ympärillä
- tulitko kuulluksi ja huomioitiinko sinun näkemykset päätöksenteossa ja arvioinnin yhteydessä
- ymmärsitkö kaikki mistä puhuttiin

3. nuoren kokemus palveluista

- Mitä palveluja olet saanut (koulutusneuvonta (yhteishaku ja oppisopimus), sosiaalitoimi, terveydenhuolto, Kela, raha-asiat, koulukuraattori, työvoimatoimisto, duuni-/sanssikortti, työpajatoiminta, kuntoutus, mielenterveyspalvelut, päihdepalvelut, etsivä nuorisotyö, jotain muuta?)
- kenen toimesta tarjottiin palveluja
- kenen/minkä tahon kautta olet saanut palveluja
- missä tilanteessa tarjottiin
- kenen kautta/avulla päädyit vastaanottamaan palveluja
- mitä palveluja et ottanut vastaan/miksi
- mitä palveluja jäit kaipaamaan
- kuinka pitkään olet ollut nuorisotakuun toimenpiteissä

Teemahaastattelurunko**4. oman tien poluttamisesta, elämäkerta****5. nuorisotakuun onnistuminen yhteiskunnallisesti, omalla kohdallasi**

- mikä on oma ajatuksesi siitä, miten onnistuttiin sinun kohdallasi
- mitkä tekijät/ihmiset siihen vaikuttivat
- mikä on oma ajatuksesi siitä, missä ei onnistuttu
- mitkä tekijät/ihmiset tähän vaikuttivat
- miten olisit halunnut itseäsi kohdeltavan
- millaisia ajatuksia sinulle on syntynyt palveluista, ohjaamisesta, kohtaamisesta
- mitä pidit tärkeänä ja onnistuneena
- mitä pidit turhana
- miten kehittäisit tai muuttaisit systeemissä
- miten luonnehdit nuorisotakuun onnistumista
- mitä kaverisi ovat mieltä nuorisotakuusta

6. nuorisotakuun kehittäminen nuoren näkökulmasta

Kirje etsivän nuorisotyön tekijöille

YHTEISTYÖPYYNTÖ

Maarit Pulkkinen
Tuomitie 30
94830 Kemi
puh. 040 703 9939
maarit.pulkkinen@ppopisto.fi

10.9.2014

Kemi-Tornio alueen etsivän nuorisotyön tekijöille

Hei Olen Maarit Pulkkinen Kemistä ja opiskelen Mikkelin ammattikorkeakoulussa Yhteisöpedagogin Ylemmän ammattikorkeakoulun tutkintoa. Olen aloittanut opintoni syksyllä 2013. Olen edennyt siihen vaiheeseen, että valmistelen opinnäytetyötäni. Pitkän pohdinnan jälkeen olen päätenyt tekemään selvityksen Kemi-Tornio alueen nuorisotakuun piirissä oleville nuorille siitä, miten he ovat kokeneet nuorisotakuun vaikutuksen omalla kohdallaan. Olen erityisesti kiinnostunut selvittämään onko nuorisotakuu mahdollisesti tuottanut väliinputoajia, miten ja miten nuoret ovat kokeneet palvelujen saatavuuden omalla kohdallaan. Käytän selvityksessäni teemahaastattelua, jonka pohjalta analysoin materiaalia ja tuotan esimerkein selvityksen nuorten kokemuksista nuorisotakuun toteutumisesta omalla kohdallaan.

Pyydänkin nyt alueen etsivän nuorisotyöntekijöitä auttamaan selvitykseni tekemisessä, jotta löydän haastateltavia, joiden tarinoita voin hyödyntää epäkohtien esille nostamiseen ja selvityksen tekemiseen. Pyydänkin teitä miettimään omia asiakkaitanne, jotka olisivat halukkaita auttamaan minua opinnäytetyön tekemisessä. Haastattelut tehdään asiakkaan/nuoren toivomassa paikassa ja saamiani tietoja ja asioita käytetään luottamuksellisesti ja erityistä ammattietiikkaa kunnioittaen. Nuorelle ei koidu tästä seuraamuksia, eivätkä viranomaiset saa tietää, ketkä haastatteluihin ovat osallistuneet.

Haastattelun aikana keskustelemme nuoren tilanteesta, koulutustaustasta, työtilanteesta, elämänhaasteista sekä palveluista, joista nuori on käyttänyt. Opinnäytetyöni pohjaksi tiedustelen eri palvelutilanteita, joissa nuori on ollut ja miten hän on sen kokenut ja millaisia mahdollisia vaikutuksia niistä on ollut. Haluan korostaa, että nuori voi täysin luottamuksella kuvata omaa tilannettaan ja kokemuksiaan, eivätkä ne yksilöidy tai tule viranomaisten tietoon. Koska haastattelu

Kirje etsivän nuorisotyön tekijöille

vieraan ihmisen kanssa voi tuntua vaikealta ja epämukavalta, niin voin myös käydä tapaamassa heitä etukäteen ilman nauhuria.

Aikataulullisesti toivon, että haastattelut voitaisiin tehdä viikkojen 40 – 43 väli-
senä aikana. Kohderyhmän kooksi olen alustavasti suunnitellut 10 – 12 nuorta.
Toivon, että haastateltavissa olisi naisia ja miehiä. Heidän ikä voi vaihdella 17
– 25-vuoden sisällä. Ei myöskään ole poissuljettu, että haastatteluun voi osal-
listua alle 30-vuotias.

Vastaan mielelläni esiin nouseviin kysymyksiin ja muihin aatoksiin. Tarvittaessa
tulen myös paikanpäälle tapaamaan teitä. Voitte olla yhteydessä puhelimitse tai
sähköpostin välityksellä. Kiitän lämpimästi yhteistyöstä ja toivotan teille hyvää
ja kaunista syksyä!

Lämmöllä teitä ajatellen

Maarit

